

16+

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 38 (5195) 23 верасня 2022 г.

ISSN 0024-4686

Энцыклапедыст,
дойлід
слова
стар. 5

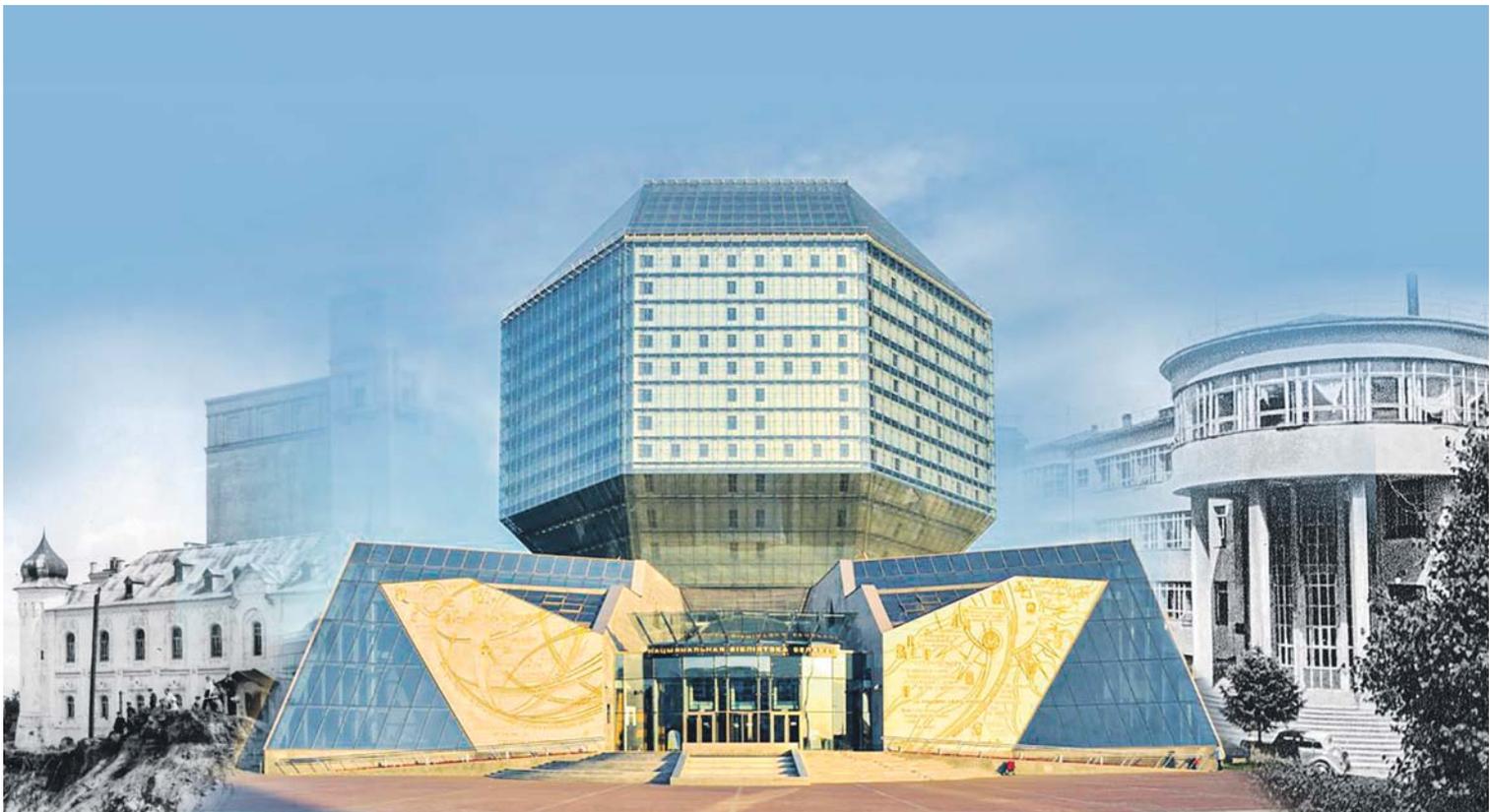

Шагалаўскі
погляд
на Парыж
стар. 12

Геранія
магутнага
маштабу
стар. 13

Грандыёзны шлях да чытача

Калаж Кастуся Дробава.

На мінулым тыдні ўвага заўзятых кнігалюбаў, кніжнікаў-энтузіястаў ды ўсёй культурнай супольнасці нашай краіны была прыкавана да значнай падзеі — 15 верасня стагоддзе адзначыла скарбніца ведаў, светач беларускай культуры Нацыянальная бібліятэка Беларусі. Першынства ў прэстыжных міжнародных рэйтынгах, тры знакавыя будынкі, тысячы супрацоўнікаў, дзясяткі тысяч карыстальнікаў, мільёны дакументаў ды незлічона колькасць зладжаных мерапрыемстваў — шлях галоўнай беларускай кніжніцы да чытача быў пакручасты і па-сапраўднаму грандыёзны! Працягваецца ён і цяпер...

Згодна са сцвяржэннем супрацоўнікаў установы, каб праглядзець усе дакументы, якія сёння захоўваюцца ў фондах, вам спатрэбіцца каля 40 гадоў! Сярод жа апошніх мерапрыемстваў асабліва вылучаецца Міжнародны кангрэс «Бібліятэка як феномен культуры», які праходзіць на базе «нацыяналкі» (як ласкава называюць яе чытачы). За дзевяць гадоў свайго існавання гэтая падзея паспела стаць добрай традыцыяй ды ледзьве не галоўнай у краіне дыскусійнай платформай для кнігазнаўцаў. Не перарваў кола і год цяперашні — 15 верасня IX Міжнародны кангрэс паяднў тых, хто гарыць кнігай і верыць у яе будучыню, і даў старт новым адкрыццям.

Працяг тэмы на стар. 4 ►

«ЛіМ»-акцэнт

Віншаванні. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў суайчынінікаў з Днём народнага адзінства. «На сваім тысячагадовым шляху да самавызначэння беларускі народ дастойна пераадолеў шматразовыя спробы пазбавіць яго гістарычнай перспектывы, культурнай і духоўнай самабытнасці. Дата 17 верасня 1939 года — сям'я гістарычнага афармлення беларускай нацыі і шчырага імкнення беларусаў, падзеленыя паняволі, жыццё адной сям'і ва ўласным доме. Набыўшы цэласнае і непаўторнае аблічча ўтульнай і гасціннай краіны ў цэнтры Еўропы, у адзінае Беларусь стала месцам сілы для мільёнаў грамадзян, якія з гонарам востаялі ў складаных перыпетых XX стагоддзя і сёння стаяць на варце суверэнітэту і незалежнасці роднай зямлі», — падкрэсліў Кіраўнік дзяржавы. Ён таксама адзначыў, што Дзень народнага адзінства — удзячнасць сучаснікаў папярэднім пакаленням, якія адстаялі права самай вызначыць свой лёс. Свята ўсляе гонар за краіну і дае ўсведамленне таго, што беларусы — адзіны народ. У гэтым заключаюцца асновы стабільнасці і дабрабыту сучаснай беларускай дзяржавы, лічыць Прэзідэнт.

• Аляксандр Лукашэнка павіншаваў супрацоўнікаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі са 100-годдзем з дня заснавання ўстановы. «Амаль 20 гадоў таму пачалася гісторыя новага будынка Нацыянальнай бібліятэкі, які стаў сапраўдным архітэктурным брыльянтам краіны, пацвярджэннем спрадвечнага імкнення беларусаў да ведаў, — гаворыцца ў віншаванні. — На ваш калектыв ускладзена высакародная місія па захаванні культурнай спадчыны Беларусі, таму вельмі сімвалічна, што векавы юбілей бібліятэкі прыпаў на Год гістарычнай памяці». Прэзідэнт адзначыў плённую працу некалькіх пакаленняў работнікаў, дзякуючы якім бібліятэка заваявала міжнародны аўтарытэт, любоў і ўдзячнасць чытачоў.

Меркаванне. Беларускія мастакі ствараюць энцыклапедыю культурнага жыцця нашай краіны. Такой думкай на прэс-канферэнцыі падзяліўся рэктар Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Міхаіл Баразна. «Беларускае мастацтва — гэта культурны феномен на найвышэйшым узроўні развіцця сёння. Нашы мастакі паказваюць, як яны любяць Беларусь праз пейзажы, наюрморты, партрэты, дэкаратыўнае мастацтва. Гэта проста энцыклапедыя культурнага жыцця, якая адлюстроўвае ўвесь свет Беларусі. Акрамя таго, мастакі — гэта вандруўнікі. У іх работах можна ўбачыць і Каўказ, і Памір, і старую Еўропу, і возера Байкал, і Кітай. Пазнаёміцца з іх творчасцю вельмі павучальна і цікава», — адзначыў Міхаіл Баразна. Паводле яго слоў, кожны мастак валодае сваім унутраным светам. «Калі наведаць майстэрні мастакоў у Мінску і ўсёй Беларусі, то можна пазнаёміцца з гісторыяй і візуальнай характарыстыкай не толькі сваёй краіны, але і ўсяго свету. У адной майстэрні можна ўбачыць беларускія пейзажы, у другой — культуру і мастацтва Азербайджана», — падкрэсліў рэктар БДАМ.

Выстаўкі. Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы запрашае на выстаўку «Спадчына» 1922–2022», прысвечаную 100-годдзю выхаду ў свет чацвёртага пэтычнага зборніка Янкі Купалы. Праект прымеркаваны да Дня народнага адзінства. «Спадчына» — першая кніга Янкі Купалы, выдзеная ў Беларусь. Паэт рыхтаваў яе да друку ў Мінску ў 1921 годзе. Творы 1905—1919 гадоў, якія ўвайшлі ў зборнік, прадстаўлены ў рукапісах Янкі Купалы, у публікацыях у перыёдыцы і на старонках асобнікаў кнігі-юбіляра з фондаў музея. Галоўны мастацкі акцэнт экспазіцыі — прыжыццёвыя сюжэты партрэт Янкі Купалы, які стварыў у 1921 годзе Дзмітрый Полазаў да I мастацкай выстаўкі ў Мінску. Партнёр праекта — Нацыянальны архіў Беларусі. Арыгіналы ўнікальных дакументаў са збораў гэтай установы прадстаўлены ўвазе шырокай грамадскасці ўпершыню. Наведаць выстаўку можна да 29 кастрычніка.

Прысвячэнне. Вечар памяці саліста ансамбля «Песняры», заслужанага артыста Беларусі Леаніда Барткевіча «Мне не забудзь той песні...» адбудзецца сёння ў Вялікай канцэртнай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Канцэрт праводзіць калектыв, у творчасці якога музыка «Песняроў» знайшла свой працяг, — Нацыянальны акадэмічны народны аркестр Рэспублікі Беларусь імя І. І. Жыновіча. У яго суправаджэнні будзе спяваць знакаміты «пясяняр», заслужаны артыст Беларусі Уладзіслаў Місевіч. Выступіць і вакалісты, якія ў розныя гады супрацоўнічалі з Леанідам Барткевічам. Сярод іх — Ян Жэнька, Вадзім Касенка, Вячаслаў Ісачанка, Міхаіл Долатаў (Масква). Аўтар і вядучая канцэрта — музыказнаўца Вольга Брылон. Дырыжорам выступіць заслужаны артыст Беларусі Аляксандр Крамко.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Думкі і прапановы

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі адбылася рабочая сустрэча з Надзвычайным і Паўнамоцным Паслом Дзяржавы Палесціна ў Рэспубліцы Беларусь доктарам Ахмедам Алмадбухам.

Удзел у сустрэчы прынялі старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звязда» Аляксей Карлюкевіч, першы намеснік старшыні СПБ Алена Стэльмах, дарадца Пасольства Палесціны ў Рэспубліцы Беларусь доктар Набіль Буршалі. Кіраўнікі творчай пісьменніцкай арганізацыі расказалі пра склад СПБ, пра літаратурна-мастацкую перыёдыку, удзел у выданні якой прымаюць, пра дзяржаўную падтрымку Саюза пісьменнікаў па ўсёй краіне.

У час размовы была агучана прапанова выдаць кнігу твораў паэтаў Палесціны ў перакладзе на беларускую мову. Мяркуюцца, што да гэтага творчага праекта падключацца секцыі паэзіі і мастацкага перакладу СПБ, а сама кніга пачынецца свет у адным з дзяржаўных выдавецтваў. Акрамя гэтага, мяркуецца падрыхтаваць спецыяльны выпуск газеты творчай інтэлігенцыі краіны «Літаратура і мастацтва», прысвечаны сучаснай літаратуры Палесціны.

Сяргей ШЫЦЬКО

Чырвоныя ружы — у памяць паэта

17 верасня літаратары Мінскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі накіраваліся на Мядзельшчыну на свята, прысвечанае Дню народнага адзінства і 110-годдзю з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Максіма Танка. Яно пачалося з мітынга на галоўнай плошчы Мядзеля, у якім узялі ўдзел прадстаўнікі прадпрыемстваў і грамадскасць раёна. Пасля афіцыйнай часткі і ўшанавання лепшых работнікаў Мядзельшчыны, былі ўскладзеныя кветкі да помніка слаўтаму земляку — Максіму Танку.

Дэлегацыя ад Мінскага абласнога аддзялення СПБ дапоўніла сваю праграму на гэтым свяце наведаннем літаратурна-краязнаўчага музея імя Максіма Танка, у якім захоўваецца шмат унікальных экспанатаў. Пісьменнікі сустрэліся з вучнямі Сваткаўскай школы, дзе таксама наведлі школьны музей імя народнага паэта, а за сцэны актавай залы падчас знаёмства прачыталі свае новыя вершы, прысвечаныя з'яўленню памятнаму дачу.

Уразаі літаратураў і паездка ў вёску Пількаўшчына, на сядзібу Максіма Танка. На магільні паэта і яго родных пісьменнікі Міншчыны ўсклалі чырвоныя ружы.

Мінскае абласное аддзяленне СПБ

«Сугучча сэрцаў»: новае працятанне

У аўдыторыі філфака БДУ, якая носіць назву «Народныя паэты і пісьменнікі Беларусі», прайшла сустрэча студэнтаў і выкладчыкаў са старшынёй Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктарам — галоўным рэдактарам Выдавецкага дома «Звязда» Алесем Карлюкевічам.

Мерапрыемства прымеркавалі да 17 верасня — Дня народнага адзінства. У аўдыторыі была падрыхтавана кніжная выстаўка. Сярод іншых выданняў — бібліятэчка адной серыі, што пачыла свет у Выдавецкім

доме «Звязда»: «Сугучча сэрцаў». Творчы праект у свой час быў адзначаны Прэміяй Садружнасці Незалежных Дзяржаў «Зоркі Садружнасці». Аляксей Мікалаевіч расказаў, як ішла падрыхтоўка да выдання 11 кніг серыі, пра прэзентацыі «Сугучча сэрцаў» не толькі ў постсавецкіх краінах, але і ў Пекіне, Улан-Батары, Бялградзе, іншых гарадах свету.

Шмат увагі было нададзена і кнігавыдавецкай дзейнасці і рабоце, ініцыятывам СПБ, асабліва ў звязку з творчай моладдзю. Старшыня творчай арганізацыі расказаў пра работу Савета творчай моладзі пры

СПБ, запрасіў студэнтаў зазіраць у Дом літаратара, дзе ў глядзельнай і мемарыяльнай залах можна ладуць розныя імпрэзы, прэзентацыі, творчыя вечарыны. Гаварылася на сустрэчы і пра надахон у друку літаратурна-крытычных матэрыялаў, якія расказвалі б пра сучасную літаратуру. І дэкан філалагічнага факультэта Сяргей Ваўжнік, і кіраўнік пісьменніцкага саюза пагадзіліся, што ў гэтым плане трэба заахвоўваць студэнтаў, магiстрантаў, друкаваць іх рэцэнзіі, артыкулы, прысвечаныя сучаснай паэзіі і прозе.

Кастусь ЛЕШНІЦА

прэзентацыі

3 мінулага ў будучыню

Новы філакартычны альбом Уладзіміра Ліхадзедава пад назвай «Адзінства непераможнага народа» прэзентавалі ў Дзень народнага адзінства. На сустрэчы ў сталічнай кнігарні «Светач» прысутнічалі старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звязда» Аляксей Карлюкевіч, генеральны дырэктар ААТ «Белкніга» Уладзімір Матусевіч, старшыня Беларускага саюза журналістаў, кіраўнік інфармацыйнага агенцтва «Мінск-Навіны» Андрэй Крывашэў, народны артыст Беларусі Эдуард Ханок.

Кніга пачыла свет у Выдавецкім доме «Звязда» пры падтрымцы Міністэрства інфармацыі. Выданне з дапамогай старых паштовак, іншых фатаграфічных ілюстрацый, якія паказваюць жыццё ў Заходняй Беларусі з 1920 да 1939 года, дае магчымасць здзейсніць падарожжа ў той перыяд, па тых мясцінах.

Фота Пілаветы Голач.

Андрэй Крывашэў акцэнтаваў увагу на тым, што сёння найважнейшую ролю адыгрываюць намаганні сапраўдных гісторыкаў, экспертаў і публіцыстаў, якія выбіраюць праўду, імкнучыся выкарыстаць падман і палітычную хлусню. У іх ліку — Уладзімір Ліхадзедаў. Старшыня БСЖ упэўнены: «Адзінства непераможнага народа» — выдатная кніга, якая зойме сваё месца не толькі ў фондах бібліятэк, але і на кніжных паліцах кожнага адукаванага беларуса. Зольна яна стаць таксама ілюстрацыйным дапаможнікам для настаўнікаў, выкладчыкаў, гісторыкаў, якія даносяць аб'ектыўныя гістарычныя веды.

У сваю чаргу Уладзімір Матусевіч падкрэсліў, што «Белкніга» сумесна з Саюзам пісьменнікаў не толькі працягне, але і будзе інтэнсіфікаваць вялікую работу па прасоўванню і прапагандзе гісторыка-патрыятычнай літаратуры.

Яўгенія ШЫЦЬКА

конкурсы

Калі смяцца, то толькі разам!

Гомельскае абласное аддзяленне СПБ запрашае да ўдзелу ў II Адкрытым літаратурным конкурсе гумарыстычнай і іранічнай паэзіі і прозы імя В. Ю. Ткачова.

Вясёлае літаратурнае спаборніцтва праводзіцца з 20 верасня да 1 снежня, а яго вынікі будуць абвешчаны 1 студзеня 2023 года — менавіта ў гэты дзень вядомаму драматургу, празаіку Васілю Юр'евічу Ткачову споўнілася 675.

На працягу двух з паловай месяцаў усім ахвотным, незалежна ад месца пражывання ў Рэспубліцы Беларусь, прапануецца даслаць на электронны адрас konkurslitspb@yandex.by гумарыстычныя апавяданне да 3500 знакаў ці байку, гумарыстычны верш да 1500 знакаў з прабеламі.

— Аднак не ўсё так проста, — адзначае ініцыятар конкурсу, старшыня Гомельскага абласнога аддзялення СПБ Уладзімір Гаўрыловіч. — У конкурсе ўдзельнічаюць раней нідзе не надрукаваныя творы.

Канкурсантам трэба абавязкова прытрымлівацца тэматыкі — «Выпадак, які са мною здарыўся». А яшчэ ўлічваць, што прадстаўлены мастацкі твор павінен абавязкова выклікаць бяскрыўны смех і яго можна будзе прачытаць са сцэны.

Дарэчы, у кожнай з намінацый конкурсу выбіраюць па адным пераможцы (1 месца) і вызначаць фіналістаў (2 і 3 месцы). Пераможцы атрымаюць спецыяльныя дыпламы, іх творы плануецца надрукаваць у альманаху аддзялення, а фіналісты будуць адзначаны памятнымі дыпламамі.

Нагадаем, што I Адкрыты літаратурны конкурс гумарыстычнай і іранічнай паэзіі і прозы імя В. Ю.Ткачова прайшоў сёлета з красавіка да верасня, удзел прынялі звыш 80 аўтараў.

З палажэннем і ўмовамі конкурсу можна падрабязней азнаёміцца на сайце Гомельскага абласнога аддзялення ІА «Саюз пісьменнікаў Беларусі» (pismennik.by) у раздзеле «Конкурсы».

Мікалай ІГНАТОВІЧ

вернісаж

Ад летапісу да аб'ектыва камеры

Кніжная выстаўка пад назвай «Гарадскія матывы» працуе ў калыдавой галерэі на 2 паверсе Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

Нагадаем, што сёлета Мінск святкуе 955-годдзе ад першай згадкі пра яго ў «Аповесці мінулых часоў». Праз сваё зручнае геаграфічнае месцазнаходжанне на перасячэнні шляхоў з Захаду на Усход, праз гандлёвыя зносіны, якія спрыялі эканамічнаму росквіту, Мінск (а калісьці Менск, паводле летапісных запісаў) заўжды аднаўляўся, паўставаў з попелу пашля шматлікіх войнаў і пажараў, што пракаціліся па нашай зямлі. Цяпер Мінск — адзін з найстарэйшых гарадоў Еўропы — сталіца незалежнай дзяржавы.

Святочная выстаўка пачынаецца з раздзела «Сведкі далёкай мінуўшчыны». Тут экспануюцца выданні з фондаў галоўнай кніжніцы краіны, на старонках якіх апісваюцца даўнія падзеі з гісторыі горада, а таксама тых, што дэманструюць разнастайнасць гістарычных крыніц. Прадстаўлены зборнікі дакументаў, сабраных даследчыкам Мінска, гісторыкам, археографам і краязнаўцам Аляксеем Сапуновым. Адно з най-

каштоўнейшых выданняў, якое можна пабачыць у экспазіцыі, — «Збор старажытных грамад і актаў гарадоў Мінскай губерні, праваслаўных манастыроў, цэркваў і па розных прадметах». Пабачыла кніга свет у 1848 годзе, а трохі пазней мінскі гарадскі галава Караль Чапскі (займаў гэтую пасаду ў 1890—1901 гг.) пакінуў пад вокладкай свой экслібрис.

Варта ўвагі і выданае ў 1952 годзе кніга Міхаіла Асмаюўскага «Мінск», дзе адлюстравалася першая спроба абагульніць горадабудунаўнічы досвед сталіцы, паказаць яе гісторыю і асаблівасці развіцця пачатку 1950-х гадоў.

Паўнаватраснае ўяўленне пра Мінск і разнастайнасць яго архітэктуры даюць арыгінальныя паштоўкі канца XIX — пачатку XX стагоддзя з гарадскімі забудовамі, храмамі, плошчамі, будынкамі тэатраў, вакзалаў, маляўнічымі выявамі вуліц і наваколля, святочнай і будзённай рэалізацыі.

Разынкай раздзела выстаўкі «Прагулка па галоўнай вуліцы» з'яўляецца выданне пад назвай «Галоўная вуліца Мінска», пад вокладкай якога адлюстраваны гісторыі соцен дамоў праспекта Незалежнасці, вуліцы, што мяняла назву каля дзясятка разоў на

працягу свайго існавання. Можна знайсці тут і звесткі пра людзей, якія жылі на галоўнай вуліцы. Выданне ўтрымлівае ўнікальныя здымкі, планы і архіўныя дакументы.

Трэці раздзел часовай экспазіцыі называецца «Горад і людзі ў аб'ектыве фотакамер» — тут прадстаўлены юбілейныя, навукова-папулярныя выданні, багата ілюстраваныя альбомы.

Выстаўка чакае наведвальнікаў да 2 кастрычніка.

Мая РЫСЬ

круглы стол

У атачэнні юбілеяў!

15 верасня адкрыўся 85-ы канцэртны сезон у Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Напярэдадні мастацкае кіраўніцтва і галоўныя менеджары філармоніі падзяліліся планами на будучыню.

Распачаў размову Юрый Гільдзюк, нязменны мастацкі кіраўнік. Павіншаваўшы ўдзельнікаў прэс-канферэнцыі з пачаткам грандыёзнай падзеі ў культурным жыцці Мінска, ён звярнуў увагу на незлічоны юбілейны даты гэтага канцэртнага сезона:

— Мы святкуем 95-годдзе Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра Рэспублікі Беларусь, 55-годдзе Дзяржаўнага камернага аркестра Рэспублікі Беларусь, 75-годдзе галоўнага дырыжора і мастацкага кіраўніка Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра народнага артыста Беларусі Аляксандра Анісімава. Сёлета 25 гадоў з моманту з'яўлення фартэпійнага дуэта Наталлі Котавай-Промавай і Валерыя Баравікова. Да кожнай даты рыхтуюцца святочныя праграмы, у тым ліку і самімі юбілярамі.

Сваім поглядам на будучы год філармоніі падзяліліся і генеральны дырэктар Аляксандр Нікіта:

— У гэтым стагоддзі мы адчулі, што заплыты нашых глядачоў змяніліся: у публікі ёсць патрэба ў высокай акадэмічнай музыцы. І філармонія можа яе даць. З вялікай павагай ставімся да нашага глядача і працуем перадусім для тых, хто шануе шэдэўры сусветнага акадэмічнага мастацтва.

На думку Аляксандра Іванавіча, асабліва значэнне маюць гастролі беларускіх калектываў. Так, салісты Нацыянальнага акадэмічнага аркестра імя І. Жыньовіча выступяць з канцэртамі ў Маскве. Дзяржаўны камерны аркестр Беларусі на чале з мастацкім кіраўніком Яўгенам Бушковым наведае Пермскі край. Струнны квартэт Белдзяржфілармоніі, зменены да квінтэта, павязе сваю праграму ў Калінінград.

Асаблівым новым сезон стане і для галоўнага дырыжора Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы імя Р. Шырмы Вольгі Янум:

— У гэтым годзе споўнілася 130 гадоў з дня нараджэння выбітнага дзеяча беларускай культуры, харавога дырыжора, этнографа Рыгора Раманавіча Шырмы. Галоўным выступленнем капэлы ў 85-м сезоне стане канцэрт «Спадчына». У праграме — рэтрэспектыва беларускіх народных спеваў ад апрацовак, створаных яшчэ пры жыцці Рыгора Раманавіча, да сучаснай творчасці кампазітараў.

Чакае сустрэч з публікай і Аляксандр Анісімаў. 8 кастрычніка адбудзецца канцэрт Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра, прысвечаны юбілею маэстра. Асобна Аляксандр Анісімаў вылучыў другое аддзяленне, дзе будзе выконвацца «Патэтычная араторыя» Георгія Свірыдава на вершы Уладзіміра Маякоўскага.

У новым канцэртным сезоне Беларускай дзяржаўнай філармоніі зноў выступіць арганізатарам і галоўнай пляцоўкай двух фестываляў. У лістападзе адбудзецца 48-я «Беларуская музыкальная восень», а ўвесну 2023 года наведвальнікаў чакае новая «Мінская вясна». У снежні запланаваны традыцыйныя калядныя і навагоднія канцэртны калектывы філармоніі, якія даўно сталі для глядачоў істотнай падзеяй зімовага культурнага жыцця.

Яна ЦЭГЛА

29 верасня ў канцэртнай зале Дома літаратара адбудзецца творчы вечар «Настаўнікам прысвячаецца» паэта, лаўрэата прэміі Саюзнай дзяржавы, літаратурнай прэміі «Залаты Купідон» Івана Юркіна. У мерапрыемстве возьмуць удзел народныя артысты Беларусі Анастоль Ярмаленка, Уладзімір Правалінскі, заслужаны артыст Беларусі Аляксандр Саладуха, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі Алег Елісеенкаў, узорная эстрадна студыя «АВАНТИ», лаўрэат міжнародных і рэспубліканскіх фестываляў і конкурсаў Ігар Пашчэка.

інтэлігентны «Літаратура і мастацтва» і 100-годдзя літаратурна-мастацкага і грамадска-палітычнага часопіса «Полымя».

Ініцыятыва скіравана на папулярны і пашырэнне кола чытачоў беларускіх выданняў, далучэнне школьнікаў да гісторыка-культурнай спадчыны беларускага народа, развіццё творчых здольнасцей вучнёўскай моладзі. Да ўдзелу запрашаюцца навучэнцы X—XI класаў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі. Падрабязней даведацца пра ўмовы конкурсу можна на сайце rod-slova.by.

«ЛіМ»-люстэрка

Беларусь прыняла ўдзел у XXI Рэспубліканскім фестывалі нацыянальнасцей «Адзінства праз разнастайнасць», які адбыўся ў Кішынёве, піша БелТА. Для прэзентацыі ўдзельнікам і гасцям фестывалю нацыянальнай культуры Пасольства Беларусі сумесна з Беларускай культурным цэнтрам у Малдове і прадстаўнікам шэрагу арганізацый беларускай дыяспары Малдовы арганізавалі імпрывізаванае падвор'е. Ахвотныя змаглі пазнаёміцца не толькі з побытам беларускай вёскі, але і пакаштаваць стравы нацыянальнай кухні, убачыць нацыянальнае адзенне, пачуць беларускія песні ў выкананні творчых калектываў беларускай дыяспары Малдовы. На размешчаных побач стэндах была прадстаўлена інфармацыя аб знакавых датах і падзеях у гісторыі развіцця краіны, яе знакамітых людзях. Мэта фестывалю — пашырэнне і ўмацаванне міжнацыянальнага міру ў Малдове, Еўропе і ва ўсім свеце. Арганізатарамі мерапрыемства выступілі прымерыя Кішынёва, Агенцтва міжэтнічных адносін Рэспублікі Малдова ў партнёрстве з Каардынацыйным саветам этнакультурных арганізацый і мясцовымі органамі ўлады.

Рэкордная колькасць заявак пададзена на XXVIII Мінскі міжнародны кінафестываль «Лістапад», і яны прадаўжаюць паступаць, інфармуе БелТА. На гэты час пададзена больш за 450 заявак ад кінематаграфістаў з 55 краін. Геаграфія самая шырокая: ад Еўропы і Азіі да Амерыкі, Афрыкі. Ёсць і з Аўстраліі. Заяўкі прымаюцца да 1 кастрычніка ўключна па чатырох намінацыях: асноўны конкурс ігравага кіно (заяўка на ўдзел высылаецца на пошту fiction22@listapad.org); асноўны конкурс неігравага кіно (documentary22@listapad.org); конкурс фільмаў для дзіцячай і юнацкай аўдыторыі «Лістападзік» (listapadik22@listapad.org); конкурс анімацыйных фільмаў (праводзіцца ўпершыню) (animation@listapad.org). З пададзеных заявак эксперты выбяруць самую яркую кінастужку, якая будзе паказана падчас кінафестывалу не толькі ў кінатэатрах Мінска, але і ў розных рэгіёнах краіны.

Першы беларускі турнір халяльнай кухні пройдзе на пляцоўцы Мінскай саборнай мячэці ў суботу. У якасці арганізатараў выступілі Мінскае гарадское аддзяленне Беларускага фонду міру, Мусульманскае рэлігійнае аб'яднанне ў Рэспубліцы Беларусь і Сусветная федэрацыя рэстаранага спорту. Задачы турніру — папулярна і дасягненню поведзе, якія гатуецца халяльнай стравы; дэманстрацыя кулінаранай культуры і мастацкай творчасці мусульманскіх дыяспар, якія жывуць у нашай краіне; ушаноўванне найлепшых прафесійных поведзе і кулінараў-амагараў; далучэнне беларусаў да культуры мусульман Беларусі і гэтак далей. У праграме мерапрыемства — выступленне творчых калектываў нацыянальна-культурных аб'яднанняў. Ганаровымі гасцямі турніру стануць кіраўнікі дыпламатычных місій, прадстаўнікі рэлігійных канфесій, грамадскія дзеячы.

Брэсцкая цэнтральная гарадская бібліятэка імя А. С. Пушкіна ў Дзень бібліятэк атрымала больш за 300 новых кніг. Такі падарунак зрабіў Дом рускага замежжа імя Аляксандра Салжаніцына з Масквы. Апроч мастацкіх твораў пісьменнікаў-эмігрантаў, брэсцкія бібліятэкі атрымалі літаратуразнаўчыя выданні. «Вясцiнны падарунак. Такую літаратуру нячаста сустрачаш у магазінах, на інтэрнэт-пляцоўках. Плюс нам падарылі энцыклапедычныя выданні: напрыклад, пра мастакоў Расіі, памятнаыя турыстычныя мясціны. Унікальная кніга пра маскоўскае метро. Выданні паліграфічна якасна аформлены. Іх прыёмам трымаць у руках», — цытуе БелТА словы дырэктара Брэсцкай цэнтральнай гарадской бібліятэкі Святланы Гарадзецкай. Выданні брастаўчанам уручылі генеральны консул Расіі ў Брэсце Алег Мурашаў і яго жонка.

Лісты Аляксандра Купрына і дакументы LXVIII стагоддзя знайшлі ў тайніку музея-сядзібы мастака-карыкатурыста Паўла Шчэрбава ў Гатчыне. Сярод знаходак таксама ёсць запіскі мастака Івана Білібіна, рэвалювер сістэмы *Smith & Wesson*. Схованку з асабістымі рэчамі і дакументамі мастака выявілі на гарышчы асабніка. Самая старажытная знаходка адносіцца да 1724 года. Акрамя таго, знойдзена ўпакоўка патронаў, схаваная ў металічнай каробцы з паў тытуно. У штодзёніку — нататкі і замалёўкі Паўла Шчэрбава, у тым ліку партрэт Фёдора Шаляпіна. Сядзіба Паўла Шчэрбава была пабудавана ў 1911 годзе ў стылі паўночны мадэрн. У 1992-м там адкрыўся музей. З 2021 года будынак знаходзіцца на рэстаўрацыі.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Рэдакцыя часопіса «Роднае слова» і газеты «Літаратура і мастацтва» пры падтрымцы выдавецтва «Адукацыя і выхаванне» і Саюза пісьменнікаў Беларусі абвешчаюць конкурс эсэ «Адрасы роднага слова» да Года гістарычнай памяці. Конкурс прымеркаваны да юбілейных дат перыядычных выданняў, якія займаюць значнае месца ў культурна-асветніцкай прасторы сучаснай Беларусі: 35-годдзя з дня заснавання навуковага і метадычнага часопіса «Роднае слова», 90-годдзя газеты творчай

Працягваць шлях удасканалення

Чалавек хутка абавязкова паляціць і будзе мець зносіны думкамі — па сутнасці, гэта магчыма ўжо цяпер: падумаў пра блізкага — і ён тэлефануе, кажа, адчуў. Ніхто не застанеца па-за працэсамі змен, якія неабмежаваны, у тым ліку бібліятэка, бо свет дынамічны. Агульнавядома, што стаўчая вада гніе, таму рух неабходны, каб заставацца жывым і свежым. Развіццё нас немінуа вядзе да тэхнічных удасканаленняў, дзе побач работы. Вось, дарэчы, нядаўна стала вядома, што новы рэзідэнт «Вялікага каменя» будзе вырабляць камплектуючы для беспілотнага транспарту. Гэта, упершыню, працуе на галоўную мэту — разгрузіць чалавека, зрабіць свабодным ад цяжкай, вымотвальнай фізічнай працы, каб ён аддаваў час і сілы творчасці і ўдасканаленню і набліжаў радасць новых уражальных адкрыццяў, як калісьці электрычнасць, рухавік, уласцівае атама, інтэрнэт, QR-код... Цяпер для нас гэта звычайныя рэчы, а раней — мары адзінкавых рашучых людзей, якія верылі ў чуды. Што нас чакае наперадзе?! Уявіць толькі! Такія прыемныя, натхнёныя развагі міжволі віравалі ў душы падчас IX Міжнароднага кангрэса «Бібліятэка як феномен культуры», які стаў канцэптуальнай дамінантай вялікай даты — 100-годдзя Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Хочаце сягнуць у будучыню і натхніцца ўласным патэнтцыялам, а можа, зразумець, што настаў час павярнуць у сябе і адкрыцця? Тады чытайце, якімі наватарскімі думкамі ўражвалі ўдзельнікі кангрэса.

Хуткасць лічбы

Калі дапусціць, што адзін чалавек — космас ідэй, то ўявіце, што будзе, калі разам збяруцца больш як 400 чалавек з 7 краін свету! Выбух рашэнняў, ці, прынамсі, плённы ўзаемаабмен. Менавіта такое адчуванне падарыў кангрэс, дзе аднадумцы былі апантаны гэмай «Лічбавая трансфармацыя бібліятэкі: пераёмнасць і вектар развіцця» — абмяляваць будучыню і стаць на шлях увасаблення ідэй, жаданняў, мар. Кузня творчасці і самапазнавання — Нацыянальная бібліятэка Беларусі — чуліва адзвалася на гэтыя добрыя памкненні — ці не таму многія дэлегаты і спікеры даволілі сабе выйсці за межы пратакольнага плана і даць волю смелым думкам, быць адкрытымі. Гэта зараджае атмасферу даверам і прыязнасцю. І канструктыўныя рашэнні не прымуслі сябе чакаць. «У бібліятэкі ходзяць нагамі і пальцамі», — адзначыў Вадзім Дуда, генеральны дырэктар Расійскай дзяржаўнай бібліятэкі, віцэ-прэзідэнт Расійскай бібліятэчнай асацыяцыі, віцэ-прэзідэнт Нацыянальнай бібліятэчнай асацыяцыі «Бібліятэкі будучыні». Навідавоку лічбавая дынаміка. Виртуальныя чытачы сталі вельмі важнымі для бібліятэкі, як і натуральнымі — паслужылі ў аддаленым доступе. Сёння карыстальнікамі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі з'яўляецца звыш 200 тысяч чалавек, прытым больш чым палова — 60% — у аддаленым доступе, прывяла статыстыку Аксана Кніжнікава, генеральны дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

Сучасныя патэрны спажывання

Змены ў камунікацыі і кіраванні данымі фарміруюць новыя чаканні, патрэбы карыстальнікаў. І бібліятэка, як адзін з істотных «гульцоў» на полі інфармацыйнага ўдасканалення, адказвае на сучасныя павевы, укараняючы інавацыйныя сэрвісы абслугоўвання. Гэта абумоўлена мабільнасцю часу і даступнасцю, а галоўнае эфектыўнасцю электронных паслужыў: чытач, напрыклад, знаходзіць інфармацыю пра бібліятэку ў Яндэксе; прыязджае на метро, аплачваючы прыезд праз *Face Pay*, альбо на каршырыну, кіруючы заказам праз мабільны дадатак; дарогу да бібліятэкі знаходзіць пры дапамозе Яндэкс.Карт або 2GIS; абедзе з Яндэкс.Ежа альбо *Delivery Club*; робіць пакупкі на *Ozon*, *Wildberries*... Сучаснікі, асабліва маладое пакаленне, прывыклі атрымліваць інфармацыю ў лічбавым асяроддзі.

Лічбавыя сэрвісы фарміруюць новыя патэрны спажывання і звычкі, развіццё асяродка, іншыя патрэбы, перакананы Вадзім Дуда: лічба вызначае хуткасць прыняцця рашэнняў. Павялічваючы хуткасць, мы можам зрабіць больш, а значыць, набліжамся да хутчай рэалізацыі жаданняў. Бачачы плён рэалізацыі адной задумкі, натхняешся прыкладам і імкнешся рэалізаваць другую. Такая ланцужковая рэакцыя дае прадукцыйнасць, свабоду. Развіццё бібліятэк непарывнае з радыкальнай зменай параджымы. Бібліятэкі не могуць існаваць асобна ад прырытэтных задач грамадства, бізнесу і эканомікі, лічыць Вадзім Дуда: «Стварэнне сучаснага лічбавага асяроддзя ведаў, беражлівае стаўленне да культурнай спадчыны сусветнага маштабу — найважнейшы складнік устойлівага развіцця ў цэлым і павышэння якасці адукацыі ў прыватнасці».

Лічбавізацыя некаторымі кансерватыўнымі сляямі ўспрымаецца часам з апасеннем, але ці ёсць для гэтага падстава? Дарэчы, варта размяжоўваць паняцці лічбавізацыі і аўтаматызацыі, лічыць Аксана Кніжнікава: «Аўтаматызацыя аблягчае працу, лічбавізацыя вядзе да павышэння яе вытворчасці. Бібліятэцы важна ісці ў нагу з тэхналагічным прагрэсам і адпавядаць тым чаканням, якія прадаўляюць грамадства».

Спраўды, лічба павышае вытворчасць працы, чалавек пераразмяркоўвае свае абавязкі, беручы сабе галоўнае, а другаснае «дэлегуе» тэхніцы. І робат зойме месца ў адпаведнасці з іерархіяй: чалавек застаецца вышэйшым, а значыць, перадаваецца сваімі планами па ўдасканаленні светапарадку. Робат — як сродак для дасягнення мэты.

Робат не прымае рашэнняў

Не так даўно распрацавана палітыка рабатызацыі ў кантэксце лічбавізацыі, на чым засяродзіла ўвагу Анна Чулян, дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Арменіі: «У прыватнасці, ёсць пункт, дзе сказана: "робаты прымаць рашэнні не будуць", а толькі выконваць рашэнне чалавека». У той жа час, па звестках Сусветнага эканамічнага форуму,

У кулуарах XXVI Агульнага сходу Бібліятэчнай асамблеі Еўразіі.

машыны ўваходзяць у наша жыццё, значна апырэджаючы прагнозы. Як лічаць спецыялісты, да 2025 года яны замяняць людзей на 85 мільёнах рабочых месцаў. Ды сёння разважаюць аб тым, як стварыць атмасферу для ўзаемадзеяння чалавека і робата, а не аддаць першынства камусьці аднаму. Так, у НББ да 100-гадовага юбілею пасяліўся сапраўдны робат — і гэта цікавы вопыт суіснавання чалавека і штучнага інтэлекту. Пачатак пакладзены.

У XXI стагоддзі нікога не здзівіш алічбоўкай, гэта мінулы этап, пераканана Анна Чулян: «Сёння мы павінны думаць, як стварыць магчымасці для ўкаранення мовы, кантэнту ў кіберпрасторы». Анна Чулян разгледзела такую праблему на прыкладзе армянскай мовы, якая вельмі ўнікальная, але мае складанасці для адлюстравання ў электронным асяроддзі: не ўвасабляецца ні ў кірыліцу, ні ў лацініцу. Шмат гадоў распрацоўвалася спецыяльнае праграмае забеспячэнне для аптычнага распазнавання знакаў армянскай мовы. І ў гэтым годзе ўдалося падпісаць дагавор з маладой кампаніяй, якая на высокім узроўні вырашыла гэтае пытанне. Пры тым, што армянская мова мае чатыры розныя віды. Такім чынам, інтэграцыя мовы ў кіберпрасторы — адзін з этапаў пасляховой лічбавай адгітацыі.

«Калі мы кажам пра лічбавую трансфармацыю, то падразумяваем аўтаматызацыю, штучны інтэлект, — разважае Павел Кузьмін, генеральны дырэктар Усерасійскай дзяржаўнай бібліятэкі замежнай літаратуры імя М. І. Рудаміна. — А што зрабіць для таго, каб чытач быў індывідуальны, каб не ператварыўся ў штучны інтэлект, бо сённяшні празмерна вялікі аб'ём інфармацыі, да якой маюць доступ усе, перашкаджае глыбіннаму яе спасціжэнню». Гаворачы пра лічбавую трансфармацыю, трэба адштурхоўвацца перш за ўсё ад трансфармацыі ўспрымання інфармацыі, перакананы Павел Кузьмін. Бібліятэкі сёння сярод устаноў культуры выходзяць на перадавую па інфармацыйным забеспячэнні, гарантванай бяспекі, бо бібліятэка аб'ядноўвае ў сабе ўсю магчымасць разнастайных культур, якія можа адкрыць кожны ахвотны.

Адкрытасць як знаходка

Зрэшты, адкрытасць — адметная ўласцівасць светабудовы, чалавечай псіхікі, сістэмы. Ды часам яна не даецца лёгка, а патрабуе праходжання этапу, але ў выніку дорыць асалоду, падобную свабодзе: адкрытая душа. Адкрытая навука дзейнічае па такой жа схеме: у выніку дае зручнасць і карысць усім, хто мае да яе дачыненне. Адкрытая навука прадугледжвае адкрыты доступ — опцыя сучаснасці, абсалісць без якой чалавек, які цэніць мабільнасць, складана. «Цікавыя рэкамендацыі па адкрытай адукацыі дае ЮНЕСКА: даследаванні аб метадах адукацыі, педагогікі павінны быць адкрытыя, — дзеліцца Анна Чулян. — Калі распрацоўкі не будуць прадстаўлены ў адкрытым доступе, нас на шмат гадоў адкіне назад».

Бывае, адно выказванне здольна ўскальхнуць да глыбіні душы і вызначыць вектар развіцця. Так здарылася з Аннай Чулян: падчас выступлення калегі Даны Шылер на ІФЛА ў 2016 годзе ўраіла фразы: «Выбачайце за нязручнасць — мы проста намагамся змяніць свет». Анна Чулян пераканана: «Бібліятэкі гэта сёння павінны ўзяць як сяг і не баюцца, што часам могуць ствараць нязручнасць, — мы павінны трансфармаваць прасторы, дзе працуем сёння».

Думаецца, не толькі для мяне стагоддзе Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі стала магнітам для сустрэч са знымі асобамі, увасаблення доўгачаканых ідэй, выпрацоўкі новых планаў, адкрыцця сябе і жадання падзяліцца радасцю ад усведамлення далучанасці да такога свята. Верыцца, што пажаданне дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, ідэйнай натхняльніцы галоўнай кузні ведаў Аксаны Кніжнікавай не спыніцца на дасягнутым, а працягваць шлях удасканалення і далей будзе гарманізаваць інфармацыйную прасторы.

Наталля СВЯТЛОВА,
фота аўтара

Удзельнікі кангрэса.

Усё чалавечае

Уладзімір Калеснік найперш вядомы па калектыўнай кнізе «Я з вогненнай вёскі...», хоць яго прозвішча на вокладцы і апошняе. Як і ў іншых выпадках, калі некалькі аўтараў, звычайна іх прозвішчы згадваюцца ў алфавітным парадку: Алесь Адамовіч, Янка Брыль, Уладзімір Калеснік. Не толькі па няпісаным правіле, а і па справядлівасці, бо ў тым, што з'явіўся ўнікальны літаратурны помнік спаленым нямецка-фашысцкім захопнікам і іх памагатам беларускім вёскам, аднолькавая заслуга кожнага, хто спрычыніўся да гэтага грамадзянскага і пісьменніцкага подзвігу. Асабіста Уладзіміра Андрэевіча яшчэ ў тым, што першае выданне, якое пабачыла свет у 1975 годзе, багата праілюстравана яго шматлікімі фотаздымкамі. Аднак Уладзімір Калеснік не толькі пісьменнік-дакументаліст, а і празаік, хоць, бадай, найлепш яго талент раскрыўся ў галіне крытыкі і літаратуразнаўства. Празаічныя ж задаткі праявіліся ў яго аўтабіяграфіі «Сваім следам», змешчанай у кнізе жыццяпісу беларускіх пісьменнікаў «Пра час і пра сябе» (1966).

Уладзімір Калеснік.

Абаронца Купалы — збятэжаны Саўка

«Сваім следам» назваў Уладзімір Андрэевіч гэты жыццяпіс, датаваны 23 лістапада 1964 года. З яго добра відаць, як таленавіты хлопчук, які нарадзіўся 17 верасня 1922 года ў вёсцы Сінаўскай Слабада цяперашняга Карэліцкага раёна, уваходзіў у вялікі свет жыцця. Бацька быў майстар на ўсе рукі. Ад яго «пераняў» спрыт да сякера, малатка, гэбліка. Сам рабіў сабе канькі, лыжы, пены, а потым перайшоў на заказы маці — то трапilo, то калатоўку, то днюшча — і быў на сёмым небе, калі яна хваліла, што выйшла гладчэй, як у бацькі». А пераўзыходзіў яго ў майстэрстве дзякуючы яшчэ аднаму настаўніку — суседу Ладзімеру Пазняку: «Ён змайстравваў нават скрыпку. Адным нажом! Пад яго кіраўніцтвам зрабіў скрыпку і я. Навучыў ён мяне іграць пару мелодый...»

Ды ўсё ж жыццё было няпростым, «вельмі рана адчуў нейкую балючую раздвоенасць свету». Асабліва калі пасля сямігадзі наступіў у Навагрудскую гімназію: «Дома забеленая пшанічная зацірка ды макароны лічылі прысмакамі, тут іх давалі толькі ў канцы месца, калі кіраўнік інтэрната наводзіў «эканомію». Вучні «арыстакраты», што абзывалі нас, вяскоўцаў, «гнойкамі», бунтаваліся і ў знак пратэсту шпурлялі талеркі з макаронамі ў ліфт, праз які іх падавалі з кухні на другі павер-у сталовую».

Як прызнаецца, адчуваў сябе «збятэжаным Саўкам». Аднак гэтая «балючая раздвоенасць» свету стала не такой адчувальнай пасля таго, як «прышоў» прафесар Крук, выкладчык рысунку і ручной працы.

— Валодзь, — гаварыў ён, бярэ ключы ад майстэрні і пасля заняткаў рабі сабе што захочаш, набівай руку».

Не толькі «маляваў, тачыў на станку, займаўся раз-бою па дрэве. Рабілі мы з ім на пару розныя драбніцы — настольныя лампы, шкатулкі, падстаўкі, рамачкі — усё ў мадэрным стылі». Гэты прафесар далучыў яго і да мастацтва, выклікаў жаданне самому маляваць. І усё ж «адчуваў сябе белаю варонай», пастаянна сутыкаючыся з паланізацыяй. Хоць пастаян-на за сябе ўмеў. Пачуўшы ад аднаго гімназіста: «Што гэта за нацыя беларусы, у яе ж няма ніякай культуры, нават пісьменнікаў свая няма...», кінуўся з кулакамі «абараняць» Янку Купалу.

Яшчэ ў сямігаддзі пазнаёміўся з творами беларускіх пісьменнікаў. У гімназіі ж уразіў верш Якуба Коласа «Покліч», а таксама яго апавесці «У палескай глушыні» і «У глыбі Палесся». Калі дагэтуль марыў стаць мастацкім крытыкам, то цяпер захацелася настаўнічаць, як Андрэй Лабановіч.

«Класа» дваюраднага брата

Аўтабіяграфію Уладзіміра Калесніка карысна было б пачытаць тым, хто з зацікаўленай упартасцю сцвярджае, як цудоўна жылося беларусам «пад палякамі», пакуль іх у 1939-м не «закабаліў» Савецкі Саюз. Ён, як і заўсёды, шчыры: «Усю глыбіню пропачці, якая аддзяляла нас, працоўных беларусаў, ад грамадства буржуазнай Польшчы, мне дапамог уразумець мой дваюрадны брат, камуніст Арсень. Парадкам старэйшы за мяне, ён яшчэ да турмы любіў са мною валендачка. Зараз сустраў цёпла: «Добра, што вучышся. Нам адкаваныя хлопцы патрэбны. Толькі слухай там настаўнікаў, а свой розум май»».

Яшчэ хлопчыкам ён уступіў у Чырвоную Армію, у Грамадзянскую вайну быў двайчы паранены. І вось маёрам прышоў вызваляць сваю зямлю ад польскіх акупантаў: «Лепшай агітацыяй за Савецкую ўладу і не прыдумкаваць. Сам выгляд байцоў Чырвонай Арміі і іх паводзіны — яскравая дэманстрацыя савецкай дэмакратыі і культуры. Людзі ў захапленні».

— Ты глядзі, — здзіўляюцца мужчыны, — цераз Нёман пераправіліся, і ніводзін не маццюкнуўся нават. Адзеты ўсе аднолькава, і камандзіры, і салдаты, а нябось дысцыпліна! Ніхто нават яблыка ў садзе не сарваў, як святыня... А сіла — танкі, машыны. Калі яны іх толькі нарабілі?»

Сваяк таксама стаў для яго свайго роду настаўнікам. Ды якім! «За некалькі тыдняў ён перавярнуў дагары нагамі мае ўяўленні аб гісторыі, адкрыў стовкы таямніц... Я ўжо ведаю, як узніклі класы, як запыронілі, абрабавалі і прынізілі паны нашых дзядоў. Ведаю, як далей пойдзе

развівацца грамадства. Знаю, што ўяўленні пра Бога — гэта ідэалізаванае ямяное жыццё з прымусовым падпарадкаваннем адных класаў другім».

Партызанства — вопыт душы

Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, Уладзімір Калеснік вучыўся на трэцім курсе Навагрудскага педагагічнага вучылішча. З сябрамі вырашыў прабрацца на ўсход. Але «заходнікаў» не прапусцілі праз старую граніцу. Тады ў родных мясцінах сталі падпольшчыкамі. Знайшоўшы пакінуты грузыць з боепрыпасамі, ночку пацемна перавезлі на лодцы і закапалі дванаццаць скрынак патронаў, дзве скрынкі гранат. Знайшлі шмат вінтовак і кулямётаў. 23 ліпеня 1942 года ўступілі ў партызанскі атрад імя В. І. Чапаева. Камандаваў узводам, праз год стаў начальнікам штаба аднаго з атрадаў Баранавіцкага злучэння.

Барачьба Уладзіміра Калеснікі з гітлераўцамі стала часткай усенароднай барацьбы з нямецкім фашызмам: «Уражаны двух гадоў партызанскай барацьбы, калі іх апісваць падрабязна, маглі б скласці два тамы». Іх то не напісаў. Але прысуд нямецкаму нацызму прагучаў ва ўжо згаданай калектыўнай кнізе «Я з вогненнай вёскі...» У аўтабіяграфіі ж — «пару слоў пра пэўны вопыт душы, які прынеслі партызанскія гады». У час іх «пазнаў» крайніце межы пацуючы — харастава і агіднасці, добра і зла... Самае цудоўнае — «адчуванне кроўнай роднасці з сябрамі, той непаўторны стан душы, калі ў баі дыбе знікае розніца, што загіне, — ты сам ці твой сябра, бо ты і ён — адно». А агіднае — трупы: «Мы закопвалі тых і тых, а яны, карнікі, блакіруючы пушчу, звычайна адкопвалі з ямаў і голых, уздутых, сінх падзявалы да галін дрэў калочым дротам». А чаго асабліва здзіўляцца! Калі «новы парадак» — дык ва ўсім. І ва ўсе часы. І зноў нас вучаць жыць.

Доўгид-разьбяр слова

Пасля вызвалення родных мясцін ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў некаторы час працаваў ў Мірскім райваенкамата і райана. Толькі гэта быў эпізод «пры перасадцы з вайсковага эшалона ў мірны». Па-ранейшаму хацеў звязець лёс з мастацтвам. Але ў 1945 годзе наступіў на філалагічны факультэт Мінскага педагагічнага інстытута імя М. Горкага. Пасля скончыў аспірантуру пры гэтай вышэйшай навучальнай установе. Літаратуразнаўцам стаў дзякуючы Янку Брылю, з якім пазнаёміўся, а пасля і пасябраваў яшчэ ў партызанах.

У друку пачаў выступаць з рэцэнзіямі і літаратурна-крытычнымі артыкуламі ў 1953 годзе. Дэбютнай стала кніга «Паззія змаганя: Максім Танк і заходнебеларуская літаратура» (1959). Пасля выйшлі «Час і песні» (1962), «Зорны спеў» (1975), «Ветразі Адысея: Уладзімір Жылка і рамантычная традыцыя ў беларускай паззіі» (1977), «Максім Танк» (1981), «Лёсам пазнае» (1982), «Тварэнне легенды» (1987), «Янка Брыль» (1990). Напісаў і дакументальна-мастацкія апавесці «Аповесць пра Таўлая» і «Пасленец Праметэя», героі якой рэвалюцыянер і публіцыст Анатоль Альшэўскі. Склаў кнігі заходнебеларускай паззіі «Сцяг і паходні», «Ростані волі».

Ніхто так праўдзіва, дакладна, усебакова не адзначыў заслугі Уладзіміра Калеснікі перад літаратурай, як Алег Лойка: «Быў ён чалавекам Адраджэння, як і быў Асветніка, энцыклапедыстам — з тонкім профілем твару, што так нагадваў мне заўжды хрэстаматыійны профіль французскіх энцыклапедыстаў-асветнікаў Дзідро і Мантэск'е. Энцыклапедыст — фаварыт факта, фактазнаўца і сістэматызатар. Літаратурная энцыклапедыя літаратуры Заходняе Беларусі, заходне-беларускага літаратурнага руху 20-30-х гадоў нашага стагоддзя, гісторык літаратуры, выдавец анталогій, любімы прафесар студэнтаў і паэтаў Берасцейскага вогнішча».

Па заслугах і пашана

Сімвалічна, што Уладзімір Калеснік і Максім Танк нарадзіліся ў адзін дзень. Абодва яны — кожны ў меру свайго таленту, грамадскіх і чыста чалавечых магчымасцей — шмат рабілі дзеля адзінства беларускага народа, каб ён і прадстаўнікі іншых народаў, якія здаўна жылі на нашай зямлі, былі дружнай, маналітнай сям'ёй, якой ніякі вораг не страшны.

Канешне, для таго, каб «Берасцейскае вогнішча», як хораша, вобразна сказаў Алег Лойка, не пагухала, а з гадамі разгаралася ўсё мацней, асабліва шмат зрабіў Уладзімір Андрэевіч, які пастаянна жыў і працаваў на Брэстчыне. Аднак дзятчыны да гэтага і Яўген Іванавіч. І таму, што талент яго фарміраваўся і мужнеў у Заходняй Беларусі. Ды і таму яшчэ, што сярод пісьменнікаў меў шмат знаёмых «заходнікаў», а асобным і дапамагаў шукаць свой шлях у літаратуру.

Берасцейская зямля памятае Уладзіміра Калеснікі. Аб гэтым сведчыць і тое, што адна з вуліц у абласным цэнтры носіць яго імя, а на доме, у якім жыў, устаноўлена мемарыяльная дошка. У Брэсцкім дзяржуніверсітэце найлепшым студэнтам-філолагам атрымліваюць стыпендыю імя У. Калеснікі. Ладзіцца навуковае рэспубліканскае Калеснікіўскае чытанні. Брэсцкі аблвыканкам устанавіў Літаратурную прэмію імя Уладзіміра Калеснікі. Кніга «Доўгид памяці» выйшла праз дзевяць гадоў пасля яго смерці (15 снежня 1994 года ў магілу звалі сухоты, на якія захварэў у партызанах).

Сваю апошнюю прыжыццёвую кнігу Уладзімір Калеснік назваў «Усё чалавечае» (1993) — як і нарыс пра Янку Брыля. Развагі пра творчасць яго падагульняе так: «Пісаць — значыць дзяліцца перажытым і перадуманым, дзяліцца не толькі з ласкавай шчодрасці, а і з чалавечага абавязку, дзяліцца станоўчым і адмоўным, пакланеннем красе і асуджэннем агіднасці, сущышнем спакус і адольваннем зла ў сабе». За стовкі гадоў маёй працы ў «ЛіМе» (і не толькі ў «ЛіМе»), добра ведаючы напісанае Уладзімірам Андрэевічам, няма на чуючыся, што, што казалі пра яго блізкія яму людзі, адштурхоўваючыся ад яго выказванняў, меркаванняў у час розных мерапрыемстваў, я неаднойчы ўпэўніваўся, што за вышэйказаным і яго асабіста пазіцыя, жыццёвы і творчы прынцып. Яго таксама хваліла ўсё чалавечае. І гэта надавала ўсёму, што ні рабіў ён, адметнасць і важнасць.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Асоба, якая яднае...

17 верасня на Брэстчыне адзначалі 100-годдзе з дня нараджэння вядомага даследчыка літаратуры, педагога, пісьменніка Уладзіміра Калеснікі. Сімвалічна, што гэтая дата супала з Днём народнага адзінства, бо юбіляр быў з тых, хто аб'ядноўваў вакол сябе людзей.

Напярэдадні важнай даты адбылася сустрэча членаў Саюза пісьменнікаў Беларусі са студэнтамі Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна. Докан філалагічнага факультэта Таццяна Сянькевіч распавяла пра шэраг мерапрыемстваў, што праводзіцца з мэтай ушанавання памяці У. Калеснікі, і пра тое, як справу вядомага літаратара працягваюць яго вучні сёння.

З асаблівым хваляваннем перад студэнтамі выступіла Святлана Сцепанчук, пэтка з Івацэвіч. Доўгі час працавала настаўніцай і журналістам. З трыпаннем яна ўспамінала свае студэнцкія гады, жыццёвыя ўрокі Уладзіміра Калеснікі,

яго строгі, але справядлівы падыход да арганізацыі навучальнага працэсу, падтрымку творчых намаганняў моладзі. Натхнёная творчасцю Святланы Сцепанчук Карына Свірыдовіч прачытала некалькі яе вершаў. А відучы сустрэчы, кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры беларускай філалогіі Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна Уладзімір Сенькавец зрабіў адкрыты аналіз некаторых твораў.

Старшыня Брэсцкага абласнога аддзялення СПБ Таццяна Дзямідовіч распавяла студэнтам пра нядаўняе свята ў Добрушы, здабыткі суполкі, творчую сувязь пакаленняў. Раз на два гады найлепшым літаратарам уручаецца абласная прэмія імя У. Калеснікі, штогод праводзіцца конкурс юных чытальнікаў «Зорны спеў», прысвечаныя памяці У. Калеснікі.

Прыемным момантам стала ўручэнне педагогу Уладзіміру Сенькаўчу граматы за папулярныя зноў творчасці берасцейскіх аўтараў, высокі прафесіяналізм, вялікую

кансультатыўную літаратурную працу, падтрымку маладых аўтараў, актыўны ўдзел у рабоце журы абласных літаратурных конкурсаў і з нагоды Дня беларускага пісьменства.

Да таго ж Таццяна Дзямідовіч абвясціла пераможцаў конкурсу «Малая літаратурная крытыка». Дыплом пераможцы ў намінацыі «Найлепшым студэнцкай работай» быў уручаны студэнтам 1 курса філалагічнага факультэта БрДУ імя А. С. Пушкіна Карыне Свірыдовіч за рэцэнзію на кнігу А. Папко «Мой сад». Сярод настаўніцкіх работ найлепшай прызнала рэцэнзію настаўніка рускай мовы і літаратуры Шчарчоўскага ВПК дзіцячых сад — сярэдняй школы Пружанскага раёна Марыі Бугавай на кнігу Л. Красеўскай «Та самая сіла».

Сустрэча яшчэ раз паказала, што сама асоба У. Калеснікі і яго творчыя здабыткі ўмацоўваюць аднасьць пакаленняў людзей, якія маюць самае непасрэднае дачыненне да прыгожага пісьменства.

Настасся НАРЭЙКА

Письменница-фантаст з Гомельскай вобласці, вядомая пад псеўданімам Таццяна Корсакава, у інтэрв'ю «Гомельскай Праўдзе» ў 2017 годзе заявіла: «На жаль, цяперашнія рэаліі такія, што беларускаму пісьменніку-пачаткоўцу прасцей выдавацца за мяжой, чым на сваёй радзіме. Мы не маем пакуль што прадуманага і магутнага сродку прасоўвання аўтараў».

Мінула пяць гадоў. Паўстае пытанне: а ці трэба яно цяпер, гэтак «магутнае прасоўванне»? Раман «Мастеровой» мінчаніна Анатоля Драздова, сябра Саюза пісьменнікаў Беларусі, без аніякага рэкламнага стымулу за некалькі тыдняў толькі на электронным рэсурсе АТ прадаўся больш за 7 тысяч разоў! Амаль столькі ж набраў працяг. Як толькі кніга з'явілася на пляцоўцы ЛітРэс,

АТ, аб якім ужо згадвалася, адрас у сеціве — *author.today*.

Старонка Вольгі Грамыкі ўражае: напрыканцы жніўня яна мела больш за сем з паловай тысяч падпісчыкаў. Паглядзім на продажы, возьмем для прыкладу ўжо згаданы раман «Карма», разбіты на два тамы, якія можна купіць паасобку. Першы том спампавалі больш за чатыры з паловай тысячы разоў, хтосьці браў

Толькі падумаць! Письменнікі ладзяць сустрэчы з чытачамі, лічба ў 30—50 чалавек, якія прыйшлі ў бібліятэку, прызнаецца нядрэнным паказчыкам. Запіс Драздова ў блогу адначасова бачаць 11 тысяч чалавек. З пункту гледжання кантактаў з публікай электронная тэхніка лепшая за традыцыйныя формы зносін на некалькі парадкаў. Вядома, ніхто не забараняе і не адмяняе асабістыя сустрэчы, выпуск папяровых кніг, не аспрэчвае іх важнасць, але лічбы — рэч упартая...

Зусім яшчэ малады пісьменнік Дзмітрый Шэлег (Мінск) мае амаль 13 тысяч падпісчыкаў. У жніўні бягучага года ён стаў сябрам Саюза пісьменнікаў

карысна прадаць некалькі тысяч асобнікаў праз электронныя сэрвісы, а частку выручкі пушыць на друк двух-трох соцень асобнікаў за свой кошт — каб раздаць сябрам, знаёмым ці ў бібліятэкі...

Вядома, у электронным сегменце прысутнічае роўна тая ж канкурэнцыя, як і ў свеце папяровых кніг, а можа, і большая: аўтарскія ганарары нашмат вышэйшыя. На рэсурсах самвыдаў і афіцыйных выдавецкіх сайтах прысутнічаюць мільёны рускамоўных літаратурных твораў жанру фантастыкі, і рэальную папулярнасць маюць... ну, сотні. Пэўныя кнігі спачатку добра прадаюцца дзякуючы інтэнсіўным уліванням у рэкламу

Сучасная беларуская фантастыка: агляд электроннага кніжнага рынку

адразу апынулася ў топе продажы. Здаецца, што гэта — самы паспяховы айчыны твор фантастычнай літаратуры 2022 года. Сюжэт немудрагелісты: «траплянне» з сучаснай Расіі ў Расійскую імперыю 1912 года, дзе ёсць магія. Паджанр завецца «баяраніме». Папулярнасць «Мастеровой» набыў дзякуючы дбайнай абмалёўцы побытавых падрабязнасцей жыцця сто гадоў таму. Рызыкуну выказаць здагадку, што Анатоль Драздоў у стылізацыі пад імперскую Расію далёка абышоў «заканадаўцу моды» Барыса Акуніна з яго серыяй пра Эраста Фандорына. Цяпер колькасць праданых кніг ужо пераваліла за пятнаццаць тысяч і напрыканцы года павінна дасягнуць дваццаці, нягледзячы на магчымасць спампаваць тэкст бясплатна з пірацкіх рэсурсаў — там колькасць зваротаў да твора — мільёны. Удзячныя чытачы, апроч уласна аплаты, дабрачынная дасылаюць грошы на яго рахунак.

На паперы «Мастеровой» не друкаваўся. Таму ёсць некалькі прычынаў. У Расіі, на асноўным рынку збыту беларускай рускамоўнай фантастыкі, у 2020 годзе адбыўся рэзкі спад продажы, у 2021 годзе сітуацыя некалькі выраўнавалася, але ўзровень дапаўняльнага 2019 года дагэтуль не дасягнуў. Прагноз на 2022 год, па даных расійскага кніжнага саюза, несучасналыны з прычыны рэзкага росту цен на паперу і іншых наступстваў эканамічных санкцый, сабекошт друку вырас у сярэднім на 30 %.

Усяго некалькі фантастаў, актыўных у 2010-я гады, як і раней, імкнучыся выдаваць кнігі на паперы. У першую чаргу гэта наш нязменны лідар па папулярнасці на расійскамоўным рынку Вольга Грамыка (Мінск), сябра Саюза пісьменнікаў Беларусі. Шмат гадоў яна працягвае папулярную серыю з несур'ёзнай назвай «Космоолухи» (касмійная фантастыка пра будучыню), у бягучым годзе ў Маскоўскай «Альфа-кнізе» выйшаў чарговы выпуск пад назвай «Карма» накладам 5000 асобнікаў. Быццам бы нядрэнна па сучасных мерках, але прыгадаем: гадоў пятнаццаць таму лічбы ў Грамыкі былі ў разы большы. Дык Вольга — прызнаны аўтар бестселераў. Падчас Міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу на Краснай плошчы да яе па аўтограф стаяла чарга, не меншая за тую, што была да самых «раскручаных» расійскіх пісьменнікаў.

Вельмі прыемна, што сёлета дзяржаўныя выдавецтвы Беларусі таксама выдавалі фантастыку. «Беларусь» надрукавала раман «Мілашка» Анатоля Драздова, а Выдавецкі дом «Звязда» — мой раман «Дэмон против Люфтваффе». Наклады невялікія, але гэтыя кнігі прызначаны, бадай, самай каштоўнай для нас катэгорыі чытачоў — наведвальнікам публічных бібліятэк.

Але ж гэта мізер у параўнанні з попытам на сучасную фантастыку. Калі папяровых кніг бракуе, што замест? Як і трэба было кажаць, рэзка вырас сегмент электроннай кнігі ў тэкставым і аўдыяфарматах.

Адкрываем самыя эфектыўныя сённяшні інтэрнэт-рэсурс рунэту для фантастаў

Ілюстрацыя да кнігі Вольгі Грамыкі.

раздзел на кавалках, па меры выкладкі, аб чым сведчыць іншы паказчык — «Далі ў бібліятэку», там многія тысячы, тут і далей — даныя на канец жніўня 2022 года. Гэта значыць, пяць тысяч продажаў (мінімум) кніга ўжо сабрала. Вольга паставіла яе на 199 рублёў, зробіць атрымаўся больш за мільён расійскіх рублёў. Праўда, 30 % забярэ адміністрацыя сайта, 2—3 % беларускі банк, у 2023 годзе трэба будзе заплаціць падаходны падатак... Усё роўна не менш за 600 тысяч застанецца чыстымі, а продажы працягваюцца. На старонцы Вольгі 23 творы, кошт ад 100 да 250 расійскіх рублёў, у любым выпадку, гэта зусім нядрэнны заробак і сведчанне стабільна высокай папулярнасці ў прыхільнікаў.

Хтосьці скажа: не трэба лічыць грошы ў чужой кішэнні, няхай імі займаецца інспекцыя па падатках і зборах... Але ж сайт АТ зроблены так, што ўсё навідавоку: поспехі і правалы, даходы або іх адсутнасць.

Параўноўваем з калегамі-канкурэнтамі. Вось, напрыклад, самы буйны расійскі калібр: Сяргей Лук'яненка. Пра «Ночной дозор» чулі нават тыя, хто фантастыку на дух не пераносіць. Мэтр ставіць цэны, параўнальныя з коштам папяровага выдання кнігі (электронныя традыцыйна таннейшыя) — да 350 расійскіх рублёў. Апошні раман трылогіі «Ізмненніе» пад назвай «Лето волонтера» набраў да канца жніўня ўсяго толькі 375 запамповак, з іншага боку, паказчык «Далі ў бібліятэку» вышэйшы — пад сем тысяч. Дзесяці па выніку лічбы даходу на тым жа ўзроўні, што ў Грамыкі.

Грошы грашыма, але для пісьменніка яшчэ вельмі важна, каб яго чулі, сачылі за яго творчасцю. Той самы Анатоль Драздоў дзякуючы «Мастеровому» і серыі «Штупер і тесак» сабраў больш за 11 тысяч падпісчыкаў, на некалькі соцень больш за «самога» Лук'яненку.

Беларусі, я асабіста даў яму рэкамендацыю. Яго брат Ігар таксама паспяховы — больш за 5 тысяч падпісчыкаў.

Нядаўна мы прынялі ў Саюз пісьменнікаў вельмі таленавітую і пладавітую Кацярыну Насуту (Гродна), напэўна, рэкардсмена айчынай фантастыкі па колькасці псеўданімаў: Карына Дзёміна, Кацярына Лесіна, Ганна Цёрн, Кацярына Варанцова і Антон Лік. Трошкі саступаючы нашым лідарам (Драздоў, Грамыка, Шэлег), яна апублікавала на АТ некалькі вельмі ўдалых кніг пад псеўданімам Дзёміна, колькасць падпісчыкаў-прыхільнікаў складае дзве з паловай тысячы і даволі хутка расце.

Я наўмысна разглядаю толькі аўтараў «дарослай» фантастыкі і не браў падлеткавую альбо дзіцячую, той рынак мае свае асаблівасці, а дзецям у большай ступені прынята даваць кнігі ў папяровым фармаце.

Натуральна, АТ — не адзіны сайт для прасоўвання фантастыкі і заробку на ёй. Ёсць значна большы рэсурс рунэту «ЛітРэс», з якога выдавецтвы прадаюць афіцыйныя электронныя публікацыі кніг з ISBN. Там жа існуе аўтарскі самвыдад непасрэдна альбо праз пляцоўку *Ridero*. Раю наведваць старонку «IC: аўдэякніжкі», найбуйнейшую пляцоўку па продажы літаратурных твораў, агучаных і выкладзеных у фармаце MP 3. Адміністрацыя гэтага сайта выплачвае аўтарам справядлівае ўзнагароджанне.

Менавіта з прычыны ганарарнай палітыкі шмат хто адмаўляецца супрацоўнічаць з буйнымі выдавецтвамі-друкарнямі: стандартна ўмовы кантракта прадугледжваюць перадачу эксклюзіўнага права таксама ж і на электронныя продажы, звычайна — гадоў на пяць, выключэнне зроблена толькі для мэтраў узроўню Лук'яненкі або Грамыкі. Парадокс, але аўтары, які жадае ўбачыць сваю кнігу на паперы, часта куды больш

і хутка падаюць на дно, калі чытачу яны не даспадобы. Досыць цікавыя кнігі могуць быць мала запатрабаванымі з прычыны невядомасці аўтара, такія набіраюць абароты гадамі. Але не ўсе літаратары, якія здабылі нейкае прызнанне ў нулявыя і 2010-я гады, добра вядомыя ў электронным асяроддзі.

Зойдзем на старонку Сяргея Антонава (горад Барысаў) на рэсурсе *fantlab.ru*, і ўбачым, што ён шэсць разоў быў лаўрэатам конкурсу «Найлепшая кніга Сусвету». Маецца на ўвазе фантазіійны сусвет Дзмітрыя Глухоўскага «Метро-2033», месца дзеяння фанфікаў культывага рамана. Глядзім: па стане на жнівень раман Антонава «Погост» далі ў бібліятэку на АТ — чатыры (не чатыры тысячы, а менавіта чатыры) чалавекі, прачыталі — нуль. Яшчэ адзін з ліку «найлепшых у Сусвеце» раман «Стабілізатар. Мінск 2041» куды больш паспяховы, 8 бібліятэк, адзін чалавек нават і прачытаў. Раман «Боярин» выстаўлены на продаж за 100 руб., прачытала яго (значыць, купіла) трое... Не выключаю, хтосьці купіў, але не прачытаў. Вісяць на АТ гэтыя кнігі гадамі, а лічбы сведчаць, што чытачы галоўнага рускамоўнага рэсурсу фантастыкі Антонава не ведаюць. Падпісчыкаў у Антонава двое.

На жаль, не самая радасная карціна назіраецца ў беларускамоўнай фантастыцы. Вось што здзіўна. Менавіта ў гэтым жанры літаратуры моўныя асаблівасці арыгінальнага твора іграюць меншую ролю, чым у класічнай прозе. Прыгажосць стылю, марудлівае апавяданне нахштальт «Віна з дзьмухаўцоў» Рэя Брэдберы засталіся ў ХХ стагоддзі, сучасны чытач шануе энергетыку, тэмп, напор, яскравыя вобразы і персанажаў, напружанасць і драматызм сюжэту... Праўда паралель: сучасныя раманы Сапкоўскага цалкам адэкватна, на думку знаўцаў абедзвюх моў, перакладзены на рускую з польскай. Упэўнены, што нашы, перакладзеныя на рускую, таксама нядрэнна ўспрымаюцца б аўдыторыяй АТ, «ЛітРэса», *Ridero* і IC, але прыдатных для раскруткі на расійскіх інтэрнэт-пляцоўках я не бачу, а адна толькі Беларусь — занадта вузкі рынак. Заслуга беларускамоўных аўтараў фантастыкі — іх унёсак ва ўмацаванне пазітыўнай нацыянальнай мовы. Калі будзеш вядомы ў рускамоўнай прасторы — і ў роднай краіне будуць чытаць лепш!

Найбольш перспектыўны беларускамоўны літаратар з маладых, які пішуць сучасны «чвёрты сайфай», — гэта Маргарыта Цырышкевіч, сябра СПБ. У бягучым годзе чакаецца выхад яе рамана ў выдавецтве «Чатыры чвэрці». Дасканала валодаючы рускай мовай, пісьменніца здольная зрабіць якасны аўтарскі пераклад. Прыемна будзе ўбачыць яе кнігу ў спісах топ-публікацый рунэту.

Наша перспектыва — у двухмоўі: у стварэнні якаснай фантастыкі на беларускай — для душы і развіцця нацыянальнай мовы, адначасова — і на рускай, для шырокага ахопу аўдыторыі і годных ганарараў.

Анатоль МАТВІЕНКА

На шырокім прасторы

Новыя і добра вядомыя героі, павучальныя гісторыі, заморскія краіны, яскравыя малюнкi — усё гэта складнікі новай кнігі Таццяны Дамаронак «Казкі бабулі Белай Вароны».

першае такое творчае супрацоўніцтва. Вынікам папярэдняй сумеснай працы стала кніга «Хто сароку напалохаў?».

Разглядаючы старонкі, нельга не адзначыць, якая праца праведзена мастацкай Анастасіяй Балыш. Кожны малюнак на сваім месцы, удала дапаўняе мастацкі тэкст і маляўніча раскрывае юным чытачам увесё сэнс.

У новай кнізе Таццяны Дамаронак сабраны найбольшыя казкі пра звычай і птушак, хатніх жывёл. Усе казачныя героі добрыя, спагадлівыя, выселья, адважныя, дапамагаюць адно аднаму, умеюць любіць і сябраваць.

Усе апавяданні звязаны так ці інакш з цэнтральным персанажам — бабуляй Белай Варонай. За гэтай постацю — цэлая гісторыя. Не проста так яна апавядае казкі. Справа ў тым, што лясныя звыры запрасілі яе стаць выхавальніцай у дзіцячым садку лесеу.

Апавяданні «Магылёк і жарабя», «Дыкчэныя пчолкі» знаёмяць маленькага чытача з героямі, якія не падобны адзін на аднаго, але гэта не замінае ім сябраваць, дапамагаць, бачыць прагажосць сувету.

Пісьменніца звяртаецца не толькі да знаёмых кожнаму звыроў, але і ўводзіць і назвы, рэдкіх істот. У прыватнасці, у казцы «Самотная расамаха» праз малавядомасць і адбываюцца непаразуменні.

Таццяна Дамаронак актыўна звяртаецца і да вобразу жывёл, што не водзяцца ў нашай краіне. Такія казкі, як «Паўночны алень», «Індыйскія слонікі», «Самстойнае сланяня», — яскравы прыклад. У асобных творах аўтар наўмысна звяртае асноўную ўвагу на мараль. Так, казка «Мурзакі» тлумачыць юнаму чытачу, што не ўся слава і ўвага да чалавека ад таго, што ўчынак яго добры. Бываюць жыццёвыя сітуацыі, што і цалкам наадварот.

Апавяданні «Сустрэча» і «Сяброўка-зорачка» напоўнены духам вандровак. Толькі вось у першым беларускай ластаўкі дзеляцца ўражаннямі ад падарожжаў у цёплыя краі. Другое ж распавядае пра зорачку-вандруніцу, а таксама яе прыгоды ўжо на беларускай зямлі.

Звяртаецца дзіцячая пісьменніца і да сучасных, блізкіх нам тэм. Казка «Пашанцавала Лёсіку!» адкрые маленькім

чытачам таямніцу сімвала П'ёра і Лёсіка.

Няма ў аўтара дзялення на добрых і кепскіх звыроў. Ліса тут мае і добрыя якасці, а павукоў можа быць ажно два — добры і злы. Раўнавага і згода звырныга свету — адметнасць кнігі.

«Казкі бабулі Белай Вароны» — падкрэслена эстэтычны твор, напоўнены глыбокім выключна беларускім сімвалізмам. Яскрава гэта заўважна ў казках «Чорны Бусел і Белы Бусел» і «Жарабяткі», дзе адлюстраваны вобразы Сонца і Месяца.

Кніга заслугоўвае неаднаразовага працягання. Таму шчырыя, мілыя гісторыі, прапанаваныя пісьменніцай, будуць прыемным пераходам да салодкіх дзіцячых сюі у вусным выкананні бацькоў.

Таццяна Дамаронак працягвае лепшыя традыцыі казачнай прозы. Простыя прыгожыя словы беларускай мовы складаюцца ў вытанчаны зразумелыя сказы. Шырокі прастор фантазіі дзіцячай пісьменніцы дазваляе стварыць цудоўны глыбокі твор.

Валянцін САЛОМА

Малодшым пра нашу краіну

Выдавецтва «Адукацыя і выхаванне» па традыцыі шмат намаганняў аддае выпуску літаратуры, скіраванай на юнага чытача. І поруч з мастацкай кнігай выдаецца шмат асветніцкіх выданняў, якія расказваюць пра нашу краіну. Яркі прыклад такой працы — серыя кніг, адрасаваная малодшым школьнікам. Падтрымку ў гэтым новым праекце выдавецтву аказала Міністэрства адукацыі.

Невялікія памерам выданні аб'ядноўвае адна назва — «Я ганаруся!». Прыгожа ілюстраваныя, гэтыя зборнікі прысвечаны гістарычным і прыродным каштоўнасцям Беларусі, знакамітым сучаснікам. У кнізе «Нацыянальныя паркі і запаведнікі Беларусі» Эліна Сапажкова распавядае пра Налібоцкую пушчу, Блакітныя азёры, Нарач, Рэспубліканскі ландшафтны

запаведнік «Ельня», Нацыянальны парк «Браслаўскія азёры», Белавежскую пушчу і іншыя прыродныя заахімы краіны. Дасведчаны кнігавыдавец, аўтар і ўкладальнік многіх кніжных праектаў Вольга Ваніна прысвяціла сваю кнігу дзяржаўным сімвалам Рэспублікі Беларусі — «Герб, сцяг, гімн». «Маўклівыя сведкі гісторыі» — кніжачка, у якой публіцыст Дзмітрый Кашавар выкладае звесткі пра Сафійскі сабор у Полацку, Стары замак у Гродне, Камянецкую вежу, Мірскі замак і іншыя адрасы нашай гістарычнай памяці.

Наклад кніг новай серыі «Я ганаруся!» — 3000 экзэмпляраў. Няма ніякіх сумненняў, што выданні разбудуць імгненна, бо, пэўна, кожны школьнік захачае ў быць такімі лаканічнымі «энцыклапедыі» ў сваёй хатняй бібліятэцы!

Набыць кніжныя навінкі можна ва ўсіх крамах ААТ «Белкніга» і ў кнігарні «Акадэміка» ў Мінску.

Мікола БЕРЛЕЖ

дзіцячае чытанне

Камяні ўмеюць гаварыць

Тое, чым хачу падзяліцца, быццам, да чытання не мае адносінаў. І ўсё ж. Час ад часу бываюць сваіх любімых Навасадах, вёсачы ў Дзяржынскім раёне. Цягне да свайго, радзімнага. Не прамінаю, каб зазірнуць на крынічку. Афіцыйна яна завецца Юцкоўскай. Я ж ведаю, што здарэнне называлі людзі гэтую мясціну Сцюдзянцом. Вада ў крынічцы халодная — ломкая, вышэй за 7 градусаў не падымаецца. Прадзеды сцяварвалі, што вада тут гаючая: у вачах ад яе святлее. Легенды і зараз ходзяць пра Сцюдзянец, у тым ліку і занатаваныя Карусём Каганцом, калі той у свой час пасяліўся недалёка.

Апошнім часам наша крынічка стала надзвычай папулярнай. Яна ж у краіне такая адзіная — цячэ як у каўказскім каньёне. Людзі едуць, каб падзівіцца незвычайнай спадчыне колішняга ледавіка, дзе, здаецца, час мае іншае вымярэнне — атуляе вечнасцю жыцця. Нездарма крынічка мае высокі статус гідралагічнага помніка прыроды рэспубліканскага значэння.

Хачу набраць цудоўнай вады і гэтым разам. Спускаюся па крутой лесецы, зробленай стараннямі адмысловага майстра, і не веру сваім вачам. У рэчышчы, там, дзе бяжыць стромкая плынь, дзеці ў вёдры збіраюць камячыкі. А дарослыя — дзве маладыя жанчыны — ім спрыяюць у пошуку найбольш адметных экзэмпляраў.

— Што вы робіце? — вырываецца з мяне абурэнне. — Хіба можна ганьбіць гэтае святое месца?!

— Цётка, бяры ваду!... — вельмі далёка адпраўляе мяне самаўпэўнены юнак гадоў пятнаццаці.

Я спрабую тлумачыць, што кожны каменьчык тут мае сваё значэнне. Як калісьці распарадзілася прырода — не парушылі які. І мы не маем права дакранацца да яе цнатлівасці. Берагі крынічнага рэчышча крутыя, вымытыя вадой, — жоўта-мядовыя. А камяні, парослыя мохам, быццам надзелі шапкі старых лесуноў. Пад каменьчыкамі жывуць лічынікі ручайніка — індыкатары добрай якасці вады і высокай прадукцыйнасці крынічнай плыні.

— А вы што — пракурор? — перабівае мяне адна з жанчын. Яе падтрымлівае і другая маладзіца, незадаволеная тым, што я зракуналі іх словам.

Разумею дарэмнасць сваіх шчырых намаганняў. З жалем назіраю, як згорбленыя ад цяжкага чатырох вядзёр каменняў «прыродалюбы» валакуць іх уверх па лесецы. Навошта ім гэты здэбтак? Чаму абавязкова трэба быць пракурорам, каб абараніць прыроду? Няўжо ў душы кожнага не можа быць сумленнага, прыязнага стаўлення да навакольнага свету, адзін да аднаго?

Я нарадзілася тут і нясу адказнасць за кожны каменьчык, за кожны лісток на гэтай зямлі. Аб многім хацелася сказаць маладым маці, якія мала таго, што прывезлі дзяцей наносіць шкоду прыродзе, дык і на іх вачах запаліліся агрэсіяй, нецярпеннем да чужой думкі.

Думаю, гэты прыклад яскрава сведчыць пра агульную культуру чалавека. Як вада наталяе вільгаццю зямлю, дае жыццё ўсяму жывому, так і адукаванасць робіць душу чалавека чулівай, трапяткой, пшчотнай. А гэта, як вядома, пачынаецца з кніг, агучаных

дзецям бацькамі, з самастойнага чытання, якое ў пэўнай ступені становіцца для многіх людзей сэнсам жыцця. З кніг ідзе да чалавека разуменне жыццёвых каштоўнасцей і вызначаецца ўзровень яго выхаванасці. Напэўна, няма таго пісьменніка, хто б ні звяртаўся да кранальнай прыродаахоўнай тэматыкі. А вось людзі, якія не чыталі гэтыя кнігі, відавочна, ёсць. А так яны пачулі бы, што і камяні ўмеюць гаварыць!

Алена СТЭЛЬМАХ

Фота Кастуся Дробова.

Галіна ЗАГУРСКАЯ

Беларускія званочки

Наш продак адліваў званочки
І, іх сабраўшы у шумлёвы,
Чапляў на коней, каб у дочки
Абоз вясельны быў вяслёны.

Званы вялікія шанюна
Адліч умеў таксама продак,
Каб мог гучаць набат ахоўна, —
Ад эпідэміі добры сродак.

Заўсёды звон гучаў трывожна
Падчас варажага набегу,
Адпор каб ворагу даць гожа, —
Служыў ён людзям абярэгам.

Званочкаў многа ў лузе летам —
Яны там звоняць адмыслова,
Каб мы ўсе помнілі: адметнай
Была і будзе наша мова.

* * *

Мой самы лепшы сябар — бор.
Заўсёды ён мне нешта дорыць:
То спеваў птушак слаўны хор,
То корч, які нібы гаворыць,
Што ён сапраўдны лесавік
І абыходзіць бор па крузе,
Каб рос тут мажны баравік,
Ці мо абабак у картузе.
Паланы дорыць верасоў
Мне бор заўсёды пры сустрэчы.
Усё аддаць ён мне гатоў —
Такі рахманы бор адвечны.
Паўсюль насыпле ён чарніц
І мне ажын не паіскадуе.
Ядлоўца куст заміж брусніц
Баравікі заўжды вартуе.
Я слухаю птушыны хор
І дыхаю лясным паветрам!
Любой парой прыгожы бор
І вельмі шчодры кожным летам.

Варажба начы

Неяк непрыкметна звечарэла.
Ноч, узняўшы крылы
над зямлёй,
Зоркі парасыпала нясмела.
Занялася потым варажбой.

Падбадзёрлы начныя зёлкі,
Каб смялей лілі
бальзам п'янкі.
Росы скінула на травы золка,
Ну а зоркі насплятала у вянкі,

Каб яны зіхцелі ў небе сінім.
Праліла сінечу на зямлю —
Пзўна, закаханыя праслі,
Каб шаптаць таемнае «люблю».

І варажыць ноч, ох, як варажыць!
Там і сям зазьялі светлячкі.
Вухкае пугач,

і асцярожна
Дзесь сава кугікае ў начы.

Дрыжыкі бягуць
ад гэтых гукаў —
Напужаць рашыла ночка нас,
Каб паверылі мы без прынуку,
Што для варажбы надаўся час.

Цяпер табе яны ў сталіцы сняцца,
Як і лютэрка велічнай ракі.
А ў снах ружовых вельмі лёгка ўзняцца
І бачыць, як шчыруюць рыбакі.

Палескі край, спрадвечны кут радзінны!
Ты ім адным, здаецца мне, жывеш.
А як бывае вольная хвіліна,
Яго ніколі, пзўна, не мінеш.

* * *

Куды мы рухаемся, людзі,
У сэнсе зносім між сабой?
Няўжо ваўкамі чуцца будзем
І рынуцца гатовы ў бой

На блізкага, бо той няўрокам,
Магчыма, штось не так сказаў
І ўжо да сваркі пара крокаў,
Як быццам іных мала спраў.

Чаго напруду нам бракуе,
Што гнеў у думках часты гоць,
Калі і розум не працуе,
І спяляе душы злосць.

Ды ўсё ж заўсёды чалавекам,
Як кажуць людзі, трэба быць

Чулая струна

Санет

Пачуццям дзіўная струна,
Замоўляе на нашай волі,
Каб не гучаць ужо ніколі,
Зноў ажыла. Гучыць яна.

Мелодыя, і не адна,
Узрушыла ажно да болю.
І чым далей, тым смутку болей,
Бо спеў яе быў — не мана.

А час бяжыць, ляціць няўмольна
І незваротнасьць набліжае.
Няхай усё ідзе адвольна.
А што было, то неадвольна.
Струна аб гэтым добра знае
І расказаць аб гэтым здольна.

* * *

Прыўкраснае імгненне, не спыняйся —
Няхай такія ж, як і ты, бягуць!
Я вас запомню ўсе — не сумнявайся,
Хоць вы рухомыя, нібыта ртуць.
І ўсё ж адно я сутыно імгненне:
У ім суцішыцца, сябе спазнаць.
Я сутыно імгненне для малення:
Увесь угледзецца, да Неба ўзваць.

Генрых ТАРАСЕВІЧ

* * *

Зрабіўся я наўздзіў сентыментальным —
Не ведаю, як гэта трактаваць.
Ці разглядаць мой стан як надзвычайны,
Ці бесклапотна ўсё ж рэагаваць?

Магу слязу пусціць зусім няўрокам,
Калі заўважу жаласны сюжэт

(З экранай тэлевізараў патокаем
Падзеі прыкрытыя бянтэжаць белы свет).

Здавалася б, навошта траціць нервы?
Лепш берагчы уласныя рэзервы,
Чым дапусціць нядбайны іх расход.

І ўсё-такі складаныя пытанні
Не вырашыць без значных хваляванняў.
Такі ў мяне, пранамсі, падыход.

* * *

В. С. Фаміну

Жывуць трывала ў памяці мясціны,
Дзе леты нашы першыя прайшлі.
Мы там даўно ў мінулыя часіны
Шляхі ў жыццё дарослае знайшлі.

...Няўжо забыць мажліва стромы Сожа,
Яго ў чароце вострым берагі?
Дзе лес схавець ад спёкі ўлетку змога,
Дзе кожны куст ля рэчкі дарагі.

Двары і вулкі ціхага Чачэрска!
Ты назаўжды іх моцна палюбіў
З гадоў былых дзіцячых піянерскіх,
Калі ў чырвоным гальштуку хадзіў.

* * *

Куды мы рухаемся, людзі,
У сэнсе зносім між сабой?
Няўжо ваўкамі чуцца будзем
І рынуцца гатовы ў бой

На блізкага, бо той няўрокам,
Магчыма, штось не так сказаў
І ўжо да сваркі пара крокаў,
Як быццам іных мала спраў.

Чаго напруду нам бракуе,
Што гнеў у думках часты гоць,
Калі і розум не працуе,
І спяляе душы злосць.

Ды ўсё ж заўсёды чалавекам,
Як кажуць людзі, трэба быць

І ў поперак з жахотным векам
Ніколі злое не чыніць.

Пры тым патрэбна Богу сэрцы
Адкрыць з пакарай назаўжды,
І ўсё благое застаецца
Ў былым на вечныя гады.

* * *

Я ведаю, Гасподзь нам дапаможа
Заняць, як марыў Янка, свой пасад
Сярод краін пачэсна і прыгожа,
Каб справы ў краі ўраз пайшлі на лад.

О, колькі Беларусь мая трывала
(Гадоў бяготных незайздросны стаж).
Няўжо нам часу ўцяміць бракавала,
Што паняверка —
першы вораг наш!?

Каго караць Тварэц наш вырашае,
Таго ён страціць розум прымушае —
Вядома гэта ісціна здаўна.

Калі ў сабе нявер'е пераможам,
Мы зноў без фальшу жыць
на свеце зможам
І літасць Бога зведем саўна.

Лёля БАГДАНОВІЧ

Душа паэта

Незакончаны радок,
Песня недапетна...
Жоўтага пяску грудок —
Сховішча паэта.

Прылятае на начах
У куток той Муза.
Зорны россып, Млечны Шлях...
Спі спакойна, дружа.

Працінаюць аж наскрозь
Тут пралесак вочы.
Дабрыня і прыгажосць
За натхненнем крочыць.

Не ўтаймуецца ніяк
І душа Паэта,
Прабывае зорны шлях
Песню няспетай.

Да 110-годдзя Максіма Танка

Максіму Танку

Ну вось мы і прыхалі, Максім,
Адзначаць юбілей твой сто дзясяты.
Ля дзедавага дуба пастаім.
Нібыта ў храм, уойдзем у тваю хату.

Замок іржова з'едзены і ключ,
Ды адчынілі з горам напалову.
Два ложка, велізарнейшы сундук,
Начоўкі, печ, дабротны стол дубовы.

Напэўна, ты любіў за ім сядзець,
Калі ў акенца Муза пазірала.
Утульна ў хаце — любя паглядзець.
На этажэрцы кнігі тваіх нямала.

І вышыванка мамы на сцяне.
Няма святла, а на душы так светла!
Мы дакрануліся, нібы ў чароўным сне,
Да рэчэйснасці народнага паэта...

Фота Анатоля Клейчука.

Сядзіба Максіма Танка.

Рагнед МАЛАХОЎСКІ

У Дзень народнага адзінства

Наш сцяг узняты урачыста —
Эпоха новага світанку.
У Дзень народнага адзінства
Мы зазірнем у вочы Танку.

Адзін народ. Адна краіна.
Лёс — ва ўзаемадапамозе.
Навекі разам быць павінны,
Не дрэмле вораг на парозе.

Мы ўсе — зямлі любімай дзеці.
Сябры, бацькі, браты і сёстры.
І хоць віруе зло у свеце,
Бароніць Бог Радзімы вёрсты.

Хай сонца ззяе прамяніста
У душы, на працы, над Айчынай.
У Дзень народнага адзінства
Адчуць сябе сям'ёй адзінай.

Ірына САЛАТА

Восень прыйшла

Хутка бажыць час. Здаецца, зусім нядаўна дрэвы апраналі веснавое ўбранне, а зараз ужо гаспадыня восень уступае ў свае правы. Кожны чалавек захапляецца той ці іншай парой года. Адным падабаецца вясна, калі ўсё пачынае абуджацца, налівацца сакавітымі зялёнымі фарбамі. Другім — лета, калі шмат цяпла і сонца, калі цвіценне лугавых красак духмяным водарам кружыць галаву. А восень! Што за фарбы, што за прыгажосць разбукечаных дрэў! Што за палітра асенняга вернісажу, якая з'яўляецца для многіх найвышэйшай асалодай, паэтычнай уцехай для душы! А зіма? Снег і карункавая аздоба навакольнага асяроддзя таксама знаходзяць сваіх прыхільнікаў. Кожная пара года гэта чуд, які сатканы з колеравай гамы зладжаннасці і хараства, гэта — кніга, у якой мноства старонак: цікавых, займальных, новых, дзіўных, загадкавых, нечаканых...

Гэта глухі лясны куточак. Якраз тут, больш чым дзе б ні было, заўважаеш усе змены, якія штодзённа адбываюцца ў прыродзе. Здаецца, што ўсё як заўсёды. Але не... Новы дзень пачынаецца з нейкага адметнага віточка, з нейкай адметнай рысачкі, красачкі, макуліначкі, якія прыносяць у малюнічы пейзаж сваё, непаўторнае. Вось і жыве з вераснем размовы аб прыгажосці вядуць, быццам спрачаюцца, у каго з іх больш важкіх адзнак назапасілася. А восень толькі ўсмехаецца. Яна ўжо з ліпеня пачынае ўмешвацца ў наладжаны летні расклад, рассяваючы па бярэзах жоўцеяныя ўпрыгажэнні, якія з не вельмі моцнымі парывамі ветру кладуцца на зялёную траву, нібы бурштынавыя каштоўныя вочкі. Пра гэта ў народзе кажуць: «Прышоў Пятрок — апаў лісток, прыйшоў Ілья — апалі два».

Ах, жывень! Канчаецца жывень. Буслы ў вырай ляцць збіраюцца. Спачатку вялікімі чародамі няспешліва шпацуюць па пожны і лузе, а потым падымаюцца ў неба і доўга-доўга кружацца ў паднябессі: развітваюцца з роднымі мясцінамі да наступнай вясны. І ўжо ў канцы месяца ніводнага не ўбачыш. І вось ужо на дварэ шчыруе верасень. Пайшлі дажджы — вялікія аматары чысціні і парадку. Яны наталілі вільгаццю зямлю, прынеслі прыемную прахалоду, паспрыялі ўзнікненню новых адценняў, напоўнілі чароўным зместам і без таго шыкоўна-малюнічыя карціны прыроды. Белыя кучаравыя аблогі плывуць па небе, усё часцей і часцей засланяючы сонца, а парывы ветру цярабюць лісцё дрэў. Жоўтыя лісцікі не могуць утрымацца на гнуткім веці, зрываюцца і кружачца ў прасторы, доўга шукаючы прытулак на зялёнай яшчэ траве. Усё часцей і часцей налятае паўночны вецер. Ён ужо ўпэўнена заяўляе: «Восень прыйшла!»

Верасень

Верасень. Цвітуць верасы. У барах і на ўзбярэжжах дарог развіваецца звычайная верасовая песня. Гукавыя хвалі

Вогненная стыхія восені

Замалёўкі

яе падхоплівае кожнае дрэўца, кожны кусцік. Усюды ліецца ціхая лясная музыка. А там, у вышыні, дзе дрэвы стасункі вядуць з нябёсамі, чуецца акорды дзіўнай прыцягальнай сілы. Лес, нібы музіцыруе, стварае сімфонію, вартую самага знакамітага аркестра. Гукі то сцішаюцца, то зноў набіраюць моцы. Вось вылучаецца скрыпка, а вось цымбалы зайграюць хутка-хутка, нібы запрашаюць бэзавыя верасы далучыцца да агульнага ўслаўлення хараства. Між дрэў і хмызнякоў, якія наблі першую пазалоту, лілеюць верасы. Яны, нібы залежы аksamіту, ствараюць каштоўную апаву для лясных дрэў. Пуд вераснёвы! Цвітуць верасы! Сярод кветкавай тканіны вытыркаецца невялічкі, пэўна, убачыць свет толькі ў гэтым годзе, дубок з чатырма салатавымі лісцікамі. А побач з дубочкам — парывае крылы ландыша з чырвонымі каралямі. Здаецца, што гэты гранатавы сувенір апынуўся на малюнічай палане не проста так, а як прадвеснік нечага вельмі рамантычнага.

Восеньскі вецер

Над старой разлапістай хвойй высокая-высока ў небе вісяць белыя аблогі з мудрагелістымі кудзеркамі. Яны нібыта застылі на месцы і паглядаюць з вышыні на выкрутасы ветру, які ўпэўнена свавольці над самай зямлёй. Ён то зойдзецца ў шалёным парыве, то прыціхне, каб праз імгненне зноў падыць з усё моцы. Трасуцца-гайдаюцца лапы на верхавіне хвой, а тоўстае сучча не паддаецца, сцішана крэхча, выказваючы незадаволенасць. Тым часам капрызны вецер зрывае з дрэва жоўта-карычневаю ігліцу. Іголки ляцяць-круцяцца па наваколлі, а потым зліваюцца з парывалай травой, быццам патанаюць у ёй. А ў небе імкліва праносяцца ледзь прыкметныя аблачкі. Яны бязважкія, празрыстыя, як тыя лапікі арганзы, якую краўчыха параскаціла на сваім стале, каб потым пашыць моднае ўбранне для ўрачыстай сустрэчы зімы.

Мелодыя ветру

Вецер мацнее. Ён ледзь ці не да самай зямлі прыгінае гнуткія дрэўцы, галінкі, хмызнякі. Лісцікі на таполі трасуцца ўсё мацней і мацней, нібы ствараюць мелодыю для скрыпкі з аркестрам. Здаецца, што выдатны майстар грае на скрыпцы незвычайную музыку. Ён хутка-хутка водзіць смычком па струнах, і гучанне набірае моцы, апантана звініць высокімі нотамаі. Вось да скрыпкі далучыліся іншыя музычныя інструменты, і лісцікі на галінах пачалі ашалелы рытмічны танец з рознымі адмысловымі каленцамі, дзе іх глянцавая паверхня моцна затрэслася, потым перакруцілася, паказваючы свой больш мяккі светлы бок. Раптам вецер сцішыўся, і трапяткія круглыя лісточкі завярнуліся павольней, зашапацелі, загайдаліся размерана і паважна. Музыка ўжо пацішэла, рукі сталі больш плаўнымі і грацізнымі. А праз імгненне скрыпка зноў зайграла віртуозна і натхнёна ў хуткім тэмпе, робячы новы віток. Вірлівае трапятанне лісця пераходзіць у бору, круціцца, віскаціць, а потым цішэе, быццам прытамлілася ад неймаверна хуткага руху, набіраючыся

сілы для таго, каб зноў знайсці сябе ў кіпучым танцы, патрапляючы ў такт музычным гукам восені.

Акварэлі хараства

Піша восень свае акварэлі. Змешвае розныя фарбы, каб атрымаць патрэбнае толькі ёй адной адценне, як тое, што ўжо колькі часу поўніць усё навакол. На дварэ пануе кастрычніцкая раскоша. Яна сабрала ўсе магчымыя і немагчымыя фарбы, расквеціла вогненнай лістотай клёны, бярозы, асіны... Неверагодная яркасць пануе ўсюды, але ўжо чуюцца ноткі сыходзячай цеплыні. Здаецца, што наскрозь працінае парывы вецер, зрывае з дрэў лімонна-жоўтыя, аранжавыя, чырвоныя, агніста-барвовыя лісты, якія імкліва лётаюць у паветры, а потым усцілаюць зямлю шурпатым рознакаляровым дываном.

Піша восень свае акварэлі. Не можа пакінуць без увагі кветнік каля хаты, дзе фарбы буяюць, нібы на якім фестывалі красак. Вялізныя букеты розных колераў маюць незвычайную прыцягальную сілу. Вось і вярціні дачакаліся зорнага часу. Яны ў шалёным росквіце зыркага хараства. Доўгія зялёна-сакавітыя сцябліны трымаюць важкія, бы тыя сподачкі, кветкі, што нагадваюць роснік гжэльскіх мастакоў. Да чаго ж яны ў дзівоснай красе! Вось куст барвовы! Ён настолькі вялікі, што да самай страхі дагэткаецца палёстачкамі. А побач — белыя прыгажуні! Яны прыветліва стукваюцца ў акно гаспадыні, якая з прыемнасцю прымае дзіўны букет. Здаецца, што і ў вазу на стол паставіла. А насупраць шыюць пышныя жоўта-лімонныя кветкі. Яны пацякаюць прамяністым святлом сонца. Побач з імі ў пары сціпляюць фіялетавыя красуні. У палёстках сваіх яны затрымалі кропелькі расы. Бліскучыя дыментаў іскраць багатымі водсветамі, бы тая царыца на ўрачыстым прыёме.

Піша восень свае акварэлі. Старанна выводзіць дажджліваю рапіцу: цёплую, свежую, бязветраную. А як выхваліецца аранжавы клён, што расце на падворку! Адразу відаць: доўга чакаў ён хвіліны, каб падставіць сваю пазалоту пад кроплі дажджу. Вось клён устраіліся, прыўзняўся, пачаў дасылаць на зямлю свае мілыя пасланні-лісты. Яны, бы тыя матылькі, трымцяць над зялёнай травою, утвараюць вакол дрэва абрус, які з вялікай любасцю вышыты жоўтымі ніткамаі на зялёнай канве.

А дождж ідзе: невялікі, спорны, ахутывае сцішаным спакоме. І мне падалося, што ён мае намер дапамагчы пазбавіцца ад усіх негатывных назапашванняў, якія заселі ў душы.

Кляноўныя лісцікі ціха ляцяць на зямлю, трапляюць у лужыну, гайдаюцца на вадзе, ствараючы вільготны пейзажны малюнак. Ціха падаюць лісточкі на зямлю, а разам з імі адыходзяць некуды і цяжкія думкі. А над душы становіцца лёгка-лёгка. А дождж усё ідзе. Чыста ўсюды стала.

Піша, піша восень свае акварэлі. Пэндзлем малюе адліг журавоў, якія ляцяць развіталым шнурочкам над роднай мясцінай. Сумыны крук птушак далёка разнісоцца ў цішы асенняга вечара. Вось важак зніжаецца, а загым апускаецца на балочкае каля ракі. Доўгі птушыны клін становіцца ўсё меншым і меншым. Апошні жураўлік знікае за густым кустоўнем. Потым вельмі моцнае курьліванне даносіцца з боку ракі. Гэта быў апошні трэніровачны палёт

велькіх птушак. А заўтра? Паляцяць яны на поўдзень. Журавы развітваюцца з радзімай, каб вясною вярнуцца назад. І будуць іх зноў перапаўняць шчымымі вясня пачуццямі ад свайго роднага, мілага, самага добрага куточка на зямлі.

А восень усё піша, піша свае акварэлі...

Восень-паэтка

Расчыніла восень дзверы. Выставіла напаказ дзівосныя карціны. Ад краю і да краю цягнецца створаная экспазіцыя, якая раскрывае ўнутраную сутнасць гоштва яе вялікасці восені. Абняла яна шчодрымі рукамі ўсё наваколле, адарвала ўсё сваёй яркасцю: каго апранула ў зырка-барвовы колер, каго — у чырвоны, але найбольш ёй даспадобы жоўта-залатыя фарбы. Звярнула да ямба, аднаго з самых прыгожых і пашыраных вершаваных памераў. І зайграла восень лісцём жывым, трапяткім, і палілася музыка па наваколлі, уносячы нотку суму ў дзіўную мелодыю.

Наляцеў вецер, раздымуў лістоту на галінах і галінках. Харэй яму ў гэтым шчыра дапамог. І зайшлася акруга ў танцы. Спачатку сцішана, а потым усё хутчэй і хутчэй. Паліліся гукі вальса, якія паступова перайшлі ў кадрылю, і закружылася, закружылася лісце. А праз імгненне задушэўны напеўны рамас зачуцаў. Ціха, вельмі ціха чуецца, як спалучаюцца вершаваныя радкі звонкага санета і паважнага павольнага верлібра... А потым рытм умацніўся, і зноў разнесліся гукі імклівай кадрылі, якія ўзбагацілі дзіўнымі адкрыццямі галерэю пейзажных карцін. А навакол адбываецца арыгінальная рыфмоўка фантастычных твораў восені. Восень-паэтка пабывала паўсюдна. Лясы, пералескі, палі, сенажці патанаюць у яе харастве.

Я ў дарозе

Я ў дарозе. Світаліная лістападаўская раніца. За акном, хутка змяняючыся, праносяцца восеньскія пейзажы: стрыманыя, гошыя і такія родныя.

Узаранае поле. Удалечыні ад дарогі праглядаюцца вялікія сцірткі саломы. Яны ахутаны шэра-блакітным туманам, і здаецца, што нейкія замиславаць будынкы з неверагоднай гісторыяй праносяцца міма. (А калі ўдумацца, то так яно і ёсць).

А вось зелянее руны. Азіміна нацягнула на сябе роснае покрыва, якое бліскучай аksamітай вільгаццю рассыпалася па полі. Раптам на ўсходзе з'явіўся вялікі асляпляльны дыск сонца. І адразу вільготны туман ператварыўся ў мноства іскрыстых кропелек. Зайграла прастора, пераліваючыся, як у тым калейдаскопе, мноствам шкляных светавых прамяньчыкаў.

За акном — чароўны казачны свет. Ён не знікае. Ён цягнецца далей, дзе ўжо міма бягуць лясныя бярозкі-прыгажуні. Жоўтае лісце, бы тыя манеткі, пераліваецца золатам на гнуткіх доўгіх галінах. Але, на жаль, манетак становіцца ўсё менш і менш. Яны сыплюцца на зямлю, усцілаюць асфальт, а машына, што рухаецца наперадзе, падмае іх у паветра. За машынай цягнецца доўгі шлейф, расшыты залатымі палёстачкамі. І гэта так прыгожа! А далей, паабпал дарогі, цягнецца змяшаны лес, дзе побач з цёмна-зялёнымі елкамі і хвойямі — кідка краса клёнаў, бяроз, арэшніку... Яны да глыбіні душы краюцца мільнымі восеньскімі пейзажамі, чаруюць непаўторнай зыркай вабнасцю.

Свята кнігі з водарам Палесся

Прафесійныя літаратары, маладыя творцы і аматары мастацкага слова акупіліся ў насьцянае фестывальнае літаратурнае жыццё Гомельшчыны, якое доўжылася на працягу двух тыдняў верасня. У гэты перыяд тут прайшлі адразу тры форуму (XVII Міжнародны фестываль-свята «Славянскія літаратурныя Дажынкi — 2022», VI абласны фестываль літаратуры, культуры і народных традыцый «На зямлі Кірылы Тураўскага», V форум маладых літаратараў і аматараў мастацкай творчасці «Слова», а таксама рэспубліканскае свята — XXIX Дзень беларускага пісьменства). Яркія літаратурныя мерапрыемствы адзіліся не толькі ў горадзе над Сожам, але і ў старажытных Тураве, Жыткавічах, Мазыры, Добрушы, Хойніках, яны завяршыліся Дэкадай сучаснай беларускай літаратуры толькі 14 верасня. Усяго на ініцыятыве Гомельскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі праведзена звыш 80 творчых мерапрыемстваў, практаў і акцый, скіраваных на папулярныя кнігі і чытанні сярод насельніцтва вобласці. Раскажам пра найбольш значныя падзеі двух фестывальных тыдняў.

Падтрымка — маладым

31 жніўня ў офісе Гомельскага абласнога аддзялення ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі» сабраліся фіналісты і лаўрэаты абласных літаратурных конкурсаў з Гомеля і Гомельскага раёна, якія сталі ўдзельнікамі V форуму маладых літаратараў і аматараў мастацкай творчасці «Слова».

З паведамленнем аб сучасным стане развіцця беларускай літаратуры да пачаткоўцаў звярнуўся старшыня абласнога аддзялення СПБ, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, прэзідэнт Уладзімір Гаўрыловіч. Майстар-класы па паэзіі і прозе правялі ганаровы член Саюза пісьменнікаў Беларусі Міхась Болсун, пісьменнікі-метадысты Тамара Кручэнка і Лідзія Долбікава. Творчая сустрэча-вучоба, якая прайшла даспадобы школьнай моладзі, завяршылася адказамі прафесіяналаў на шматлікія пытанні пачаткоўцаў і ўрачыстасцю: уручэннем заслужаных узнагарод лаўрэатам і фіналістам — дыпламаў і кніжных падарункаў з аўтографамі гомельскіх пісьменнікаў.

Усяго ў першыя два тыдні верасня ўзнагародзілі аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі звыш 40 лаўрэатаў і фіналістаў, большая частка з якіх — вучні школ, гімназій, ліцэяў.

Напачатку было слова...

Упершыню адкрыццё XVII Міжнароднага фестывалю «Славянскія літаратурныя Дажынкi — 2022» адбылося ў горадзе над Сожам у самай вялікай канцэртнай зале гарадскога цэнтру культуры.

...На ганку ЦіЦК дэлегацыя літаратараў Саюзнай дзяржавы сустракалі мясцовыя артысты душэўнымі песнямі. Фае арганізатары свята ператварылі ў выставачную залу, дзе можна было не толькі паглядзець экспазіцыю майстроў мастацтваў вобласці, але і сустрэцца з класікамі беларускай і рускай літаратуры (у іх ролі былі бібліятэкары і работнікі культуры Гомельскага раёна), што называецца, уживую — пагутарыць і нават правесці невялікую фотасесію.

Тым часам на фестывальнай сцэне разгарнулася цікавае сцэнічна-музычнае дзейства. Галоўныя героі прадстаўлення-адкрыцця — сямнаццацігадовы брат і сястра Дажынкiны, выпускнікі адной з гомельскай школ, аднагодкі фестываль-свята «Славянскія літаратурныя дажынкi», — здавалі незвычайны экзамен па літаратуры і веданні сучасных аўтараў Беларусі і Расіі, а ў ролі экзаменацыйнай камісіі былі ганаровыя госці фестывалю: народны артыст Беларусі, член Саюза пісьменнікаў Беларусі Эдуард Ханок, кіраўнікі пісьменніцкіх дэлегацый з Масквы, Курска, Бранска, Краснадара, Растова-на-Доне ды іншых славянскіх гарадоў. Вынікам незвычайнага «экзамену» сталі выдатныя веды юных дажынкiных, якія, па яго завяршэнні, уручылі арганізатару славянскага фестывалю Уладзіміру Гаўрыловічу і яго паплечнікам сімвалічны атэстат. У ім усе адзнакі — толькі «выдатна».

Удзельніцаў фестывалю — а на славянскае свята прыехалі 25 рускіх літаратараў, 60 гомельскіх пісьменнікаў і столькі ж маладых аўтараў-пачаткоўцаў, а ў зале прысутнічала звыш паўтысячы юных аматараў мастацкага слова — цёпла прывіталі са сцэны начальнік галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Гомельскага аблвыканкама Дзяніс Язерскі, намеснік старшыні Гомельскага гарвыканкама Алена Алексіна, архіепіскап Гомельскі і Жлобінскі Стэфан.

Падчас праграмы адкрыцця захапіла прыгожая цырымонія запальвання свечак дабрыні і паразумення паміж славянскімі народамі, пасля чаго прагучалі прывітанні вядомых рускіх пісьменнікаў Васілія Дварцова (Масква), Святланы Макаравай (Краснадар), Віктара Рэшатнёва (Бранск), Алега Саранскіх (Курск) і іншых рускіх творцаў. Запамінальным момантам стала ўручэнне ўзнагарод лаўрэатам міжнароднай літаратурнай

прэміі «Вернасьць слову» (рускія паэты Леанід Север і Святлана Макарава), пераможцам I Міжнароднага конкурсу перакладаў «Сожскія берагі дружбы» (Іраідзе Саялінай з Вязьмы, Дзмітрыю Несцяранку з Навамоўскага, Уладзіміру Чараўхіну з Гомеля, Святлане Чыгрынец з Браншчыны і іншым маладым паэтам і перакладчыкам). Заслужаныя ўзнагароды атрымалі і лаўрэаты паэтычнага (першае месца ў гамельчанкі Дар'і Дарошка і растуўскага паэта Леаніда Севера) і песеннага конкурсаў (першае месца журы зноў жа прысудзіла Леаніду Северу, і ў падарунак майстру паэтычнага слова са сцэны прагучала песня, прысвечаная Гомелю, на яго словы) да 880-годдзя абласнога цэнтру.

Пераможцы конкурсу імя Шамякіна ў Добрушы.

Прыемны сюрпрыз чакаў сёлета калектывы і кіраўніцтва Гомельскага гарадскога цэнтру культуры і цэнтральнай бібліятэкі імя А. І. Герцэна: яны атрымалі міжнародную літаратурную прэмію імя Кірылы Тураўскага за плённае супрацоўніцтва з пісьменніцкай арганізацыяй вобласці па папулярныя мастацкай кнігі і чытанні.

Увогуле, адкрыццё фестываль-свята было яркім, кожны нумар канцэртнай праграмы сустракалі гучнымі аплэсаментамі. Вельмі пранікнёным і шчырым было выступленне народнага артыста Беларусі Эдуарда Ханка — удзельнікі фестывальнай падзеі яму і ўсім літаратарам апладзіравалі стоячы, вітаючы такім чынам унікальны літаратурны форум і яго ганаровых гасцей.

Сустрэчы на Палесці

2 верасня пісьменнікі Саюзнай дзяржавы сталі ўдзельнікамі маладога форуму ў рамках «Славянскія дажынкi» — працавалі на IV абласным фестывалі літаратуры, культуры і народных традыцый «На зямлі Кірылы Тураўскага».

У старажытным Тураве разам з кіраўніцтвам горада і раёна яны аддалі даніну павагі яго вызваліцелям — усклалі кветкі да помніка ў цэнтры горада, а таксама ўшанавалі памяць агульнаславянскага святара і пісьменніка Кірылы Тураўскага, наведвалі музейны комплекс на Замкавай гары. У гарадскім цэнтры культуры адбылася творчая вечарына народнага арыста Беларусі Эдуарда Ханка.

Выступленні пісьменнікаў Беларусі і Расіі, а таксама лаўрэатаў міжнароднага літаратурнага конкурсу «Сожскія берагі дружбы» адбыліся ў Жыткавічах. Яны з вялікай карысцю найперш для юных чытачоў прайшлі ва ўсіх школах райцэнтру і ў кінатэатры «Узыход», а ў дзіцячай школе мастацтваў імя У. Будніка адбылася творчая сустрэча з легендарнай савецкай эстрады Э. Ханком. Таксама ў рамках форуму прайшла творчая сустрэча літаратараў з фіналістамі абласных літаратурных конкурсаў «Незавыбуны подвиги. Миша Мароз», «Да 100-годдзя Міколы Гамолкі» і «Родныя вобразы. Вясьліка над Тураўскай зямлёй». Літаратары пагутарылі з жыткавічанамі розных узростаў, пазнаёмішы дарослых і моладзь са сваёй творчасцю.

«Беларусь — мая мова і песня»

У рамках IV рэгіянальнага фестывалю літаратуры, культуры, мастацтва і народных традыцый «На зямлі Кірылы Тураўскага» Гомельскі абласны

цэнтр народнай творчасці пры падтрымцы пісьменніцкай арганізацыі правёў ІІ рэгіянальны фестываль народнай творчасці «Беларусь — мая мова і песня». Мерапрыемства вельмі хораша прайшло ў горадзе Жыткавічы і было прымеркавана да Года гістарычнай памяці.

Удзел узялі калектывы аматарскай творчасці (вакальнага, харэаграфічнага, інструментальнага мастацтва) устаноў культуры Жыткавіцкага, Лельчыцкага, Петрыкаўскага, Ельскага, Хойніцкага, Нараўлянскага раёнаў з тэматычнай праграмай «Мелодыя беларускай душы». Усе калектывы-ўдзельнікі фестывалю прадэманстравалі высокі ўзровень выканальніцкага майстэрства і сцэнічнай культуры.

Дарэчы, на розных пляцоўках з вялікім поспехам прайшлі некалькі конкурсы выканальніцкага майстэрства — «Мой родны край», «Зорны россып» і ўпершыню — спаборніцтва юных чытальнікаў.

Уганаравалі налепшых

Кульмінацыяй форуму на Палесці стала цырымонія ўзнагароджання пераможцаў спаборніцтваў, якія прайшлі ў рамках фестывалю, і ўручэнне найвышэйшай творчай узнагароды — літаратурнай прэміі «Палескія росы».

Фестываль, як адзначыў у сваім выступленні генеральны дырэктар Саюза пісьменнікаў Расіі Васіль Дварцоў, садзейнічае ўмацаванню дружбы і творчых сувязей нашых народаў, стаў добрай традыцыяй і месцам для развіцця і папулярнасці літаратурнай творчасці.

Гэтую ж думку ў сваіх выступленнях падтрымалі Уладзімір Гаўрыловіч, намеснік старшыні Жыткавіцкага райвыканкама Леанід Валадоўскі, рускія пісьменнікі Вадзім Царохін, Святлана Макарава, Леанід Север, Алег Саранскіх і іншыя госці.

Лаўрэатамі «Палескіх рос» 2022 года ў розных намінацыях сталі Вера Квяткоўская, паэтка, член Саюза пісьменнікаў Беларусі і Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы, Леанід Север, член Саюза пісьменнікаў Беларусі, вышэйшага творчага Савета

Эдуард Ханок.

Саюза пісьменнікаў Расіі, а таксама Мікалай Хартончык, дырэктар Чырвоненскай дзіцячай школы мастацтваў.

Гэта таксама заслужаныя ўзнагароды ад абласнога аддзялення ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі» атрымалі каля 30 лаўрэатаў і фіналістаў з Жыткавіцкага краю.

Заслужаны дзеяч культуры Беларусі Уладзімір Гаўрыловіч уручыў Жыткавіцкай цэнтральнай бібліятэцы Міжнародную літаратурную прэмію імя Кірылы Тураўскага і медаль «Кірылы Тураўскі. Асветнік» і перадаў для папаўнення фондаў бібліятэчкі кнігі з аўтографамі беларускіх і рускіх пісьменнікаў, падвёшы вынікі міжнароднай акцыі «Добрая кніга — ад шчырага сэрца».

А форум расквеціўся вялікім гала-канцэртам.

Мікалай ІГНАТОВІЧ
Фотаздымкі дасланы аўтарам

Утрылогіі Якуба Коласа «На ростанях», асабліва ў першай яе частцы «У палескай глушы», сімваламі роднай зямлі служаць славуці Целяшоў Дуб, змрочная Яшукова гара, дзесьці наводдаль Шведскае паленне — маецца на ўвазе вайна са Швецьёй, а таксама народныя казкі, паданні, легенды, запісаныя пісьменнікам з вуснаў словааховочых палешукоў. А саму невялікую, у адну вуліцу, вёску Цельшына, куды настаўнікам у земскую школу прыхаў працаваць малады бунтар Андрэй Лабановіч, з усіх бакоў, ад рэчкі Татаркі і наўсяня чыгуначнага насыпу, акаляюць зялёныя нерушы старасвецкай пушчы, бясконца вялікія балотныя пустэлі, дзе ходырам ходзіць дрыгва і можна зняць уступіць у глыбокую апаруну, так званая чортава «вока». Тут, у палескай глушы, жыццё ўсё ж стварае своеасаблівыя формы і, нягледзячы на ўбоства, мае павабнасць і характа, адметны твар, поўны тужлівага задумнення.

супрацоўніцтва з новым выданнем: пісаў пра калгасныя справы, пра аднавяскоўцаў-франтавікоў, асобныя матэрыялы прысвяціў вучням Якуба Коласа, у прыватнасці Міхалу Заньку, Піліпу Цялушку і іншым.

А летам таго ж года ў рэдакцыю з Люсіна прыйшоў трывожны сігнал: у выніку чалавечай нядабайнасці моцна пацярпеў менавіта Целяшоў Дуб. Сюды, на балотную пустэлю, з вёскі звычайна прыганялі статак, і некай у дажджлівы дзень пастухі расклалі побач вялікае вогнішча, а вечарам агонь заблылі пагушыць. Ноччу ён уздыўся больш, і, як на бяду, угарэўся дуб — у ім выпалілася дупло, што схаваўся б добры сабака. Крытычны ліст аперагатуна падрыхтаваны да друку, з з'явіўся ўжо ў наступным нумары газеты, тым болей, што гэты прыкры факт глыбока абышоў рэдактара Васіля Праскурава, які асабіста ведаў Якуба Коласа і сустракаўся з ім у Мінску па дэпутацкіх справах паэта. На выступленне газеты было адпаведнае

Сага Целяшова Дуба

Аўтарскія апісанні выключнага палескага краю вызначаюцца дакладнымі назіраннямі, сакавітымі малюнкамі здзічэлай прыроды. Вось напрыклад: «Лес зрэдку разрываўся невялікімі паялкімак, на некаторых рунала жыта, а па краях сям-там пападалі старадрэвіны-хвоі, што пышна разрасліся на прасторы, або развіліся таўшчэзныя дубы, як замежныя старасвецкія гаспадары; на гэтых дубах палешукі-бортнікі рабілі цэлыя пчольнікі, зацягваючы туды па дзясчатку вулляў». Увогуле палескую прыроду і тады, і цяпер нельга ўявіць без гэтых векавых асілкаў, пра якія сам Якуб Колас пісаў: «Сілачом стаіць дуб разложысты, і здалёк відаць пышны верх яго, а ўгару зірнеш — шапка валіцца...»

Адна такая дубовая града калісьці шумела пад вятрамі і бурамі ў ваколіцах вёскі Цельшына, за нейкія вярсты чатыры, калі ехаць за хутарам Сяльцом па старой Малькавіцкай дарозе. Аднак і дрэвы не вечныя. Частка дубоў пайшла на будаўнічыя патрэбы, частка высахла, звалілася ад старасці і злых ураганаў. Ацалеў фактычна адзін магутны дуб, за якім яшчэ ў даўнейшыя часы замацавалася назва — Целяшоў. Відавочна, пайшла ад прозвішча Цялеш або Целеш, зноў жа, дуб названы Целяшовым невыпадкова. Зусім блізка ў рэчку Татарку (у рэчаіснасці — рэчка Цна) сцякаў балоцісты ручай з такою ж назвай, асабліва разліваўся ён вясной, у разводдзе. Гэты балоцісты ручай Якуб Колас згадвае так: «За Сяльцом дарога крута паварочвала на гатку з мосцікам праз Целяшоў Дуб і зараз жа падымалася на горку ў лес». Адсюль вельмі добра была відаць вёска Цельшына. Малады настаўнік, ад'язджаючы на летнія вакацыі, дужа шкадаваў пакідаць такіх мілых і шчырых палешукоў, але асабліва ён нудзіўся па Ядвісі, якая нечакана падалася ў неведомы свет, узятая на службу ў далёкі і багаты маёнтка.

Рэальны падзеі з жыцця закаханых людзей — галоўных герояў апавесці «У палескай глушы» — адбываліся ў вёсцы Люсіна на Ганцавічыне, дзе на пачатку мінулага стагоддзя, у 1902—1903 гг., настаўнікам працаваў К. М. Міцкевіч, будучы народны паэт Беларусі, сённяшні кумір тутэйшых палешукоў. У Люсіне помняць і ведаюць усё, што пісаў пра іх вёску Якуб Колас. Яшчэ задоўга да меліярацыі Палесся зніклі грэбэлька і масткі паблізу чыгуначнага насыпу, з цягам часу высах балоцісты ручай, аддаўшы сваю назву знакамітаму ў народзе дубу. Так гонар і слава адной вёскі сталі набыткам вялікага палескага рэгіёна.

У сярэдзіне шасцідзясятых гадоў, працуючы раз'яўным карэспандэнтам Ляхавіцкай раённай газеты, я любіў бываць у вёсцы Люсіна. А мне было вельмі зручна! Сеў у Ганцавічах на маршрутных дызель-цягнік і праз нейкія хвіліны дваццаць сыхоў на станцыі Люсіна. Тут паўз Люсінскае возера па пясчанай дарозе яшчэ крыху трэба было прайсці пяхом, і наперадзе з-за лесу паказуцца дахі сялянскіх хат, калгаснай фермы з чырвонай цэглай, а дзесьці па цэнтры — вялікая драўляная школа, будаўніцтва якой у 50-я гады па дэпутацкай лініі люсінцам дапамагаў арганізоўваць сам Якуб Колас. Памятаю, нягледзячы на марозную зіму, у гэтай драўлянай школе было вельмі цёпла — дзеткі сядзелі за партамі раздзетыя. Заспеў я і невялікі будынак старой земскай школы, дзе вучыў люсінскіх дзетак К. М. Міцкевіч. У яго час, мяркуючы па ўсім, школа была зусім новая. Пра гэта ў размове з вознікамі Сцяпанам Рылкам згадвае малады настаўнік. «Яшчэ тры гады таму назад у вас і школы не было — кажа ён, — цяпер пабудавалі школу, вашы дзеткі вучыцца будучу». Тады, у мае першыя прыезды ў Люсіна, у знешне несамавітым будынку размяшчалася праўленне калгаса, і, зразумела, я бываў у ім не адзін раз, так сказаць, хадзіў па сцэжках Ядвісі Баранцэвіч і Андрэя Лабановіча.

На сваю ўдачу, блукаючы па Люсінскіх вуліцах, я зусім невыпадкова пазнаёміўся з мясцовым жыхаром, пазаштатным карэспандэнтам раённай газеты Міхасём Бабком. Старэйшы гады на тры, ён сустраў мяне ў вёсцы і дружалюбна запрасіў да сябе ў хату: «Пайшлі, Віктар, пап'ём хоць малака з хлебам». Што ж, каб хлопца не пакрыўдзілі, даваўся ісці на пачастунак: піць малака з хлебам. І тут маўклівы самотнік разгаварыўся. Доўга і цікава апавядаў пра Ядвісію Баранцэвіч, якая выйшла замуж і жыла ў Польшчы, шмат чаго ведаў з біяграфіі маладога К. М. Міцкевіча, з гісторыі самой вёскі Люсіна. А некай, ужо другі раз, селькар Міхась Бабок блытанымі ляснымі сцэжкамі вадзіў мяне дзесьці ў напрамку Малькавіч і Хатынкі — за Сяльцо, паказваў статыні Целяшоў Дуб і даволі пляскату Яшукову гару. Балотны ручай, адвечны спадарожнік знакамитага дуба, да гэтага часу ўжо цалкам высах.

І яшчэ адзін раз я меў канкрэтную справу ў дачыненні легендарнага Целяшова Дуба. Было гэта ў 1967 годзе. Тады ў краіне адбыліся важныя грамадска-палітычныя перамены, прынамсі, у шэрагу многіх іншых быў адноўлены і Ганцавіцкі раён. Арганізоўваць раённы друк з Ляхавіч сюды накіравалі Васіля Праскурава — галоўным рэдактарам, а мяне, маладога, — загадчыкам аддзела пісьмаў і масавай работы. Замест ранейшай «Сялянскай праўды» ў палескім глыбіні-гарадку пачала выходзіць газета «Савецкае Палесся». Селькар з Люсіна Міхась Бабок адразу наладзіў

рэагаванне. Старшыня Люсінскага сельвыканкама паведаміў, што выпаліну ў дрэве заклалі цэглай і камнямі, замазалі бетонным раствором. Ліст старшыні мы таксама надрукавалі пад рубрыкай «Па слядах нашых выступленняў». На тым, здаецца, усё і супакоілася.

Аднак пашкоджанае дрэва — не які-небудзь сапсаваны аўтамабіль: паставіў новыя запчасткі, і ён зноў паехаў. Як кажуць, верай і праўдай Целяшоў Дуб праслуць людзям яшчэ каля 30 гадоў. На гістарычнае месца прыходзілі школьнікі, самі жыхары вёскі, работнікі культуры і настаўнікі, праводзіліся экскурсіі для гасцей з усіх куткоў Беларусі. Едуць сюды і цяпер — з Мінска, Брэста, суседніх раёнаў, каб яшчэ раз прайсціся жыццёвым сцэжкамі беларускага песняра, каб аддаць даніну павагі і пашаны генію. Канец мінулага стагоддзя ганцавічанам запомніўся бурмі, ураганнымі вятрамі. Лядзіш, дзесьці фермы як і не было, сарве ў вёсцы і пагрушчыць шыфер, наробіць глему ў тых ж люсінскіх лясах. Пад ураганны шквал аднойчы трапіў і бядовы Целяшоў Дуб. Ніхто не бачыў, як ён зламаўся ў буру і падаў, а калі нехта першы прыйшоў на старую Малькавіцкую дарогу, то асілак ужо ляжаў на зямлі з абламаным пры падзенні голлем.

Вось такая сага Целяшова Дуба. Але гісторыя славагата дрэва мае працяг. Помнячы пра сёлетнія два юбілеі Якуба Коласа — у датак і 100-годдзе з часу напісання апавесці «У палескай глушы», я напрасіў у Ганцавічах грамадскага дзеяча, краязнаўца, майстра мастацкай рэзьбы па дрэве Аляксандра Уладзіміравіча Свірыда адказаць на некаторыя заблытаныя пытанні. Прыхільнік творчасці народнага песняра, ён аперагатуна адгукнуўся, і менавіта гэты яго ліст да мяне друкуецца ніжэй.

«Пісьмо атрымаў. Цяпер буду сё-тое апавядаць і даваць адказы на пастаўленыя ў лісце пытанні».

Пра Целяшоў Дуб. У вёсцы Люсіна, напрыканцы вуліцы, якая ідзе праз Сяльцо, так званыя выселкі, пражываў дзед Нупрэі (Жалезны Ануфрый Пракопавіч). У 1999 годзе, працуючы старшынёй Ганцавіцкага райвыканкама, я напрасіў у яго, каб ён паказаў, дзе знаходзіліся Целяшоў Дуб і Яшукова гара. Дзед Нупрэі быў родным братам аднаго з вучняў Якуба Коласа.

«І вось у кастрычніку мы селі ў машыну «УАЗ» і паехалі туды, куды паказваў дзед Нупрэі. А ехалі мы па старой Малькавіцкай дарозе. Праехалі кіламетры чатыры. Прыпыніліся. І дзед Нупрэі навіў да прагаліны, дзе рос Целяшоў Дуб. Прайшлі яшчэ каля ста метраў ад дарогі. Маючы дрэва ляжала паваленым у хмызняку, абросішы мохам. З самага каменя відэлася вялікая і глыбокая выпаліна. Са слоў дзеда Нупрэя, дуб рос на беразе ракі Цна. У тую далёкія часы рака была злыбкаяводная і даволі шырокая, па ёй нават сплаўлялі драўніну. Рака працякала ўздоўж лесу. Цяпер там, пасля меліярацыі, сухое рэчышча. Правы бераг ракі быў высокі і пясчаны. На пагорку адкладалі яйкі і выводзіліся балотныя чарапахі. У гэтыя мясіцыны прыганялі пасевы кароў вясковыя пастухі. І ў непагадзь распалвалі вогнішчы, звычайна каля дрэва, у бадзеным выпадку дуба. Праз некаторы час дуб наваліўся, не вытрымаўшы націску ўрагана. Так ён і ляжыць да гэтае пары. А вось чаму гэты дуб называлі Целяшовым, удакладніць не давялося».

Тут і адкрытым сакрэт: да калгаснага свята мой карэспандэнт, вядомы ў Ганцавічах як чудаўны чалавек, падрыхтаваў надзвычай дарагі падарунак. З дапамогай энтузіяста А. І. Шута, заснавальніка музея камянёў у роднай вёсцы Вялікія Круговічы, на месцы, дзе рос Целяшоў Дуб, у лясным масіве ўстаноўлены помнік легендарнаму дрэву — шыкоўны валун з адпаведным надпісам. Акрамя таго, Аляксандр Свірыд, маючы прыхільнасць да закаханых герояў апавесці «У палескай глушы», заснаваў у ваколіцах вёскі Люсіна, у напрамку старой Малькавіцкай дарогі — за Сяльцом, яшчэ адзін памятны знак з дужа кранальным надпісам: «Яшукова гара». Целяшоў Дуб». Паводле падання, у гэтых мясіцынах бываў Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч (Якуб Колас) з Ядвісай (Ядвігай Ігнаціўнай Баранцэвіч). Спраўды, у маладых людзей разгаралася гарачае і шчырае каханне, але з-за розных жыццёвых абставін не паспела разгарэцца.

Звольнены з настаўніцтва за рэвалюцыйную дзейнасць, Якуб Колас прыхаў у Смольню, свае родныя мясіцыны, асталаваўся ў брата Уладзіміра — лесніка ў лясніцтве князя Радзівіла і з пяхотай згадвае кароткі і слаўны час, што прайшоў на Палесці. Пра гэта пісьменнік апавядае ў заключнай частцы трылогіі «На ростанях»:

«Перад вачыма Лабановіча выразае, як жывыя, усплывалі малюнкi навакольнага жыцця і тыя школы, у якіх яму давялося пабываць за нядоўгі час настаўніцтва. Цельшына, яго ваколіцы, людзі і ўсё, што там пражыла і перачута. І бясконца дарагі вобраз Ядвісі зноў ажыў у памяці, як чароўная кветка палескай глушы, як незваротная страта». Напэўна, кожная сучасная дзяўчынка хацела б пачуць такія дакладныя, гарачыя словы і пра сваё маладое каханне?

Тут і адкрытым сакрэт: да калгаснага свята мой карэспандэнт, вядомы ў Ганцавічах як чудаўны чалавек, падрыхтаваў надзвычай дарагі падарунак. З дапамогай энтузіяста А. І. Шута, заснавальніка музея камянёў у роднай вёсцы Вялікія Круговічы, на месцы, дзе рос Целяшоў Дуб, у лясным масіве ўстаноўлены помнік легендарнаму дрэву — шыкоўны валун з адпаведным надпісам. Акрамя таго, Аляксандр Свірыд, маючы прыхільнасць да закаханых герояў апавесці «У палескай глушы», заснаваў у ваколіцах вёскі Люсіна, у напрамку старой Малькавіцкай дарогі — за Сяльцом, яшчэ адзін памятны знак з дужа кранальным надпісам: «Яшукова гара». Целяшоў Дуб». Паводле падання, у гэтых мясіцынах бываў Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч (Якуб Колас) з Ядвісай (Ядвігай Ігнаціўнай Баранцэвіч). Спраўды, у маладых людзей разгаралася гарачае і шчырае каханне, але з-за розных жыццёвых абставін не паспела разгарэцца.

Звольнены з настаўніцтва за рэвалюцыйную дзейнасць, Якуб Колас прыхаў у Смольню, свае родныя мясіцыны, асталаваўся ў брата Уладзіміра — лесніка ў лясніцтве князя Радзівіла і з пяхотай згадвае кароткі і слаўны час, што прайшоў на Палесці. Пра гэта пісьменнік апавядае ў заключнай частцы трылогіі «На ростанях»:

«Перад вачыма Лабановіча выразае, як жывыя, усплывалі малюнкi навакольнага жыцця і тыя школы, у якіх яму давялося пабываць за нядоўгі час настаўніцтва. Цельшына, яго ваколіцы, людзі і ўсё, што там пражыла і перачута. І бясконца дарагі вобраз Ядвісі зноў ажыў у памяці, як чароўная кветка палескай глушы, як незваротная страта». Напэўна, кожная сучасная дзяўчынка хацела б пачуць такія дакладныя, гарачыя словы і пра сваё маладое каханне?

Фота Аляксандра Свірыда.

Целяшоў Дуб.

Фота з сайта gantsy-gantsy-region.info.

Цуд здарыўся

Нацыянальны мастацкі музей, Нацыянальны гістарычны музей, Нацыянальная кінастудыя «Беларусьфільм», Нацыянальная бібліятэка, Музей Марка Шагала ў Віцебску, «Белгазпрамбанк», галерэя «Прадмесце» — інстытуцыі, якія прыклалі намаганні, каб стварыць і прадставіць глядачу выставачны праект да 135-годдзя Марка Шагала. Увогуле, нічога нечаканага — большасць работ знаёма беларускаму глядачу. І так званая юбілейная дата ні да чаго не абавязвае. Да таго ж гэта далёка не першая экспазіцыя Мастацкага, прысвечаная мастаку. Аднак — чарговы зварот да постаці творцы, здабыткамі якога ганарыцца не толькі Беларусь.

тутэйшы чалавек, які нарадзіўся ў нейкім правінцыйным, богам забытым гарадку, дыхаў ягоным паветрам і карміўся з яго малаўрадлівых палеткаў, па-боскае ці з уласнае волі робіцца нарэшце славутым грамадзянінам свету, вялікім маэстра сучаснасці...»

Завяршае такое «ўступнае слова» да выстаўкі знакаміты партрэт Марка Шагала пэндзля Юдэля Пэна. Створанае ў 1914 годзе яркае палатно нельга не суправадзіць няхітрай гісторыяй. Улетку 1914 года Марк Шагал прыязджаў з Парыжа ў Віцебск. Сустрэкаўся з настаўнікам, які, на радасць многіх пакаленняў аматараў мастацтва, прапанаваў вучню пазіраваць для партрэта. Пісаўся твор некалькі сеансаў, аднак застаўся незавершаным. Малады Марк Шагал не меў шмат часу: любімы горад, родныя, Бэла... Рэалістычная работа паказвае нам казачніка, які ўжо стварыў і працягненне ствараць далёкія сусветы, дабрацца да якіх наканаваана далёка не кожнаму. Між тым у апісанні перыяд творца ўжо быў закаханы. Праз год ён ажаніўся з Бэлай, пераехаў у Петраград і вярнуўся ў Віцебск толькі зімой 1919 года — адкрыць Віцебскае мастацкае вучылішча, у ліку выкладчыкаў быў Юдэль Пэн.

А далей — выключна любоў да жыцця і рамантыка: «Лунацік» (1911—1912), «Гадзіннік на палаючым небе» (1947—1950), «Зялёны пейзаж» (1948—1950), «Закаханыя» (1981), «Парыж. Прычал дэ ла Турнэль» (ілюстрацыя 1963 года да тэксту Жэрара Баўэра «Погляды на Парыж»). Толькі адна работа, уключаная ў выставачны праект, узятая з прыватнай калекцыі. Гэта літаграфія «Вяртанне» 1973 года. Рэлігійныя і містычныя матывы, такія моцныя ў творчасці Марка Шагала, гучаць і ў гэтай кампазіцыі. Белы ліст, чорныя абрысы і некалькі ключавых «плям»-колераў — даволі сціплы арсенал гэтага загадкавага твора.

У другой зале экспануецца серыя знакамітых афортаў — ілюстрацый да паэмы Мікалая Васільевіча Гогаля «Мёртвыя душы». Дапоўнена графіка твораў рускага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва з фонду Нацыянальнага мастацкага музея, асацыятыўна звязаных з тым мастацкім светам, над якім працаваў Марк Шагал у адносна ранні перыяд — у 1923—1925 гадах. Між іншым, ілюстраваць паэму прапанаваў вышэйназваны сябар майстра Амбруаз Валар. Вядома, што сам двухтомнік «Мёртвых душ» выйшаў абмежаваным тыражом — усго 368 экзэмпляраў (выдадзены тым жа Эжэнам Тэрыядам у 1948 годзе). Гэта было калекцыйнае выданне — сапраўдны шэдэўр: кожная ілюстрацыя была пранумаравана і падпісана аўтарам, а папера ручнога вырабу абаронена вадзяным знакам *Les Ames mortes* — «Мёртвыя душы».

У гэтай серыі, як і ў большасці работ майстра, вельмі добра відаць рысы прымітывізму — наўмыснага спрашчэння выяўленчых сродкаў і выкарыстання форм прымітыўнага — ці то першабытнага, ці то народнага, ці то дзіцячага — мастацтва. Найперш гэта кампазіцыйная пабудова з высокай лінійнай гарызонт, што надае эфекту панарамнасці адлюстраванага. Аднак шмат у чым творы вылучаюцца сярод іншых работ Марка Шагала, асабліва найбольш знакамітых. Першае, што здзіўляе пры бліжэйшым разглядзе, — вельмі тонкія абрысы, якія ствараюць адчуванне лёгкасці і паўпразраччасці. Другое — вытанчанасць з першага погляду неважлівых дэталей, без якіх афорты згубілі б сваю дасканаласць, сталі б болей грубымі. А яшчэ — дзівоснае майстэрства шпрыхуўкі, якая зноў і зноў змяняецца і ўражвае. Дарэчы, усе афорты да «Мёртвых душ» даўно сталі рэдкасцю і для музеяў, і для прыватных збораў. Напрыклад, на поставацкай прасторы поўны цыкл можна ўбачыць толькі ў чатырох установах. Зразумела, гэта гордасць Музея Марка Шагала ў Віцебску, а таксама Дзяржаўнай Траццякоўскай галерэі і Дзяржаўнага музея выяўленчых мастацтваў імя А. С. Пушкіна ў Маскве, Дзяржаўнага Эрмітажа ў Санкт-Пецярбургу. Траццякоўцы і Эрмітаж цыкл ілюстрацый перадаў сам Марк Шагал — з розніцай больш як у 50 гадоў.

Пазнаёміцца з творами сусветна вядомага мастака ці ўбачыць іх зноў у Нацыянальным мастацкім музеі можна да 4 лістапада.

Яўгенія ШЫЦЬКА

«Гогаль і Шагал», 1923—1925 гг.

Куратар экспазіцыі вядучы навуковы супрацоўнік аддзела беларускага мастацтва ХХ—ХХІ стст. НММ Кацярына Калынкевіч нагадвае, што беларуская культура адкрыла для сябе творчасць Марка Шагала нава адносна нядаўна. Яна адзначае: «З ад'езда мастака за мяжу ў 1922 годзе яго творчасць паступова стала пераходзіць у забыццё. У гэтым факце хаваецца, мабыць, адна з прычын малой колькасці яго твораў у беларускіх зборах». Вядомы факт: самая багатая калекцыя знаходзіцца ў Музеі Марка Шагала ў Віцебску (збіралі яе ў тым ліку прыхільнікі і сям'я мастака). Першыя жывапісныя творы з'явіліся ў Беларусі толькі ў 2011—2012 гадах (знаходзіцца ў карпаратыўнай калекцыі «Белгазпрамбанка»). Невялічкая колькасць работ ёсць у іншых мастацкіх установах краіны. Ці дастаткова гэтага для мастацкай спадчыны ўраджэнца Беларусі? Ці магчымы змены ў гэтым кірунку? Ці можа быць хоць нейкая ўпэўненасць у тым, што фонд Марка Шагала можна развіваць і папаўняць? І якім чынам? Ненавязліва, цішком, ледзь не ўпотаі выстаўка ў Нацыянальным мастацкім музеі з'явіла не толькі з гэтых пытанняў.

Ніяк не абазначана тэматычна ці ідэйна, экспазіцыя дзеліцца на дзве часткі (дзве залы выставачнага корпуса). Першую ўмоўна можна назваць агульнай. Тут ёсць магчымасць паглядзець анімійныя фільм «Марк Шагал. Пачатак» рэжысёра Алены Пяткевіч. На думку арганізатараў, гэта своеасаблівае экраннае прачытанне біяграфічных сюжэтаў жыцця мастака. Змешчаны ў экспазіцыі Арон-Кадэш XVIII стагоддзя — свяшчэнны кіот ці каўчэг для скруткаў Торы. Цікавае дапаўненне — пераклад Пяцікніжжа на яўрэйскае прамамоўе (друкарня ўдавы і братаў Ром, Вільня, 1874) з фонду Нацыянальнай бібліятэкі. У якасці своеасаблівага экспаната, на які падае святло (а яго на выстаўцы мінімальнае колькасць, на што незадаволена звяртаюць увагу некаторыя наведвальнікі), — урывак з тэксту Васіля Быкава пра Марка Шагала 1991 года (на жаль, крыніца не пазначана). Так, народны пісьменнік з асаблівым пачуццём пісаў: «Увогуле, калі падумаць, дык гэта ж цуд, які здараецца на кожнай зямлі і не ў кожным стагоддзі. Звычайны

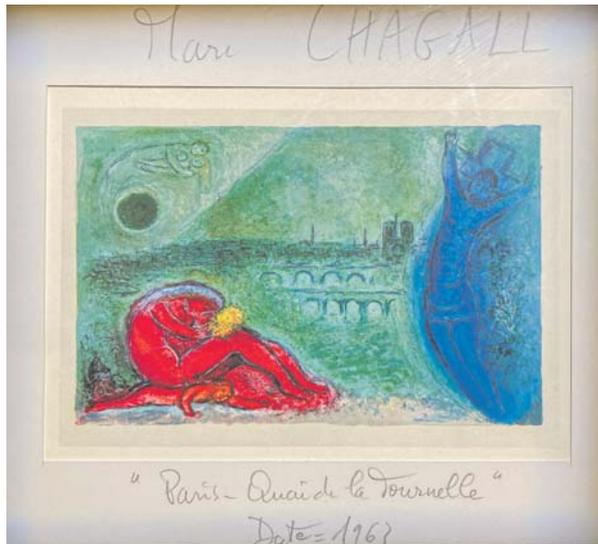

«Вяртанне», 1973 г.

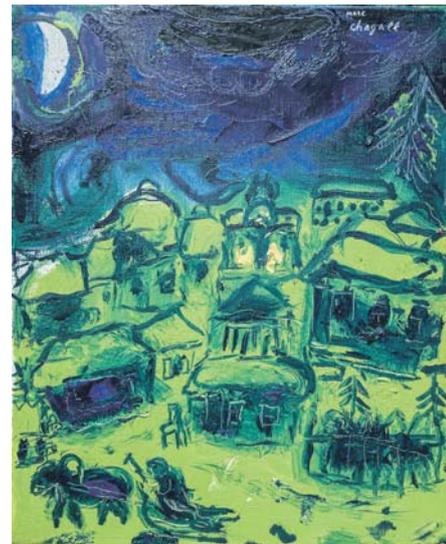
Ад неабходнага адступлення да сутнасці выстаўкі. Перад глядачом — некалькі работ на тэму іўдзейскага Танаха. Пасля атрымання заказу ад выдаўца Амбруаза Валара мастак здзейсніў з сям'ёй падарожжа па біблейскіх мясцінах. Уражанні, атрыманыя ў Палесціне, Сірыі, Егіпце, паўплывалі на ўсю творчасць мастака. Створаны і 105 тэматычных афортаў. Біблія з ілюстрацыямі Марка Шагала лабачыла свет у 1956 годзе (апублікавана знакамітым выдаўцом Эжэнам Тэрыядам). Сярод найбольш уражальных твораў — «Прывід апакаліпсіса» (1967) і «Хрэсны ход» (1967). З традыцыйнымі матывамі палёту, адлюстраваннем натоўпаў людзей чорна-белыя афорты вылучаюцца сярод светлых і жыццярадасных работ нязвыклімі змрочнасцю, сур'ёзнасцю, нават улоўнай строгацю.

«Сустрэча Руфі і Ваоза», 1960 г.

«Парыж. Прычал дэ ла Турнэль», 1963 г.

«Зялёны пейзаж», 1948—1950 гг.

Складаны і пакрычаны шлях да самай запаветнай мары — трапіць на прафесійную сцэну — быў у заслужанай артысткі Рэспублікі Беларусь Таццяны Ліхачовай, якая 24 верасня адзначае 70-годдзе. Актрысай у маленькім Полацку яе пачалі называць яшчэ ў дзяцінстве. У 9-м класе яна стала лаўрэатам абласнога конкурсу чытальнікаў, у 10-м — рэспубліканскага.

Пашанцавала толькі ў Віцебску

Менавіта ў гэтыя гады ў Наваполацку стварылі гарадскі маладзёжны тэатр, на чале якога стаў выпускнік Маскоўскага інстытута культуры Барыс Лівін. Чатыры гады яна ездзіла за 20 кіламетраў на рэпетыцыі. Потым былі чатыры няўдалыя

Таццяна Ліхачова ў ролі Габі («Восем закаханых жанчын»)

аб вобразе такога магутнага духоўнага маштабу марыць кожная актрыса. Рыхтуючыся, Таццяна Уладзіміраўна правяла некалькі дзён у родным Полацку, у Свята-Еўфрасіннеўскім манастыры. Яна хадзіла на службы, размаўляла з манахіямі, Уладыкам Феадосіем. Стварэнне гэтага вобраза — сведчанне высокай ступені духоўнай сталасці актрысы.

Ролі апошніх гадоў

Ролі апошняга перыяду творчай дзейнасці актрысы надзвычай разнапланавыя. Гэта і хітравата-падступная Баба Яга з камедыі «Да трэціх пеўняў» В. Шукшына, і зацятая ў сваіх эгаістычных памкненнях старая Мэгі Фолан у кухонным трылеры «Каралева прыгажосці з Ліна» М. Мак-Донаха, і абмежаваная, але, зрэшты, добрая і клапатлівая Мара Цвіевіч з «Доктара філасофіі» Б. Нушыча, і адрынутая ўласным сынам Маці

выбуховасць у далейшых сутычках з сынам, лёгкасць і рамантычную ўзнёсласць у віртуальных сцэнах з іх ператварэннямі — трагічная ўзрушанасць, адчай безвыгоднасці ў фінале, дзе сын на мяжы самагубства.

Калі ў пару сваёй актёрскай маладосці Таццяна Уладзіміраўна з поспехам стварала прыбавныя вобразы дзяўчат з бескампраміснай жыццёвай пазіцыяй, то ў сталым узросце ўсё больш даводзіцца іграць іх антыподаў. Ёсць і ў спектаклі «Кошкі-мышкі» па п'есе Аляксандра Мардана яна сыграла ролю Тамары. Кампраміс з уласным сумленнем, на які мы ідзем дзеля ўласнай выгады, камфорту альбо кар'еры, заўсёды ў будучыні з болей адукацыя ў нас саміх, тым ці іншым чынам ламае нас. Геранія Таццяны Ліхачовай здрадзіла свайму каханаму чалавеку, каб ён не стаў перашкодай яе актёрскай кар'еры, перадала яго сваёй сястры. Але ж спраўднае пачуццё вельмі

Па-сапраўднаму кахаць на сцэне

Штрыхі да творчага партрэта заслужанай артысткі Таццяны Ліхачовай

спробы паступлення ў тэатральныя ВНУ. Двойчы — у маскоўскае Шчुकінскае, столькі ж — у наш тэатральна-мастацкі. У Маскве атрымала вялікую душэўную траўму, калі прайшла ўсе тры адборачныя туры, а ў выніку паклікаў да сябе мастацкі кіраўнік курса і абвясціў, што вымушаны ёй адмовіць, бо прыгледзеў ужо іншую дзяўчыну такога плана. Пашанцавала толькі ў Віцебску: коласавы тэатр набіраў артыстаў у дапаможны склад, і Таццяна трапіла ў лік шчасліўчыкаў. А трэба зазначыць, што на той час прыкладна трэць групы скончылі студыю пры тэатры, і гэта не пашкоджала ім заняць пачаснае месца ў калектыве. Так магло здарыцца і з Таццянай, якая ўжо ў першым сезоне пачала атрымліваць галоўныя ролі (Эйке ў спектаклі «Свой востраў» Р. Каўтвера і Мажэйка ў камедыі М. Магуюскага «Амністыя»), але якая тым (гэта быў 1972 год) кіраўніцтва тэатра звярнулася ў тэатральна-мастацкі інстытут з просьбай прыняць групу студэнтаў, загадзя прызначаных для далейшай работы на коласавы сцэне. У гэтую групу трапіла і Таццяна Ліхачова. Курс набіраў выдатны педагог Аляксандр Бутакоў. Калі праз чатыры гады кіраўніцтва тэатра праглядала дыпломныя спектаклі, то іх сапраўды ўразілі Генадзь Шкуратаў у ролі Саіна Таццяна Ліхачова — Наташа з горкаўскай п'есы «На дне». А яны ўжо былі мужам і жанкай. Менавіта ў інстытутскіх сценах геранія нашага расповеду сустрэла сваё першае каханне.

Амплуа рамантычнай герані

Маладых артыстаў запрашалі застацца ў Мінску, але Таццяну пацягнула на радзіму, у свой першы тэатр, які стаў для яе родным на ўсё жыццё. Вярнуўшыся ў Віцебск, актрыса стварала вобраз Ганны ў спектаклі «Сымон-музыка» паводле паэмы Якуба Коласа. Згодна з воляй рэжысёра Валерыя Мазынскага, яна ўвасабляе вобраз-симвал. Ёе геранія амаль незвычайная, нейкая ірэальная. Невыпадкова цягам усёй сцэнічнай дзеі Ганна з'яўляецца перад Сымонам як мара аб няспраўджаным шчасці. Прыгадваю з тых часоў яшчэ адзін рамантычна-ўзнёслы вобраз — Пастушкі са спектакля «Разгром» паводле А. Фадзеева ў пастаноўцы таго ж Мазынскага. Здавалася б, эпізодычная роля, але які шчымы настрой стварала адзіная ў спектаклі яе сцэна з Мяцеліцам! За актрысай замацавалася амплуа рамантычнай герані. Сюды ж можна дадаць яе Валынціну са спектакля «Летась у Чулімску» па п'есе А. Вампілава — дзяўчыну з моцным унутраным стрывеннем. Галоўны рэжысёр тэатра Валерый Мазынскі казаў на той час, што нямаго знойдзецца такіх актрыс, якія ўмеюць на сцэне па-сапраўднаму кахаць. Ён меў на ўвазе

Таццяну Ліхачову. Дзякуючы шчырасці, праўдзівасці, непадробнасці перажыванняў у спалучэнні з рамантычнай узнёсласцю яе геранінь — Ані з «Вішнёвага саду» і Соні з «Дзядзькі Вані» А. Чэхава, Джульеты са слаўтай трагедыі У. Шэкспіра, Юлькі з «Адпачынку пасля ранення» В. Кандрацьева, Марыны Грачынскай з «Вострава Алены» Я. Шабана, Зінулі з аднайменнай п'есы А. Гельмана узнікла пэўная таямніца, загадка, якую актрыса не спяшалася раскрываць глядачу.

Духоўная сталасць

У сталы перыяд сваёй творчасці актрыса пераходзіць да роляў характарных геранінь і стварае шэраг цікавых работ у пастаноўках Юрыя Пахомава: сеньёра Капулецці з трагікамедыі «Чума на вашы дзве сям'і!», і Голда з «Памінальнай малітвы» Р. Горына, Этэр з п'есы «Млын» А. Дударова, першая апавядальніца з інсцэніроўкі апавяданняў В. Шукшына «Яшчэ раз пра каханне», дырэктар каледжа з «Гісторыі кахання» Э. Сігала. Ёй даспадобы высокі прафесіяналізм гэтага рэжысёра, яго скрупулёзная работа з выканаўцам. У вобразе місіс Сэвідж актрыса выдатна адчувала жанравую асаблівасць пастаноўкі (меладраматычнай камедыі) і разам з тым спрабавала перадаць і ўнутраны стан сваёй хоць крыху і дзіўнаватай гераніні, але з уласцівай ёй вельмі актыўнай жыццёвай пазіцыяй. Лінія вобраза тут ідзе, так бы мовіць, па двух напрамках: першы — гэта барацьба з нашчадкамі за маёмасць і ўласную свабоду, другі — паступовае збліжэнне з насельнікамі «Ціхага прыстанку», якія, у адрэзненне ад апекуны, становяцца яе сапраўднымі дзецьмі ці, прынамсі, сябрамі. Паступова яна разумее, што сапраўдны вар'як свет, дзе чалавечыя каштоўнасці ўжо даўно абсяцэнены, знаходзіцца якраз за межамі клінікі. Дастаткова стрымана і ўпэўнена будавала лінію сваёй ролі Таццяна Ліхачова ў спектаклі «Дарослыя дзеці» паводле п'есы амерыканскага драматурга Леанарда Герша. Тут яна іграла місіс Бэйкер — маці сляпога хлопца, які сыходзіць ад яе і пачынае незалежнае самастойнае жыццё. Яна цяжка перажывае непараўменне з сынам і ўсё ж такі спрабуе зразумець яго, хаця той усё больш аддаляецца. Вялікая мацёрская любоў не замінае прыняць складанае рашэнне: пакінуць сына сам-насам у такі драматычны для яго момант самастойнага жыцця (яго пакаіе каханая дзяўчына).

Не маючы прыгадаць яшчэ адну ролю актрысы, да якой яна падступалася некалькі гадоў. Гэта Еўфрасіня Полацкая са спектакля «Крыж Еўфрасіні» па п'есе Ірыны Масляніцкай. Мабыць,

з драмы А. Іванова «Гэта ўсё яна», і шэраг цікавых казаных персанажаў: прадаўшыца марожанага з «Пэпі» паводле казкі А. Ліндгрэн, пацучыха з «Вясёлага Роджэра» Д. Саліміязанава, фея з «Папалюшкі» Т. Габэ. Гэта не проста розныя характары — драматургічны матэрыял, рэжысёрская стылістыка спектакляў з удзелам Таццяны Ліхачовай абсалютна адрозныя. Усе гэтыя работы высока адзначаны крытыкай і гледачком. Так, пастаноўка «Гэта ўсё яна» з удзелам Таццяны Уладзіміраўны на VII Міжнародным фестывалі «Арт-окраіна» ў Санкт-Пецярбургу адзначана дыпламам у намінацыі «Найлепшы спектакль».

Гэта гісторыя пра тое, як паміж маці і сынам-падлеткам вырасла сцяна неразумнення, адчужанасці, нянавісці. Пэўна ж, гэтыя парасткі азлобленасці, нейкай

У ролі місіс Сэвідж («Дзіўная місіс Сэвідж»)

варожай зацягасці ўзраслі не проста так, без даў прычыны. Штосьці гэтаму паспрыяла. Проста раней, відаць, маці не надта непакоіў лад жыцця Косціка, яго звывкі, унутраны свет. Неспадзяваная смерць бацькі яшчэ больш паўплывала на гэтыя і без таго халодныя адносіны. Прычынам непрыязнасці да матулі нейкім чынам аказалася злучана з азлобленасцю падлетка на іншых людзей, на цэлы свет. Не знайшоўшы іншага шляху, як зразумець і наблізіць да сябе хлопца, а можа, і ўратаваць ад незразумелай ёй небяспекі, маці спрабуе ўвайсці ў яго віртуальную прастору, змяніўшы свой імідж і запісаўшыся у сяброўкі да ўласнага сына. Такім чынам, у спектаклі пачынаюць суіснаваць два сюжэтныя і прасторавыя пласты — рэальны і віртуальны. Такім чынам, маці становіцца дзяўчынай-нефармалькай Тофі, а сын Косцік — Таўэрскім крумкачом. Таццяна Ліхачова ў ролі маці вельмі дакладна і ашчадна размяркоўвае сябе. Напружаную стрыманасць яе герані ў пачатку спектакля змяняе эмацыянальная

няпростая вытравіць з сябе, адмовіцца ад яго. І таму адзін кампраміс пацягнуў за сабой другі, цэлы ланцуг падману. І ў фінале Тамара не толькі сама становіцца падманутай жанкай, але і галоўнай віноўніцай самагубства сваёй сястры.

Старая Мэг са спектакля «Каралева прыгажосці з Ліна» знешне выглядае зусім не сямейным монстрам, не дэспатам, які бязлітасна трымае на аброці дачку. У выкананні Таццяны Ліхачовай гэта ціхая, як быццам бездапаможная старая, гэтакі боскі дэзыхавец, але, як кажуць, сабе на розуме, яна хітра і даволі жорстка абараняе звыклы ёй лад жыцця і адносіны з дачкой, правы на якую імкнуцца адабраць. Таццяна Ліхачова пры стварэнні вобраза імкнецца да перадачы знешняй характарнасці, у псіхалагічнай матывацыі паводзін сваёй гераніні адштурхоўваецца ад яе празмернай крыводлівасці, помслівасці. Дакладна актрыса праводзіць сцэну, дзе спальвае ліст Пата Дулі (каханнага мужчыны дачкі) да Морына. У гэты момант яна ператвараецца ў нейкае падабенства вядзьмаркі.

У дэтэктыве сямейных адносін «Восем закаханых жанчын» па п'есе Рабэра Тама Таццяна Ліхачова іграе Габі — маці, жанку і ўвогуле гаспадыню дома, дзе ўчыняецца як быццам забойства гаспадары. Гэта прыгожая, прыемная ва ўсіх адносін дама. У ёй адчуваецца некалякая перавага перад іншымі. Смерць мужа не вельмі яе засмучвае, бо дае магчымасць атрымаць маёмасць, свабоду і не хаваць сваіх адносін з іншым мужчынам.

Зусім нечаканай падаецца апошняя па часе работа актрысы — Ліля Канстанцінаўна, памочнік рэжысёра ў інтэрактыўнай камедыі Аляксея Дударова «Пёс Белага вострава». Нечаканасць у тым, што актрысу глядач больш запамінуў на ролях драматычнага, паглыблена псіхалагічнага плана. А тут яскравы камедыйны, нават, можна сказаць, сатырычны, фарсавы вобраз. Праставатасць «сваёй ў дошку» старой дзёўкі ўскрывае яе хамства, двуруніцтва, помслівасць, хворе самолюбства. У сваім даволі сталым веку яна марыць сыграць Джульету, і застаўшыся сам-насам, забаўна прамаўляе яе маналог, такім чынам паказваючы сваю ўнутраную пустэчу. Актрыса тут працуе на пераадоленне, узнікае пэўны кантраст паміж асобай, тыпажом самой выканаўцы і гераніяй. І таму асабліва цікава назіраць за яе іграй.

На сёння Таццяна Ліхачова знаходзіцца ў самым росквіце творчых сіл, мае багаты прафесійны досвед і жаданне самаадана працаваць. Веру, што наперадзе ў яе яшчэ шмат новых яскравых роляў і цікавых праектаў.

Юрый ІВАНОЎСКИ
Фотаздымкі дасланы аўтарам

Калі ўважліва вывучыць біяграфію гэтага чалавека, у вочы абавязкова кінецца, што ён, як кажуць, з малых гадоў пастаянна штосьці ствараў, прымнажаў, будаваў... І ніколі, нават у перыяд разбурэння вялікай краіны і поўнай адсутнасці ў грамадстве разумення таго, што ўзнікае на яе руінах, нічога не ламаў.

Хлапчуком, калі равеснікі, вырываючыся з хатняй паўсядзёнасці, усё ж знаходзілі магчымасць крыху пасвавольці і пагарэці, Валодзя ўпарта, нароўні з бацькамі Несцерам Іванавічам і Кацярынай Сцяпанавінай, упрагаўся ў нялёгкаю працу — араў, касіў, сеяў, хадзіў за скацінай, збіраў сухое галлё — дапамагаў ставіць на ногі трох сясцёр — Валянціну, Яўгенію і Ларысу. Зрэшты, бацьку ён бачыў дома хіба што ў рэдкія вольныя часны, якіх у былога франтавіка і намесніка старшыні калгаса было вельмі і вельмі мала. Таму Уладзімір і стараўся ўзваліць на сябе мужчынскую частку незлічонах хатніх клопатаў. Не забываючы пры гэтым прагна паглынаць школьныя веды, добра вучыцца і нават удзельнічаць у школьнай мастацкай самадзейнасці, выступаць на раённых спаборніцтвах па вайейболе, баскетболе, футболе, веласпорце... Нездарма адразу пасля атрымання атэста та яго запрасілі прапрацаваць настаўнікам у адной са школ роднага Старадарожскага раёна, вёсці фізіку і фізкультуру. І ён як мог

Уладзімір Дражын.

Пры Дражыне зносіны з Літвой атрымалі новы штуршок. Інакш стаў праходзіць фестываль Агінскіх у невялікім літоўскім гарадку Плунге, які быў задуманы як фестываль трох краін — Літвы, Беларусі і Польшчы. Стараннямі Уладзіміра Дражына ў ім сталі браць актыўны ўдзел госці з Беларусі. У многім дзякуючы намаганням беларускага пасла ў Літве выступалі Дзяржаўны сімфанічны аркестр пад кіраўніцтвам дырыжора Аляксандра Анісімава, сімфанічны аркестр Маладзечанскага музычнага каледжа імя М. К. Агінскага на чале з дырэктарам Рыгорам Сарокам, ансамбль «Класік-Авангард» пад кіраўніцтвам Уладзіміра Байдава, камерны аркестр «Гродзенскай капэлы» пад кіраўніцтвам Уладзіміра Бармотава... Значна ўзрос у тых гады і тавараабарот паміж нашымі краінамі...

У студзені 2014 года Уладзімір Несцеравіч Дражын завяршыў дыпламатычную кар’еру і выйшаў у адстаўку. Але гэта зусім не азначала, што пры сваёй нястомнай натуре ён цалкам адышоў ад спраў. Ужо з лютага таго ж года Дражын на грамадскіх пачатках узначаліў папячыцельскі савет нацыянальнага Музея-запаведніка «Нясвіж», а з чэрвеня 2017 года — і папячыцельскі савет Храма-помніка Аляксандра Неўскага ў Мінску. У снежні 2014 года выбраны старшынёй Беларускай асацыяцыі гольфа — малавадамага ў нашай рэспубліцы віду спорту. Пачынаць і тут прыйшлося практычна з нуля. Тым не менш, у краіне ўжо ёсць спартыўная пляцоўка міжнароднага ўзроўню, ігракі дастаткова

Выдатны дзеяч і стваральнік Да 75-годдзя Уладзіміра Дражына

перадаваў веды сваім падростаючым землякам, добра разумеючы, што ведаў гэтых у яго самога пакулі малавата — трэба вучыцца і вучыцца...

Падчас службы ў танкавых войсках таварышы вельмі хутка ацанілі арганізатарскія здольнасці маладога чалавека і выбралі яго сваім камсамольскім важаком. А гэта азначала, што да суровых салдацкіх будняў прыбаўлялася і немалая частка грамадскай працы. Яшчэ знаходзячыся на службе, Уладзімір Дражын рыхтаваўся сам і дапамагаў саслужыўцам успамянаць прызабытыя школьныя веды для паступлення ў ВНУ. Потым была вучоба на вярчэрнім аддзяленні аўтатрактарнага факультэта Політэхнічнага інстытута, дзе Дражына, зразумела, выбралі старастай, і ён ухітрыўся паставіць справу так, што «хвастоў» у яго аднакурснікаў, кожны з якіх у той час яшчэ і працаваў, хто на БелАЗе, хто на іншых прадпрыемствах, практычна не было.

І нават пасля заканчэння вучобы былыя студэнты, у многім дзякуючы атрыманаму ад Дражына зараду дабрывіні і чалавечнасці, працягвалі сябраваць. Яго нават так і празвалі — стараста назаўсёды. Сам ён усе гэтыя гады таксама працаваў на беларускім аўтамабільным гіганце, выбіраўся сакратаром камітэта камсамола, намеснікам сакратара парткама... А значыць, пастаянна быў побач з людзьмі.

Потым была вучоба ў Мінскай вышэйшай партыйнай школе і цэлых васьмнаццаць гадоў работы сакратаром, другім, а затым і першым сакратаром у Нясвіжскім райкаме партыі. Заўважу, што «першым» Дражына, які заўсёды меў уласнае меркаванне і ніколі не падлізваўся да партыйных чынуш, выбралі... насуперак меркаванню абласнога камітэта партыі. Кіраўніцтва абкама нават спрабавала адмяніць гэтае рашэнне, але таварышы адстаялі свайго першага сакратара.

Калі пасля славутай «перабудовы» Савецкі Саюз разваліўся, Дражын, які ў той час займаў пасаду старшыні Нясвіжскага райвыканкама, зусім не кінуўся, як гэта рабіла частка партыйнай эліты, «прыхватызоўваць» народнае дабро і разгортаць уласны бізнес. Наадварот, як мог, перашкаджаў разбурэнню гаспадарак і збядненню насельніцтва. За што цалкам заслужана быў выбраны дэпутатам рэспубліканскага Вярхоўнага Савета.

Ужо пры прэзідэнцтве А. Р. Лукашэнкі Уладзімір Несцеравіч быў прызначаны спачатку намеснікам, пазней — першым намеснікам старшыні Мінскага аблвыканкама, а ў верасні 2001 — віцэ-прэ’ерам Урада Рэспублікі Беларусь. Хутка ён стаў яшчэ і членам Савета Рэспублікі. Гэта пры яго актыўным удзеле ўзводзіліся гранд’ёзныя будыні Нацыянальнай бібліятэкі, рэканструяваліся Белдзяржфілармонія, Вялікі тэатр оперы і балета, Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы, аднаўляліся Мірскі і Нясвіжскі замкі... Па даручэнні Кіраўніка дзяржавы немалыя намагання і сродкі былі ўкладзены ў рэканструкцыю Праваслаўнага цэнтра ў Жыровічах і касцёла ў Мінску... Дарэчы, той варыянт Гімна Рэспублікі Беларусь, які сёння ўсе мы любім і ведаем, выбрала і зацвердзіла Дзяржаўная камісія, якую ўзначальваў Уладзімір Дражын.

Лёс буйнога палітыка і заўважнага дзяржаўнага дзеяча часта непрадказальны. Будучы вопытным кіраўніком і выдатным гаспадарнікам, Уладзімір Несцеравіч і не думаў, што на якімсьці жыццёвым адрэзку спатрэбіцца і яго прыродныя дыпламатычныя здольнасці, умненне знаходзіць падыход да людзей, наладжваць кантакты. Але менавіта гэтыя якасці выдзелілі ў характары Уладзіміра Дражына Кіраўнік дзяржавы, прызначыўшы яго ў красавіку 2006 года Надзвычайным і Паўнамоцным Паслом у Літоўскай Рэспубліцы і Фінляндскай Рэспубліцы. Давялося зноў брацца за новую справу. І зноў ствараць, бо стасункі з суседняй Літвой на той момант ніяк нельга было назваць ідэальнымі. Нізкі быў тавараабарот, амаль спыніўся абмен культурнымі праектамі...

высокага класа, арганізаваны трэнеры для ўсіх ахвотных спасцігнуць прамудрасці рэдкай гульні...

Дарэчы, папячыцельскі савет Храма-помніка Аляксандра Неўскага ў Мінску, які ўзначальвае Дражын, унёс свой заўважны ўклад у рэканструкцыю гэтай унікальнай святыні. Сёння храм блішчыць новымі залатымі купаламі і ўражае ўнутраным убраннем. Актыўна ўпарадкоўваюцца і размешчаныя побач Вайсковыя могілкі, дзе спачываюць астанкі герояў многіх войн, уключаючы Першую сусветную. Узгоднена і пытанне аб усталяванні ў Мінску помніка Аляксандру Неўскаму, які завершыць звязанне ў адзіны гістарычны комплекс Помніка Перамогі, Вайсковыя могілак і будучага манумента...

Фота Кастуся Дробова.

На Дні беларускага пісьменства ў Паставах, 2006 г.

Зрэшты, кола інтарэсаў Уладзіміра Несцеравіча Дражына не замыкаецца і на гэтым. Ён аўтар некалькіх цудоўных кніг па гісторыі роднага краю, член Саюза пісьменнікаў Беларусі. У гэтай сувязі згадаецца адзін эпізод. На пасяджэнні Прэзідыума Саюза пісьменнікаў Беларусі вырашалася пытанне аб прыёме ў арганізацыю новых членаў. Дыскусія была гарачымі, і далёка не ўсе кандыдатуры атрымалі адабрэнне. Сярод прэтэндэнтаў на пісьменніцкі білет быў і чалавек, імя якога ведалі ўсе, — Уладзімір Дражын незадоўга да гэтага завяршыў палітычную кар’еру і значную частку сваёй кіпучай энергіі накіраваў на літаратурную дзейнасць. Дражын заўважна хваліўся, адначасова пастаянна паглядаючы на экран мабільніка, куды адно за адным прыходзілі паведамленні... За акном стаяў люты 2018 года, у Пхёнчхане ішлі Зімнія Алімпійскія гульні, дзе ў нашых спартсменаў з медалямі справы былі не вельмі... І раптам галасы выступоўцаў перакрыў голас Уладзіміра Несцеравіча: «Сябры, у нас золага ў жаночай эстафете, ура!» Канешне ж, усе запляскалі ў далоні легендарнай Дар’і Домрачавай і яе сбраўкам... І прысутным стала канчаткова зразумела, што ў пісьменніцкую сям’ю ўліўся чалавек неаб’якавы, адкрыты, шчыры і сардэчны...

Гэтак жа адказна, як і да спраў дзяржаўных, Уладзімір Несцеравіч ставіцца і да таго, што адбываецца ў яго дома. Са сваёй вернай спадарожніцай Тамарай Цімафеўнай яны разам ужо паўстагоддзя, вырасталі вартымі людзьмі сына і дачку — абое спецыялісты высокага класа, кандыдаты навук. Заўсёды рады Дражыны сустрачам з унукамі, якіх у іх шасцідзесяць.

У дзень юбілею вакол Уладзіміра Несцеравіча, напэўна, збярацца ўся сям’я. Але размова, упэўнены, пойдзе не столькі аб тым, што пройдзена, колькі аб планах на будучыню. Такі ўжо чалавек — Уладзімір Несцеравіч Дражын. Не можа не ствараць...

Дзе зімуе «бургамістр»?

Слова гэтае невыпадкова ў двукосці. Гаворка пойдзе не пра сапраўднага бургамістра. Сапраўдны бургамістр — гэта выбарная асоба, якая ўзначальвала мясцовыя самакіраванне ў сярэднявекавых гарадах, у якіх дзейнічала Магдэбургскае права. Гэты ж «бургамістр»...

Род даўні, род слаўны

Прозвішча Вітольда Бялыніцкага-Бірулі ў многіх на слыху. Як не ведаць яго: выдатны майстар пейзажнага жывапісу, народны мастак Беларусі і народны мастак Расіі. Але размова не пра яго, а пра Аляксея Бялыніцкага-Бірулю. Таксама знакаміты: вучоны-зоолаг і географ, падарожнік. Дарэчы, родзіч Вітольда Каэтанавіча. Як і яшчэ адзін вядомы мастак — рускі жывапісец Васіль Паленаў. Яны выхадцы са шляхецкага роду, які ў Вялікім Княстве Літоўскім карыстаўся гербам «Бялыня». Першым прашчурам Бялыніцкіх-Біруляў быў Гаўрыла Сямёнавіч Біруля. У Лівонскую вайну 1558—1583 гадоў ён служыў ротмістрам казакіа харугвы Стэфана Баторыя, будучага польскага караля.

Па іншай версіі, гэты род паходзіць ад віцебскіх баяр Харковічаў. Сын Гаўрылы Бірулі — Ян Біруля ў адным з дакументаў праходзіць як Харковіч. У Гаўрылы Бірулі былі таксама сыны Раман, Самуэль і Аляксандр. Нашчадкі Самуэля валодалі маёнткамі каля мястэчка Бялынічы. Вітольд Бялыніцкі-Біруля, як вядома, нарадзіўся ў маёнтку Крыніч, непадалёку ад цяперашняга раённага цэнтру Бялынічы. Аляксей Бялыніцкі-Біруля родам з вёскі Бабкоў Аршанскага павета, сёння аднайменнага раёна.

Вучань, дастойны настаўнік

Нарадзіўся 5 лістапада 1864 года ў сям'і прыродазнаўцы. Бацька меў уласную метэаралагічную станцыю, у якой праводзіў назіранні. Аляксей, калі падрос, дапамагаў яму. Цікавіўся таксама раслінным і жывёльным светам. Скончыўшы гімназію ў горадзе Вязьма, паступіў на прыродазнаўчае аддзяленне фізіка-матэматычнага факультэта Пецярбургскага ўніверсітэта. Наведваў навуковыя гурткі, спачатку батанікі, а пасля заалагічны.

Змена інтарэсаў адбылася невыпадкова. На працу ва ўніверсітэт прыйшоў прафесар Уладзімір Шымкевіч, прадаўжальнік вучэння Чарльза Дарвіна. Яно ў той час з'яўлялася самым перадавым і аўтарытэтным. Шымкевіч заснаваў уласную аўдыторыю, што стала школай для многіх знакамітых рускіх зоолагаў. У ліку іх аказаўся і Аляксей Бялыніцкі-Біруля.

Свой навуковы кірунак, які ў далейшым паспрыў шмат яму адкрыццям, выбраў з дапамогай Уладзіміра Міхайлавіча. На Салавецкай біялагічнай станцыі пачаў вывучаць марскую фаўну. Працаваў з вялікім натхненнем і энтузіязмам. Калі здаў дзяржаўныя экзамены, Шымкевіч прапанаваў яму застанца пры ўніверсітэце. Такага высокага гонару былі ўдастоены толькі самыя перспектывныя выпускнікі. Яны маглі рыхтавацца да атрымання прафесарскага звання. Уладзімір Міхайлавіч спецыяльна для Аляксея распрацаваў праграму, якая дазваляла за кароткі час дасягнуць пастаўленай мэты.

Ды праз два гады Аляксей Бялыніцкі-Біруля зразумеў, што яго менш за ўсё цікавіць педагагічная дзейнасць. Яму хацелася займацца навуковымі даследаваннямі. Марыў аб экспедыцыях. Разумень, што ў іх чакае адкрыцці. Уладзімір Шымкевіч да яго жадання не толькі паставіўся з разуменнем, а і дапамог уладкавацца ў Заалагічны музей, дзе якраз вызвалілася пасада старшага зоолага. Работа, праўда, у нечым кабінетная,

Аляксей Бялыніцкі-Біруля.

але супрацоўнікі часта выезджалі ў экспедыцыі.

Так і звязаў свой лёс з гэтай установай на ўсё жыццё. Пазней выконваў абавязкі дырэктара, у апошнія гады (памёр 18 чэрвеня 1937 года) быў дырэктарам. Ператварыў музей у адзін з найлепшых у Савецкім Саюзе. Не толькі па ўнікальнасці і колькасці сабраных экспанатаў. Там плёна вылася навуковая дзейнасць. Прыклад у гэтым паказваў сам Аляксей Андрэевіч.

Гагары, нібы белыя лілеі

У 1899 годзе з задавальненнем прыняў удзел у экспедыцыі Расійскай акадэміі навук на архіпелаг Шпіцберген. Вывучаў не столькі фаўну, колькі флору. Аднак не пашкадаваў. Упершыню адкрыў для сябе і характэрна гэтай суровай, але па-свойму вабнай зямлі. Гэтаксама ўпершыню даведаўся, як шмат у гэтых краях водзіцца птушак. Зірнуў на іх чароды і нечакана ажылі ў яго памяці радкі Міхайлы Ламаносава. Запамятаў, з якога твора выдатнага памора яны. Толькі гэта не так істотна. Галоўнае — дакладна перадавалі ўбачанае:

*Там тучы разных птуцц летают,
Что нестрогаю превьюшай
одежды нежные весны.*

Не важна і тое, што цяпер не вясна была. Да свайго зеніту набліжалася кароткае паўночнае лета. Але птушак розных вадзілася шмат. Увагу прыцягнулі гагары. Пра іх ведаў нямагла, але нарэшце змог убачыць на свае вочы. І адкрыў для чужд з'яваў. Імі нельга было не зацікавацца. Асабліва калі рыхтаваліся да плавання. Склаўшы крылы, імкліва несліся ўніз, галавою ўперад. Здавалася: імгненне — і схваюцца пад вадою. Аднак у апошні момант распасклі крылы і плаўна садзіліся на ваду. Лёгка пагойдваючыся на ёй, нагадвалі белыя лілеі.

Чысцікі аказаліся яшчэ большымі непаседамі. Бесперапынна налісця то ўверх, то ўніз. Аднак не пікіравалі, як гагары, а кідаліся на ваду жыватамі. Але таксама дакладна ўсё разлічвалі. Не ныралі ў ваду, а лёгка ўтрымліваліся на пльыву. Быццам спакойна апусціліся на яе.

Нечакана нешта спалохала птушак. У паветра ўзняліся цэлыя чароды. Ажно пацямнала на даляглядзе. Толькі кайры, які гагары і чысцікі, вырашылі, што на вадзе больш беспечна, чым у паветры. Па-ранейшаму плавалі спакойна.

Чайка яго мары

Падумаў: «Няўжо «бургамістра» спалохаўся? У пацвярджэнне яго думкі адзін з тых, хто знаходзіўся поруч, сказаў больш сцвярдзальна: «Недзе поруч гэтая разбойніца». Ды Аляксей Андрэевіч адразу адпрэчыў такую думку. Ведаў тое, чаго не ведалі нават тыя, хто чуў

пра птушку, якую афіцыйна называюць ружовай чайкай. А «бургамістрам» з-за таго, што, як і сапраўдны бургамістр, па сутнасці, імкнецца ўладарыць над іншымі. У яе вельмі крутыя норы. Іншыя птушкі, адчуўшы яе прысутнасць, стараюцца хутчэй пакінуць небяспечнае месца. Калі б яна ў гэты момант з'явілася, хто ратунку ў паветры шукаў бы, стараючыся адляцець як мага далей, хто б на вадзе сціснуўся каля самай скалы, каб не магла каршуном кінуцца. Значыць, нешта іншае ўстрывожыла іх.

Гэтая рэдкая парода чаек зацікавіла яго не толькі сваёй незвычайнай агрэсіўнасцю, але і не менш нечаканымі паводзінамі пры выбары месца зімоўкі. Паўночныя птушкі, выгадаваўшы патамства, ліцелі ў паўднёвыя краі. «Бургамістр», наадварот, падаваўся яшчэ далей на Поўнач, бліжэй да Паўночнага полюса. Напрошвалася думка, што недзе там знаходзіцца не адкрыты яшчэ востраў.

Першым верагоднасць існавання яго ў 1811 годзе выказаў рускі прамыслоўца і даследчык Поўначы Якаў Саннікаў. Ён меркаваў, што гэты востраў знаходзіцца на поўнач ад Новасібійскіх астравоў. Значна пазней, у 1866 і 1893 гадах, верагоднасць існавання там не даследаванай яшчэ сушы, пацвердзіў Эдуард Толь. Яе нават назвалі Зямля Саннікава. А на Шпіцбергене ад аднаго матроса Аляксея Андрэевіча даведаўся, што каля падножжа гары Фугельбург знаходзіцца самы вялікі ў гэтых мясцінах птушыны базар. Быццам там і гняздуецца ружовай чайка. Аднак наведванне гары Фугельбург у планы экспедыцыі не ўваходзіла.

Герб «Бялыня».

Праводзячы назіранні за птушкамі, з нецярпеннем чакаў сустрэчы з «бургамістрам». Спадзяваўся, што ўсё ж заляціць на Шпіцберген. Толькі ружовай чайкі так і не пабачыў. Калі на судне прагучаў развіталы гудок і яно ўзяло зваротны курс, доўга не пакідаў палубы. Азіраўся назад. Туды, дзе засталася яго няспраўджаная мара.

Спакойна... пазіруй

У Пецярбургу жаданне пабачыць «бургамістра», магчыма, і забылася б. Але даведаўся, што рыхтуецца палярная экспедыцыя пад кіраўніцтвам Эдуарда Толя. Ён разлічваў пабываць і на Зямлі Саннікава, а там, быў упэўнены, гняздуецца ружовай чайка. Судна «Заря», на якім адправілася экспедыцыя, планавала яе каля далей прабрацца на ўсход Але, калі пачаўся суцэльны лёд, мусіла спыніцца. Экспедыцыя засталася ў Таймырскім заліве на зімоўку.

Аляксей Андрэевіч, аднак, і гэтую непрадбачаную сітуацыю павярнуў на карысць. Вывучаў расліннасць на горных сланцах паўвострава Чалюскін. Дадатку ніхто флорай гэтай мясцовасці

не цікавіўся. Ды напружаная праца, неспрыяльныя ўмовы, а галоўнае — адсутнасць паўнацэннага, багатага вітамінамі харчавання, не прайшлі бясследна. Захварэў на цынгу. Але малады арганізм не маг перамог. Таму, калі праз адзінаццаць месяцаў судна вырвалася з лядовага палону, пільна ўзіраўся наперад. Кідаў позірк туды, дзе павінна была знаходзіцца Зямля Саннікава. Аднак яе ўсё не было...

Эдуард Толь вырашыў прадоўжыць пошукі на санях. Ды Аляксей Бялыніцкі-Біруля пра яго намер даведаецца пазней. Калі ўжо Эдуарда Васільевіча не будзе ў жывых. Сам жа з трыма паляўнічымі-прамыславікамі 11 мая 1902 года накіраваўся на востраў Новая Сібір — самы ўсходні ў Новасібійскім архіпелагу. З сабой узяў найлепшых сабак. Дарога была добрая, таму праз два тыдні дасягнулі Новай Сібіры. Адрозу заняўся зборам узораў раслін.

На востраве напаткаў і нямала розных птушак. Аднойчы заўважыў, як нейкая вялікая кінулася туды, дзе сядзела малеча. Сярод крылатых насельнікаў пачаўся пералом. Уцякалі і тыя, якія былі не на шмат меншыя за «агрэсара». Сумненняў не заставалася. Гэта была тая чайка, якую ён так марыў пабачыць. Сярод іншых чаек яна вылучалася ружовай афарбоўкай. На шыі ў яе было нешта нахкалтал чорнага калца. Яно нагадвала сабой каралі. Уважліва сочычы за «бургамістрам», пачаў маляваць у блакноце гэтую загадкавую істоту.

26 жніўня 1902 года на гарызонце паказаліся знаёмы сілуэт. Але «Заря» з-за суцэльнага лёду не падыйшла да берага. Аляксей Андрэевіч і яго спадарожнікі не змаглі пераадолець водную перашкоду. Лодкі ж у іх не было. Засталася рыхтавацца да зімоўкі. Калі мора замерзла, дабраўся да Фадзееўскага вострава. Ад яго шлях ляжаў да вострава Вялікі Ляхуўскі. А ўжо 28 снежня былі ў сяле Казачым, адкуль і адправіліся ў Пецярбург.

З новай Сібіры ў стары Пецярбург

Асноўным вынікам назіранняў Бялыніцкага-Бірулі стала манаграфія «Очерки из жизни птиц полярного побережья Сибири». Усяго ж за сваё жыццё ён напісаў 115 навукова-даследчыцкіх прац. Большая частка іх тычылася вывучэння скарыпеніаў і фаланг. Аўтарытэт Аляксея Бялыніцкага-Бірулі як вучонага і даследчыка значна вырас. Замежныя ж спецыялісты прапанаўвалі яму для навуковай апрацоўкі і сістэматызацыі свае калекцыі. Вывучаў матэрыялы, сабраныя ва Угандзе, Судане, Трыпалі...

Займаўся і вывучэннем малярыйных камароў. Нават дамогся стварэння пры Заалагічным музеі спецыяльнай камісіі. Яна зрабіла гэтыя даследаванні прыярытэтнымі. У 1928 годзе ў Сярэдняю Азію была накіравана экспедыцыя, якая паклала ў Савецкім Саюзе пачатак шырокім даследаванням на паразіталогіі. У Заалагічным музеі неўзабаве быў створаны самастойны аддзел. Спрыў Аляксей Андрэевіч і прапагандзе навуковых дасягненняў. Дзеля гэтага ўзначальваў з 1917 года рэдакцыю «Ежегодника Зоологического музея».

Прага новага ніколі не пакідала яго. Зацікавіўся палярным злінем і вёў за ім назіранні. Вывучаў сабаліныя промысел. Прымаў удзел у стварэнні запаведніка па зберажэнні гэтых каштоўных пушных звяроў. Многага дасягнуў, многае здзейсніў. Вось толькі Зямлю Саннікава так і не пабачыў, бо яе няма. Якаў Саннікаў і Эдуард Толь за невядомы мацярык прымалі востраў з лёду і пяску, намыты акіянам.

У гонар Аляксея Бялыніцкага-Бірулі названы адзін з відаў раслін. Яго імя носяць таксама гара і заліў на беразе Таймырскага паўвострава.

Простыя рэчы

Жыццядайная моц голасу

Пісьменніца, аўтар і выканаўца песень Таццяна Дашкевіч распавядае пра свой няпросты шлях да любімай справы, пра тое, што дае ёй сілы і натхненне на жыццё. З вершамі Таццяны Дашкевіч, перастворанымі па-беларуску Міколам Шабовічам, чытачы «ЛіМа» знаёмыя. Творы паэтэсы нясуць святло і дабрыву — сусвет, напоўнены любоўю.

Пра ўзаемадачынненні з музыкой

Любоў да песні і ўвогуле музыкі выходзіла з малку. Мы сям ёй прыязджалі ў вёску, а там збіраліся ўсе жыхары і спявалі песні: і ўсім вядомыя, і ўнікальныя, аўтэнтычныя. Як гэта ўражвала: гучна, прыгожа, гарманічна! З першага класа займалася ў музычна-харавой студыі, што стала асаблівым досведом. Іграла не толькі Баха, — з найбольшым задавальненнем іграла сваё. Акрамя таго, спявала ў хоры, што потым мне вельмі дапамагло. Зацікавіла класіка: мама вадзіла ў оперу, і я яе палюбіла. Сачыла свае п'ескі на піяніна, да іх падбіраліся словы — дасюль іх памятаю: падобную на рок песеньку пра Афрыку, на сярэднявекую — пра шарманшчыка...

А пад акном кватэры ў двары зазвычай хлопцы ігралі на гітары і спявалі, што падабалася вельмі! Хацелася рабіць тое самае. Мой брат засвоіў акорды і паказаў мне — дасюль толькі іх і ведаю, калі акампанірую сабе. Але гітара стала маім інструментам на многія гады...

Пачала пісаць песні пад гітару, але не выступала з імі. З часам іх назбіралася шмат, — паспрабавала спяваць на літаб'яднанні «Узыходжанне», якое наведвала — адчула цікавасць публікі. Але ў той жа час разумела, што крыху не дацягваю — маім ідэалам быў Высоцкі, і спяваць так, як ён, у мяне не атрымлівалася.

А калі трапіла ў Літінштут, у нас былі пасядзелкі, дзе чыталі вершы. У мяне ж была гітара: я паслухала, як спяваюць іншыя, і вырашыла, што магу не горш, і рызыкнула. З таго моманту і пачаўся мой шлях, звязаны з песняй. Істотна паўплываў момант, калі мяне пазбавілі стыпендыі пасля першага курса, і я засталася без сродкаў да існавання. Адночы ў Мурманскай вобласці, выступаючы на караблі, спявала жартоўную песню пра вінна-гарэлачны шапік. А нехта данёс, што я «разбэшчваю» савецкі флот — мяне нават адлічыць хацелі... Так і надарыўся першы досвед выступленняў з гітарай на Арбаче. Там збіралася шмат народа, што дала пэўны досвед: спыняліся тыя, каму было сапраўды цікава, я перастала баяцца публікі. Стала адчуваць яе і пад яе стварала песні, якія нагадвалі гарадскі раманс,

Таццяна Дашкевіч.

фалькор. Цяпер так ужо не пішу. Тыя, хто даўно ведае мяне, лічаць, што даўнейшыя песні былі лепшымі.

А потым пачала спяваць у царкоўным хоры. Так здарылася, што муж трапіў пад скарачэнне (а працаваў ён у газеце «Літаратурная Россия»). Я ж не працавала, такім чынам мы засталіся без грошай. Для літаратараў у Маскве тады не было працы зусім — давалася ўладкавацца нянькай літаральна за кавалак хлеба (пра што потым напісала апавяданне). Не было і дзе жыць: з інтэрната літінштуту нас выселілі... Але адбыўся цуд: пайшлі з мужам на магільку блажэннай Матроны — яна не была тады яшчэ кананізавана — і папрасілі дапамогі: знайсці жытло і працу. У хуткім часе трапілі ў пасёлак Фразева, дзе нас папрасілі вартваць кватэру. Пайшла там у храм, дзе рэгент пачуў, як я падпявала малітву, і прапанаваў мне спяваць у царкоўным хоры. Ён выкладаў у Сергіевым Пасадзе ў акадэміі царкоўных спеваў...

Так і стала спяваць у храме. Гэта дапамагала не думаць пра тое, на што купіць ежу. Я і цяпер, бывае, спяваю на клірасе.

Песні мае гучаць і на эстрадзе. Я не імкнулася да гэтага, так склалася само. Адночы ў сваёй кампаніі Дзмітрый Малаіка пачуў песню майго мужа Мікалая Шыпілава «Пасля балю» і выканаў яе як твор невядомага аўтара. А пасля праз радыё і аўтара знайшоў, так мы пазнаёміліся. Малаіка замовіў нам некалькі песень. Я напісала словы да песні «З днём нараджэння, мама», «Айцец», «Два пісталеты», а Мікалай — «Птушкалова».

Пра настаўнікаў

Калі я ўпершыню пачула Мікалая Шыпілава, перастала любіць Высоцкага. Гэта была руская песня, вельмі інтэлігентная і глыбокая, высокая паэзія. Дасюль не чула нічога лепшага. Але ніколі не думала, што стану яго жонкай... Ён быў на 22 гады старэйшы. Гэта класік аўтарскай песні. У Новасібірску яго імя названа вуліца, ёсць там і помнік — стэла на Алеі бардаў...

Бог пасылаў мне і іншых людзей, звязаных з песняй. У літінштутце вучылася ў Льва Ашаніна. Ён адчуў пачувасць у вершах. У яго быў цудоўны метада работы са студэнтамі: ніколі не вучыў, бо разумее, што творчая асоба аспявае сама. Цяпер працую з дзецьмі і падлеткамі па літаратурнай творчасці — прымяняю яго метады: вучыць можна толькі тады, калі чалавек «саспеў», каб не спускаць першапачатковае памкненне. У нас у літінштутце многія з тых, каго раскрытыкавалі на першым семінары, кінুলі пісаць.

Пра вучняў

Я не педагог, і тое, што працую з дзецьмі, — таксама хобі. З малымі пачала займацца тады, калі да мяне звярталіся іх бацькі і прасілі паглядзець вершы і прозу, што пісалі іх сыны і дочки. Цяпер працую з дзецьмі і падлеткамі, многія пайшлі па літаратурным шляху. Пасля вяла курс «Маё цудоўнае жыццё» — на ім былі толькі жанчынныя, яны пісалі кнігі пра сабе.

А ёсць у мяне і досвед працы з людзьмі з псіхічным захворваннямі. Папрасілі дапамогі адаптаваць тых, хто выйшаў пасля лячэння з дыспансера. Сярод іх былі самыя розныя: і тыя, у каго па тры вышэйшыя адукацыі, і з разумовай адсталасцю. Найлепшае маё дасягненне — калі дваццацігадовы хлопец з разумовай адсталасцю, які дагэтуль не мог напісаць сказ з трох слоў, здолеў напісаць некалькі старонак звязнага тэксту...

Пра цуд

Спеваў — унікальная здольнасць чалавека. У чалавечым голасе закладзены сілы, пра якія мы мала што ведаем. Ёсць жа гукатэрапія, галасы, якія лекуюць. Чалавек змяняецца, калі спявае. Ён як дзіця: адкрыты свету, шчыры, расслаблены. Непрыгожы становіцца прыгожым. Мой сродак выйсці з дэпрэсіі — гэта калі слухаю сабе ў запісах і падпяваю.

Пытанне яшчэ і ў тым, што спявае: голас, звязкі? Думаю, што спявае душа. Нездарма існуе метафара: анельскі хор. Нічога проста так не прамаўляецца.

Падрыхтавала Таша ШПАКОЎСКАЯ

зваротная сувязь

Што там, за сіняй рэчкай?

Урамках блока ранішніх праграм «У рытме дня» на канале «Культура» Беларускага радыё выходзіць праект «Адным штырхом» з вершамі і мініяцюрамі беларускіх аўтараў, а таксама «Ранішні серыял» з празаічнымі творами.

Праграма «Літаратурная анталогія» прапануе старонкі рамана Лідзіі Арабей «Іскры ў папільшчы». У «Радыёбібліятэцы» гучыць твор Франсуазы Саган «Крыху сонца ў халоднай вадзе». Апавяданні чакаюць слухачоў у праекце «Літаратурныя гісторыі» ў вячэрнім эфіры выхадных.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурным падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і анонсамі шотыднёвіка «ЛіМ».

Для суботняга праекта «Прачулым радком» рэдакцыя радыёкагала падрыхтавала сумесны праект з дзяржаўным музеем Янкі Купалы «Слухаем класіка», прысвечаны 140-годдзю песняра. У нядзелю ўвазе амагараў паэзіі — вершы Якуба Коласа ў выкананні Уладзіміра Трапанка.

У перадачы «Радыётэатр плюс» у выхадныя — У. Гібсан «Двое на арэлях», радыёверсія спектакля Тэатра імя М. Горькага (да 85-годдзя з дня нараджэння народнай артысткі Беларусі Б. Масумян).

Юным прыхільнікам мастацкага вяртання канал «Культура» прапануе з панядзелка да пятніцы чытанні ў межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівія». Гэтымі днямі гучыць гісторыя Алеса Бадака «У цёмным лесе за сіняй рэчкай». У суботу і нядзелю ў перадачы «Дзіцячы радыётэатр» прагучаць выбраныя радыёспектаклі з фондаў. Штогвечар у 21.00 для маленькіх выходзіць «Вячэрняя казка».

У нядзелю і чацвер увазе слухачоў — праект Навума Гальперывіча «Развагі пра літаратуру». Радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» гэтага пісьменніка, якая гучыць на «Культуры» ў нядзелю і сераду, прапануе сустрачы з пісьменніцай з Брэста Зінаідой Лядукай.

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

25 верасня — 75-годдзе адзначае Уладзімір Дразын (1947), беларускі палітык і дыпламат.

27 верасня — 70-гадовы юбілей святкуе Аляксей Кажудоб (1952), беларускі празаік.

28 верасня — 70-годдзе святкуе Яўген Клімакоў (1952), беларускі тэатральны дзеяч, заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь.

29 верасня — 90 гадоў з дня нараджэння Міхаіла Рагалевіча (1932—2010), беларускага жывапісца, графіка.

30 верасня — 130 гадоў з дня нараджэння Зоські Верас (сапр. Сівіцкая Людвіка Антонаўна, па мужу Войцкі; 1892—1991), беларускай пісьменніцы, публіцыста, мемуарыста, выдаўца, грамадска-культурнага дзеяча.

30 верасня — 75-годдзе святкуе Віталь Дзенісенка (1947), беларускі жывапісец, графік.

30 верасня — 70 гадоў з дня нараджэння Паўла Бондара (1952—2019), беларускага майстра доктарыўна-прыкладнага мастацтва, жывапісца.

Каляндар падрыхтаваны БДАМЛІМ

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

23 верасня — на творчую сустрэчу з Міхасём Пазняковым, якая адбудзецца ва Універсітэце фізічнай культуры. Пачатак у 12.00.

27 верасня — на творчую сустрэчу з Кацярынай Стройлавай «Паэтычны ганачак: мае ўражанні пра лета» ў межах пасяджэння клуба «Азарэнне» ў бібліятэцы № 5. Пачатак у 18.00.

28 верасня — у публічную бібліятэку № 21 на імпрэзу «Будучым чытачам» з удзелам пісьменнікаў МГА СПБ. Пачатак у 10.30.

28 верасня — у Мінскі гарадскі тэатр паэзіі пры Цэнтральнай бібліятэцы імя Янкі Купалы на паэтычны спектакль «Старонцы роднай пакланюся» наводзе вершаў беларускіх аўтараў. Пачатак у 17.30.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», радыкацыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная камісія:
Таццяна Арлова
Аляксей Бадак
Дзяніс Барсук
Віктар Гардзеі

Уладзімір Гіналімедаў
Вольга Далдзімава
Жана Запарытка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крайдзіч
Віктар Кураш

Аляксей Марціновіч
Віцаслаў Нікіфарыў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзел крытыкі
і бібліяграфіі — 317-20-98
аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98

аддзел мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісны індекс:
63856 — індывидуальны;
63815 — індывидуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродка масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку 22.09.2022 у 11.00
Ум. друку арж. 3,72
Наклад — 685

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 2188

D 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
M 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупкапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэдакуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтараў публікацыі.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыі, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

